

MINORITĂȚI ETNOCULTURALE. MĂRTURII DOCUMENTARE
EVREII DIN ROMÂNIA (1945-1965)

SERIA
DIVERSITATE
ETNOCULTURALĂ
ÎN ROMÂNIA

**MINORITĂȚI ETNOCULTURALE
MĂRTURII DOCUMENTARE
EVREII DIN ROMÂNIA
(1945-1965)**

Volum editat de
Andreea Andreescu
Lucian Nastă
Andrea Varga

Cu un cuvânt înainte de
Liviu Rotman

Coordonator
Lucian Nastă

CENTRUL DE
RESURSE PENTRU
DIVERSITATE
ETNOCULTURALĂ

ETHNOCULTURAL
DIVERSITY
RESOURCE
CENTER

CLUJ, 2003

**MINORITĂȚI ETNOCULTURALE.
MĂRTURII DOCUMENTARE.
EVREII DIN ROMÂNIA (1945-1965)**
Cluj-Napoca: Fundația CRDE, 2003
736 p.; 16x23,5 cm
ISBN: 973-85738-4-x

I. Andreescu Andreea (ed.)
II. Nastasă Lucian (ed., coord., studiu introductiv)
III. Rotman Liviu (prefață)
IV. Andrea Varga (ed.)

94(498)“1945/1965”

©CENTRUL DE
RESURSE PENTRU
DIVERSITATE
ETNOCULTURALĂ
Cluj-Napoca, 2003

Seria: „Diversitate Etnoculturală în România”
Coordonatori: Gábor Ádám și Levente Salat

**Volumul 5: Minorități etnoculturale. Mărturii documentare.
Evreii din România (1945-1965)**

Colectivul de cercetare: Andreea Andreescu, Marius Chelcu, Mihály Zoltán Nagy, Lucian Nastasă
Coordonator științific: Lucian Nastasă
Lector: Nicolae Kallós
Traduceri: Mária Kovács (engleză, maghiară), Annamária Nastasă-Kovács (maghiară),
Irina Nastasă (franceză)
Corectori: Sándor Benedek (maghiară), Mária Kovács (engleză), Bogdan Domocoș și
Irina Nastasă (română)
Culegere text: Tímea Lőrinc, Melinda Szabó, Maria Szantó
Tehnoredactare: Gyula Szabó

Realizat în cadrul proiectului „Documente privind politicile față de minorități”,
Finanțat de Fundația pentru o Societate Deschisă

Coperta și grafica seriei: Elemér Könczey

CUPRINS

Cuvânt înainte. Evreii din România – final de istorie (<i>Liviu Rotman</i>)	7
Studiu introductiv (<i>Lucian Nastasă</i>)	13
Notă asupra ediției	45
Lista documentelor	47
List of Documents	65
DOCUMENTE	83
ILUSTRAȚII	679
Facsimile	681
Fotografii	692
Indice de persoane	715
Indice de localități	732

CUVÂNT ÎNAINTE

Evreii din România – final de istorie

Aș dori să încep expozeul meu cu o întrebare: De ce e necesară istoria evreilor într-o perioadă de ștergere voită a diferențelor și de puternică asimilare. Oare nu e o noțiune inutilă?! În fond evreii, ca parte a corpului social, au avut în perioada comunistă o soartă asemănătoare cu poporul român ori cu celelalte minorități naționale. Oare ce deosebea medicul evreu de cel român, deținutul politic evreu, academicianul, demnitarul sau vânzătorul evreu de „omologul” său român? Era concediat ca și acesta, „premiat” pentru depășirea planului și, mai ales, urmărit și controlat de aproape. Iar această întrebare nu s-ar referi doar la perioada cercetată, ci la oricare alta. Dar mai cu seamă la o perioadă dominată de strategia nivelării forțate, ca cea comunistă.

Și totuși....

Necesitatea istoriei minorităților a fost adeseori negată. Se ridică întrebarea fals naivă – și ipocrită totodată – a nevoii de a cerceta istoria unui grup minoritar, și cu atât mai mult a unei minorități ce trăiește răspândită în masa populației majoritare.

Alteritatea națională, religioasă și de orice fel are dreptul de a fi studiată și aceasta nu numai în folosul mai bune cunoașteri a ei, dar și a corpului majoritar.

După părerea noastră, trei au fost factorii care au influențat dinamica societății evreiești, în perioada postbelică:

a) În primul rând trauma trecutul imediat, adică tragedia populației evreiești în perioada dictaturii fasciste, sau ceea ce numim „capitolul românesc al Holocaustului”. Această tragedie a avut un impact deosebit asupra colectivității evreo-române. Șocul suferit va fi determinant pentru supraviețuitorii acestei perioade, le va influența deciziile fundamentale, le va schimba radical modul de a gândi.

Evreii din România, ca și din celelalte țări, se prezentau, după căderea fascismului, ca un grup uman ce a *supraviețuit*, deci ieșit din tiparele normalității, atât la nivelul individului, cât și al colectivului. Scos cu forța de pe făgașul său, întoarcerea va fi dificilă, dureroasă și, mai ales, doar parțială.

b) A doua coordonată avea să fie proclamarea statului Israel, în mai 1948, ce materializa o milenară năzuință a poporului evreu spre un cămin național. Apariția acestui stat avea să sensibilizeze conștiința întregii evreimi, indiferent de decizia de a pleca sau nu spre noul stat. De acum înainte, în fața evreilor din România se impune un nou plan, de interes fundamental, cel legat de statul Israel. Interesul pentru Țara cea nouă-veche va fi o permanență nu numai pentru cei ce au decis să

plece, ci și pentru cei care, din diverse motive, au refuzat opțiunea emigrării. Impactul acestui eveniment a fost cu atât mai puternic, dat fiind *momentul* în care s-a petrecut, imediat după Holocaust.

c) A treia coordonată a fost marcată de schimbările sociale din România, instaurarea regimului comunist, care prin măsurile sale, în special cele legate de regimul proprietății, dar nu numai, va influența soarta populației evreiești, ca și pe cea a populației majoritare. Șocați și lipsiți de speranță datorită trecutului, speriați de desfășurările prezentului, evreimea din România își va organiza trăirea istorică pe două planuri, cel al realității românești și cel israelian. Un raport al serviciilor de Siguranță surprinde destul de bine această existență pe mai multe planuri a populației evreiești: „Evreii (...) sunt îngrijorați din cauza evenimentelor din Palestina. Pe plan intern se observă o rezervă în legătură cu naționalizarea industriei și trecerea comerțului «en gros» în mâinile statului”¹.

După o scurtă perioadă de tranziție, marcată de speranța revenirii la normalitatea democratică, în România se instaurează un nou tip de totalitarism, care numai la suprafață și propagandistic se prezenta ca opus celui ce se prăbușise în august 1944. În fond, instaurând arbitrarul și desființând – treptat – drepturile și libertățile individuale, el se dovedea, în esența lui, bazat pe aceeași structură mentală totalitară. Firește, procesul de „decodificare” a esenței noului regim a luat timp. Mulți dintre evrei s-au lăsat înșelați de *cântecul de sirenă* al noii puteri. Cu atât mai mult cu cât aceasta se prezenta ca expresie a unei ideologii internaționaliste, deci opusă exceselor naționaliste, ce însoțiseră tragic istoria poporului evreu, în special în ultima perioadă. Trezirea va fi dureroasă, dar definitivă. Și ea era una de *ruptură*.

Însumarea acestor vectori au creat baza istoriei postbelice a populației evreiești. Sigur că atitudinea acestora nu a fost unitară, dar în mare se poate spune că majoritatea hotărâtoare a acestei populații a răspuns la noua situație prin opțiunea de *aliyah*, emigrarea spre Israel.

Pentru evreii din România apăruse un liman, care era poarta de ieșire spre propriul cămin național. Această poartă – fie că s-a numit portul Constanța, fie aeroportul Otopeni – poate constitui simbolul ultimului capitol de istorie evreiască în spațiul românesc.

Documentele dezvăluie cu exactitate acest impact al existenței statului Israel. În notele informative se repetă aproape obsesiv, fie că era vorba de evreii din Tecuci, Odorhei sau Tulcea: „Populația evreiască este cuprinsă de frământarea plecării”. Interesant este de urmărit și reacția autorităților comuniste în fața puternicului val de *aliyah*. La fel cum demn de subliniat este politica comunistă duplicitară față de plecări. Pe de-o parte se desfășoară o propagandă zgomotoasă *anti-*, pe de alta o tendință continuă, tăcută, dar clară, de încurajare a emigrărilor. Faptul stârnea nedumerirea activiștilor „neinițiați în secretele zeilor”. Iată ce spunea liderul CDE Leibovici-Șerban, în 1953: „Acest Minister – e vorba de MAI – trimitea milițieni din casă în casă, care întrebau: nu vă înscrieți la plecare?”². Această remarcă se găsește în multe alte rapoarte. Cine cunoaște structurile de putere în comunism, va înțelege lesne că milițienii respectivi, sau chiar Ministerul de Interne, nu acționau din proprie inițiativă și împlineau o dispoziție „de foarte de sus”. O

¹ *Arh.St.București, Ministerul de Interne. Divizionare, dos. 18/1949, f.217 (Raport asupra stării de spirit a minorităților).*

² În acest volum doc. 209.

lectură atentă a documentelor de arhivă ne conduce la concluzia că, încă de la începutul anilor '50, strategia vârfului regimului comunist din România era de a da „undă verde” emigrării evreilor.

Emigrarea era nu doar un fenomen abstract, ci o realitate ce a „explodat” în viața tuturor. Era greu de „ocolit” cozile fără sfârșit din București, la Miliția Capitalei, ce rezistau și în fața mașinilor pompierilor care aruncau apă peste cei ce așteptau să le vină rândul pentru obținerea „formulelor de plecare”³. În fond, caracterul de masă al plecărilor a avut un rezultat clar, bine prins într-un titlu de comentariu din epocă, din 1962: „Evreii din România, o minoritate care dispare”⁴. Ca o curiozitate, vom aminti că valul de emigrare a îmbogățit vocabularul cu cuvinte care au dobândit apoi sensuri precise, ce nu erau percepute ca atare până atunci: „depuneri” și „deponenți”, „formulare” sau expresii ca „a înainta actele” sau „a face vama”.

Firește, emigrările au fost principalul conținut al istoriei evreiești în perioada comunistă.

Interesant este impactul regimului comunist asupra instituției de bază a vieții evreiești: comunitatea. Structură specifică a istoriei evreiești, comunitatea, prin funcțiile sale, încerca să înlocuiască lipsa statului. Ea era un scut pentru indivizi, dar și o *agora*, loc în care oamenii se întâlnesc, discută, se contrazic, într-un cuvânt un loc al exercițiului democratic. De aici o potențială ireductibilitate între această instituție și totalitarismul de orice tip, inclusiv cel comunist. Puterea va confisca majoritatea funcțiilor specifice comunității evreiești, cea socială, prin confiscarea rețelei de spitale, centre medicale, cantine, orfelinate, azile etc, cea educativă, prin naționalizarea școlilor evreiești, lăsându-i doar funcția religioasă, dar va stabili ca obiectiv „laicizarea” comunității. Deci o structură căreia i se permitea doar manifestările religioase, dar care trebuiau să fie... laice. O logică contradictorie, care se va resimți mai târziu.

Nu se poate vorbi de istoria postbelică evreiască fără a aminti numele celui care a fost timp de 46 de ani liderul necontestat al vieții evreiești: rabinul Moses Rosen. Puțini oameni au fost atât de adulați și atât de criticați, atât de temuți și atât de respectați, ca rabinul Rosen.

Rabin cu vederi de stânga – nu comunist, cum se spune în unele comentarii, ci un simpatizant al stângii, prieten cu doctorul Ghelerter, unul din liderii istorici ai social-democrației românești –, el părea a fi un ideal „tovarăș de drum” pentru comuniști. El a fost promovat, în urma unor alegeri controlate, ca rabin șef în 1948, în locul rabinului Șafran, ce fugise în decembrie 1947⁵.

Trebuie spus că Rosen, deși tânăr, nu era un „necunoscut”. Începând din 1945, el a funcționat ca șef al secției cultului la Comunitatea București, unde va duce o activitate marcată de energie și decizie. Obiectivul lui în perioada 1945-1947 a fost consolidarea Comunității, încercând și reușind să restabilească autoritatea acesteia asupra unor sinagogi sau cimitire – instituții bogate – care au încercat să se autonomeze. După alegere, el s-a încadrat în politica comunistă din viața evreiască până la un anumit punct, când capătă o anume autonomie.

---

³ Vezi doc. 228 (comentariu din decembrie 1958).

⁴ Doc. 252.

⁵ Condițiile în care rabinul Șafran părăsește România nu sunt foarte clare. Versiunea dată în memoriile sale nu este verificată întru totul de documente. Considerăm că rabinul Șafran, realizând ce aduce înscăunarea comunismului, a decis să se stabilească într-un loc mai... liniștit.

Între timp, puterea a înțeles că populația evreiască este o „zestre negativă” în cadrul strategiilor ei și că e utilă o „despărțire” de conducerea comunistă din viața evreiască. Dar a înțeles totodată că această populație poate fi folosită pentru refacerea imaginii regimului comunist. Pentru asta însă, era necesar ca reprezentantul acestei populații să fie credibil în Occident, iar – firește – un rabin putea fi cel mai potrivit. Din această cauză, treptat, partidul îi va încredința lui Rosen întreaga putere în viața evreiască, proces ce atinge apogeul în 1960, când el cumulează funcția de șef-rabin cu cea de președinte al organismului supracomunitar, Federația Comunităților Evreiești. De atunci, în viața evreiască din România nu va exista decât o voce: cea a rabinului Rosen.

Dacă nu puteau fi utili în construirea socialismului, evreii puteau contribui la refacerea imaginii României în Occident. Trebuie spus că rabinul Rosen a ajutat mult regimul comunist pe linia acestei „regăsiri a Occidentului”, dar – și aici intervine marele său merit – a știut să impună, în cele mai vitrege condiții, un minimum de viață evreiască în comunități și să impulsioneze procesul de aliya. Este un caz unic în sistemul țărilor socialiste, iar urmările au fost benefice. Nu întâmplător, istoricul evreu britanic, Wasserstein – un excelent specialist al istoriei contemporane evreiești –, îl definește pe rabinul Rosen „unicul leader evreu recunoscut în Europa de Est, în perioada postbelică”⁶. Din acest punct de vedere credem exagerate și răuvoitoare unele comentarii prezentate la „Europa Liberă”, ce îl apreciau ca pe un simplu agent al puterii (vezi doc. 219). Trebuie ținut seama că rabinul a făcut totul pentru a menține viața evreiască în România, a intervenit în nenumărate rânduri în apărarea unor evrei reținuți de Securitate sau dați afară din posturi – există numeroase mărturii documentare –, în paralel cu sprijinirea regimului comunist și cu introducerea unui stil dictatorial în forurile comunitare evreiești. Așadar, fenomenul „Rosen” e deosebit de complex, iar o concluzie grăbită – excesiv de negativă sau de pozitivă – se îndepărtează de dreapta judecată a istoriei.

Din multitudinea de aspecte aș reține și problema prezenței evreilor în Partidul Comunist, inclusiv în eșaloanele superioare. În primul rând, trebuie spus că într-adevăr, într-o primă etapă, numeroși evrei s-au orientat spre Partidul Comunist. Să nu uităm că populația evreiască trecuse prin cea mai grea perioadă a istoriei sale și că suferințele se datoraseră regimului fascist. Era firesc ca ei să se îndrepte spre un partid ce *părea* că este purtătorul contrare celei fasciste, și în general oricărui naționalism. Acum, la „înălțimea” secolului XXI, noi știm că era o imensă greșală și că în fond, ca structură, cele două ideologii nu erau foarte diferite, dar alta era optica momentului. A existat, în rândul multor evrei, impresia că Partidul Comunist, purtător al internaționalismului, va duce la lichidarea oricărei represiuni de tip etnic.

În același timp, populația evreiască avea motive întemeiate să privească cu neîncredere o orânduire care urmărea să lovească în proprietatea individuală. Lumea evreiască a micilor ateliere meșteșugărești, a micului comerț avea să fie una din principalele victime ale schimbărilor social-economice, păstorite de comuniști. O parte a populației evreiești, ce era profund religioasă, ce trăia în mase compacte în special în nordul Moldovei și în nordul Transilvaniei, va fi și ea victima

---

⁶ Bernard Wasserstein, *Dispariția Diasporei. Evreii din Europa începând cu 1945*, Iași, Edit. Polirom, 2000, p.164.

unei puteri de o laicitate agresivă. Iată deci că tabloul e cu mult mai complex decât au încercat unii să-l prezinte.

Dar pentru cei mai mulți, cauza rupturii a fost tocmai esența totalitară, antidemocrată a noii puteri. Elocventă este reacția la „descoperirea adevărului” a scriitorului Mihail Sebastian. Prins pentru o clipă de mrejele „cântecului de sirenă”, el se va dezmetici repede și va nota la numai câteva zile după 23 August 1944: „Mă felicit că experiența mea la «România Liberă» s-a terminat înainte de a-mi fi angajat acolo semnătura. Ar fi fost imposibil să lucrez sub un regim de comitete secrete. Imbecilitatea îndoctrinată e mai greu de suportat decât imbecilitatea pur și simplă... În trei zile, după năvala lui Graur (e vorba de viitorul academician și profesor de lingvistică, n.a.) și a bandei lui, am înțeles că intru într-o redacție terorizată de conformism”⁷.

Partidul Comunist a privit cu neîncredere întreaga problematică evreiască. Obișnuit să încadreze toate fenomenele într-o „schemă” a sa atotcuprinzătoare, comunismul a abordat cu dificultate complicata structură a vieții evreiești: împletirea între religios și laic, instituția comunității cu toate funcțiile sale, legăturile internaționale firești pentru un popor ce trăia în *diaspora*, aspect agravat de apariția statului Israel.

Tot acest hățiș de probleme enerva și trezea antipatie, evreul nu era doar cel diferit, ci cel „foarte diferit”. Cel mai mult deranja legăturile și interesele comune în societatea evreiască, din care apărarea împotriva antisemitismului nu era cea din urmă. De aici și etichetarea organizațiilor evreiești, inclusiv a celor controlate și conduse de comuniști, drept „bundiste”. Era cea mai gravă acuzație, cea de „bundism sionist”, fără ca teoreticienii comuniști să știe mai mult despre bundism decât câteva citate din I.V. Stalin și ignorând amănuntul că bundismul era într-un conflict ideologic ascuțit cu sionismul!!!

Fără doar și poate problematica evreiască în perioada comunistă este deosebit de bogată și interesantă de studiat. Iată de ce editarea acestui volum de documente, îngrijit cu acuratețe științifică, vine să aducă la lumină fundamente importante la cunoașterea ultimului capitol de istorie românească a evreilor.

Publicarea documentelor ne va ajuta pe toți, specialiști și simpli consumatori de istorie, să cunoaștem istoria „curățată” de clișee și mituri, o istorie care ne va da putința să ne înțelegem mai bine propriul prezent. Asemenea inițiative, pe care le dorim cât mai numeroase, vor impune o abordare tot mai senină a istoriei, fără complexe, fără încercări de justificare sau acuzare. Numai astfel ne putem apropia, cu adevărat, de realitățile istorice.

*Dr. Liviu Rotman
Universitatea din Tel Aviv*

---

⁷ Mihail Sebastian, *Jurnal. 1935-1944*, ed. Gabriela Omat și Leon Volovici, București, Edit. Humanitas, 1997, p.558.

STUDIU INTRODUCŢIV

Ignorat multă vreme de istoriografie, rolul evreilor în procesul de modernizare al societăţii româneşti capătă noi dimensiuni prin eforturile restitutive şi de analiză din ultimul deceniu, redefinind procese şi imagini până nu demult oculate sau deformat reconstruite. De altfel, mecanismul inhibitor nu a fost străin nici celorlalte istoriografii, spaţiul central şi sud-est european promovând parcă genetic stereotipii şi proiecţii explicative mereu strangulate de tarele unui antisemitism mai mult sau mai puţin vizibil, ori ignorând cu bună ştiinţă dimensiunea şi impactul alogenului evreu în definirea şi grăbirea unor procese societale ce au „bruscat” uneori spaţiul spre evoluţii moderne.

Abia în ultimele două decenii, abordările de natură socio-istorică au reuşit să promoveze un nou tip de discurs şi o mai complexă abordare a fenomenului prezenţei evreilor în acest spaţiu, fapt ce a schimbat fundamental viziunea istorică asupra acestei comunităţi¹. Cu alte cuvinte, fără a se neglija puseul de studii relative la Şoah, inerent după sfârşitul celui de-al doilea război mondial, analizele capătă tot mai multă profunzime, dezvoltându-se nu doar fundamentele antisemitismului modern, ci o multitudine de alte aspecte, cu totul neglijate anterior, asupra a ceea ce a însemnat prezenţa evreilor în spaţiul central şi est european, spaţiu ce acumulasese cele mai numeroase comunităţi evreieşti de pe continent.

Pe de altă parte, dacă studiile relative la evreii din România au cunoscut o extensie apreciabilă pentru perioada de până la 1944, epoca ce a urmat ocupă încă

---

¹ Sub acest aspect, al abordărilor de factură socio-istorică, s-ar putea spune că debutul este marcat de: István Bibó, *Misère des petits Etats d'Europe de l'Est*, Paris, L'Harmattan, 1986, urmat apoi de W. McCagg jr., *A History of Habsburg Jews: 1670-1918*, Bloomington and Indianapolis, Indiana University Press, 1989, şi volumul editat de Yehuda Don şi Victor Karady, *A Social and Economic History of Central European Jewry*, New Brunswick, London, Transaction Publishers, 1989. În ceea ce priveşte România, dintr-o perspectivă strict istorică şi publicate în afara ţării, vezi lucrările fundamentale ale lui Carol Iancu, *Juifs de Roumanie, 1866-1919. De l'exclusion à l'émancipation*, Aix-en-Provence, Editions de l'Université de Provence, 1978 (cu o versiune românească de C. Litman, apărută la Bucureşti, Edit. Hasefer, 1996), şi *Les Juifs en Roumanie (1919-1938). De l'émancipation à la marginalisation*, Paris-Louvain, Éd. Peeters, 1996 (cu o versiune românească realizată de Ticu Goldstein, prefaţă de Pierre Guiral şi postfaţă de Gérard Nahon, Bucureşti, Editura Hasefer, 2000). O analiză a preliminariilor istoriografice vezi la Victor Karady, *Juifs en Europe Centrale*, în „Sens”, 43e année, no.1/1991, p.15-18. De altfel, Victor Karady a oferit până în prezent câteva volume impresionante din această perspectivă, din care reţinem aici doar pe ultimele: *Zsidóság, modernizáció, polgárosodás*, Budapest, Cserépfalvi Kiadása, 1997; *Gewalterfahrung und Utopie. Juden in der europäischen Moderne*, Frankfurt am Main, 1999; *Zsidóság és társadalmi egyenlőtlenségek (1867-1945). Történeti-szociológiai tanulmányok*, Budapest, Replika Kör, 2000; *Zsidóság Európában a modern korban*, Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó, 2000; *Önazonosság, sorsválasztás. A zsidó csoportazonosság történelmi alakváltozásai Magyarországon*, Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó, 2001.

un loc infim în istoriografie, poate și pentru că fiind prea apropiată, accesul la sursele arhivistice românești este îngrădit de o legislație deloc încurajatoare pentru astfel de demersuri². Pe de altă parte, chiar o serie de particularități ale perioadei comuniste vin să diminueze posibilitățile de identificare a masei evreiești în interiorul familiei mai mari („clasa muncitoare”) sau mai mici („dușmanii de clasă”), în urma unor transformări structurale, specifice epocii, din care se cuvin a fi reținute pentru moment: abolirea legislației rasiale, care impunea distincții pe criterii etnice între cetățeni, și scăderea importanței politice a factorului religios (apartenența confesională) – care a marcat atât de mult istoria României în epoca anterioară –, prin instaurarea ateismului oficial; asimilarea benevolă ori fortuită a evreilor; integrarea lor socială, politică și economică (în sensul dispariției sau reducerii considerabile a distanței ce-i separa pe evrei de restul non-evreilor) etc. Cu alte cuvinte, comunismul, eliminând orice referință la diviziunile sociale secundare existente până atunci (etnicitate, religie etc), a dus la pierderea – cel puțin documentară – a identității. Asta nu înseamnă însă că o profundă explorare a surselor arhivistice și adoptarea în cadrul cercetării a unei sume de variabile de natură socio-istorică nu ar putea duce la restituții și analize referitoare la istoria evreilor din România după al doilea război mondial. Dimpotrivă, asemenea demersuri ar îmbogăți și nuanța o epocă ce abia de acum se deschide convenabil anchetelor empirice și analizelor, în integralitatea ei, în care „factorul evreiesc” a ocupat un loc aparte, ce se cuvine a fi cuantificat.

O lume în schimbare. Instaurarea comunismului în România

Ieșirea României din războiul antisovietic și evenimentele ce s-au derulat până la înfrângerea Germaniei au constituit preludiul unor schimbări majore în istoria centrului și sud-estului Europei, ce au culminat cu intrarea fără apel în sfera de influență a URSS-ului a mai multor state care vor forma ulterior o parte a „blocului socialist”.

Începea și pentru România o epocă de ruptură aproape totală cu trecutul, în care principalii artizani ai noii politici de după septembrie 1944 au fost consilierii sovietici, anexați oficial tuturor instituțiilor statului sau infiltrați unde nici nu te așteptai³, și instrumentele Moscovei, membri ai Partidului Comunist din ilegali-

---

² Cu toate acestea, se cuvin remarcate aici studiile lui Liviu Rotman, *Romanian Jewry. The first decade after the Holocaust*, în vol. *The tragedy of Romanian Jewry*, ed. R. Braham, New York, Columbia University Press, 1994, p.287-331, și *The Politics of the Communist Regime concerning the Jews: Contradictions, Ambivalence and Misunderstanding (1945-1953)*, în vol. *The Jews in the Romanian History*, Papers from the International Symposium, coord. Ion Stanciu, București, Edit. Silex, 1996, p.230-240. Ca director al Centrului „Goldstein-Goren” pentru istoria evreilor din România, Liviu Rotman a organizat totodată o conferință internațională la Tel Aviv (decembrie 2001) pe tema „Romanian Jewry during the Communist and Post-Communist Era”, la care au prezentat comunicări Raphael Vago (*Recent Trends in the Historiography of Post-Holocaust Romania Jewry: The Balance of a Decade*), Marius Oprea, Robert Levy, G.M. Tamás, Andrei Cornea, Felicia Waldman, Adrian Niculescu și Mihai Ionescu. Ulterior, la București, Institutul Român de Istorie Recentă a organizat și el o conferință cu aceeași temă (11 ianuarie 2002), printre vorbitori fiind Andrei Pippidi, Marius Oprea, Andrei Oișteanu, Felicia Waldman, Ovidiu Bozgan, Lya Benjamin ș.a. – ceea ce indică preocupări sporite pe această temă.

³ Vezi: I. Chiper, Fl. Constantiniu, *Modelul stalinist de sovietizare a României*, în „Arhivele totalitarismului”, III, 1995, nr. 3, p.28-42; Marius Oprea, *Comuniștii români sub control sovietic*, în „Analele Sighet”, V, 1997, p.105-140; *Ocupația Sovietică în România. Documente 1944-1946*, ed. Florin Stănescu și Dragoș Zamfirescu, București, Edit. Vremea, 2002.

tate, obedienți și atașați ideologic URSS-ului în drumul lor pentru acapararea puterii. Iar sensul evoluției ulterioare a țării a devenit cât se poate de clar încă din 16 ianuarie 1945, când Gh. Gheorghiu-Dej, revenit de la Moscova după o scurtă vizită, făcea declarații de adeziune profundă la „linia” politicii Uniunii Sovietice, iar presa de partid se întrecea în elogiul la adresa protectorului de la răsărit. Sosirea și a lui A.I. Vâșinski (la 27 februarie), adjunctul comisarului poporului pentru Afaceri Străine ale URSS, a dus ca la scurt timp să se instaureze în România un guvern hibrid al Frontului Național Democrat – coaliție promovată de Partidul Comunist –, condus de Petru Groza⁴.

Noua structură politică a pus aproape imediat în lucru mecanisme menite să asigure deplina schimbare în sensul dorit de Moscova, începând cu măsurile reorganizatorice din cadrul Ministerului de Interne (al cărui titular era Teohari Georgescu) și până la proclamația din 30 decembrie 1947, prin care monarhia era înlăturată, iar România devenea „republică populară”.

Treptat, pluralismul politic și libertatea de expresie au fost anulate, iar măsurile coercitive în ce privește libertățile cetățenești se înăspreau pe măsură ce poziția comuniștilor se întărea. Alegerile din 19 noiembrie 1946 au consfințit instaurarea unui regim de „democrație populară”. Încă dinainte, dar mai ales după această dată, statul a luat sub control sectoarele cheie ale economiei, prin impunerea planificării și conducerii centralizate, în conformitate cu modelul sovietic. Prin legea naționalizării, aproape totul a trecut în stăpânirea statului: întreprinderile străine, sectorul energetic, minele, industria grea, sectorul bancar, micile antreprize comerciale etc. Trecerea la economia planificată s-a făcut după modelul sovietic, începând cu două planuri anuale (1948, 1949) și mai ales în cadrul primului plan cincinal (1950-1954). Paralel se desfășoară transformarea socialistă a agriculturii, prin crearea gospodăriilor colective (GAC). Cu toată represiunea și violența, o bună parte din populația agricolă s-a lăsat greu convinsă să adere la cooperativizarea agriculturii⁵.

În toți acești ani, îndeosebi din 1948, arbitrariul organelor de partid și de stat este dominant, au fost pronunțate mai multe condamnări la moarte, sute de mii de sentințe de condamnare la diverse pedepse privative de libertate (mulți pierind în închisori), au fost create lagăre de muncă, s-a impus domiciliul obligatoriu, s-a recurs la deportări etc.⁶. În tot acest proces complex și oarecum precipitat, noua clasă diriguitoare adopta principii politice menite a-i întări structura și a tempera orice tendințe naționaliste și xenofobe, cointeresând deopotrivă toate acele elemente non-românești „democratice” (în sensul ideologiei comuniste).

Începând cu 1948 se instaurează ferm un curent antireligios, ateist, însoțit de lupta împotriva puterii clericale. Biserica greco-catolică este desființată, proprietățile funciare ale diverselor biserici sunt lichidate în urma reformei agrare.

---

⁴ Pentru preliminarii vezi Dinu C. Giurescu, *Guvernarea Nicolae Rădescu*, București, Edit. All, 1996.

⁵ Gabriel Moisă, *Colectivizare, rezistență și represiune în vestul României (1948-1951)*, Oradea, Editura Muzeul Țării Crișurilor, 1999; Dan Cătănuș, Octavian Roske, *Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică*, vol. I, 1949-1953, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2000; Gheorghe Iancu, Virgiliu Țărău, Ottmar Trașcă, *Colectivizarea agriculturii în România. Aspecte legislative. 1945-1962*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000.

⁶ Cf. Ion Bălan, *Regimul concentraționar din România, 1945-1964*, București, Fundația Academia Civică, 2000.

Diverse organizații profesionale sunt interzise, sunt desființate mai multe congregații, școlile confesionale sunt naționalizate, învățământul religios este abolit – toate acestea căutând să ducă la pierderea diverselor identități confesionale. Politica religioasă a regimului comunist a combinat elemente în aparență contradictorii: pe de o parte menținerea libertății de conștiință și a bisericilor recunoscute de stat, cu activitățile lor specifice (dar restrânse la interiorul lăcașurilor de cult), iar pe de altă parte o puternică propagandă ateistă⁷. În locul tradiționalelor sărbători religioase, s-a cultivat adularea sărbătorilor laice recent instituite (23 august, 7 noiembrie, 30 decembrie, mai vechiul 1 mai etc). Această perioadă lungă de represiune antireligioasă a grăbit secularizarea societății românești și extinderea indifferenței față de religie.

O schimbare semnificativă a intervenit după moartea lui Stalin, în martie 1953. Lucrările Congresului al XX-lea al PCUS, în februarie 1956, cu condamnarea printr-un „raport secret” al lui Hrușciov a crimelor lui Stalin și a cultului personalității, părea să șubrezească poziția lui Gh. Gheorghiu-Dej. La această șubrezenie părea să contribuie și evenimentele din Polonia și Ungaria. Numai că înăbușirea sângeroasă a acestora a dat un plus de siguranță liderilor români. Gh. Gheorghiu-Dej și-a continuat mandatul de lider al PCR, fără semnele vreunei opoziții din partea societății în ansamblul ei, dar nici din partea tovarășilor de convingeri ideologice, care au așteptat sfârșitul natural al acestuia – eventual făcând calcule de ascensiune în surdină –, care a avut loc la 19 martie 1965⁸. În împrejurări de acum deja cunoscute⁹, Plenara CC al PCR din 22 martie 1965 a ales în funcția de prim-secretar al partidului pe Nicolae Ceaușescu, un lider ce putea genera speranțe de liberalizare și destalinizare, o nouă manieră de abordare politico-ideologică etc, aspecte ce nu s-au lăsat prea mult așteptate. Că ulterior, lucrurile au luat o altă întorsătură, este o chestiune ce nu-și află loc de analiză în textul de față.

Evreii după holocaust. Eforturi de normalizare

Încă din secolul al XIX-lea a existat în România un puternic curent antisemit ce a culminat în anii celui de-al doilea război mondial cu elaborarea unei legislații rasiale, pogromuri, impunerea evreilor la muncă forțată ori deportarea lor în Transnistria¹⁰.

---

⁷ Paul Negruț, *Biserica și Statul. O interogație asupra modelului „simfoniei” bizantine*, Oradea, Editura Institutului Biblic „Emanuel”, 2000; Olivier Gillet, *Religie și naționalism. Ideologia Bisericii Ortodoxe Române sub regimul comunist*, traducere de Mariana Petrișor, București, Editura Compania, 2001

⁸ Asupra perioadei, Stelian Tănase, *Guvernarea Gheorghiu-Dej, 1948-1965*, București, Edit. Humanitas, 1998; Dennis Deletant, *Teroarea comunistă în România. Gheorghiu-Dej și statul polițienesc, 1948-1965*, traducere de Lucian Leuștean, Iași, Edit. Polirom, 2001.

⁹ Lavinia Betea, *Maurer și lumea de ieri. Mărturie despre stalinizarea României*, Arad, Fundația Culturală „Ioan Slavici”, 1995, p.171-192.

¹⁰ Asupra acestor aspecte vezi, mai nou și semnificativ: *Documents Concerning the Fate of Romanian Jewry during the Holocaust (D.C.F.R.J.)*, ed. Jean Ancel, Jerusalem, Yad Vashem Studies, 1986 și 1993; *Jagendorf's Foundry. A Memoir Of The Romanian Holocaust, 1941-1944*, ed. Aron Hirt-Manheimer, New York, Harper Collins Publishers, 1991; *The Tragedy of Romanian Jewry*, ed. Randolph L. Braham, New York, Columbia University Press, 1994; Avigdor Shacham, *Burning Ice, The Gettos of Transnistria*, translated to english by Shmuel Himelstein, New York, Columbia University Press, 1996; Radu Ioanid, *Evreii sub regimul Antonescu*, București, Edit. Hasefer, 1997; Albert Finkelstein, *Être ou ne pas naître. Chronique des crimes*

Îndepărtarea guvernului Ion Antonescu la 23 august 1944 avea să ducă la încetarea tuturor măsurilor antievreiești ce au existat în România îndeosebi după 1938. Din punct de vedere instituțional, la 1 septembrie este desființat Subsecretariatul de stat al Românilor, Colonizării și Inventarului¹¹, iar Centrala Evreilor – creată la 11 ianuarie 1942, ca organism reprezentativ al acestora¹² – se autodizolvă după o furibundă campanie de presă în urma căreia președintele ei, Nandor Gingold, se predă noilor autorități la 20 septembrie 1944. La mijlocul lunii septembrie 1944 s-a constituit Consiliul General Evreiesc, ce reunea alături de dr. W. Filderman, președintele Uniunii Evreilor din România, și pe reprezentanții evrei ai partidelor ce alcătuiau Blocul Național Democrat (PNT, PNL, PSD și PCR), organism ce-și propunea – printre altele – să redobândească drepturile și bunurile de care fusese deposedată evreimea sub regimul Antonescu.

Consecințele holocaustului erau vizibile prin scăderea dramatică a numărului de evrei reînțorși în țară din lagărele de concentrare. Dacă la recensământul din 1930 au fost înregistrați 756.930 evrei¹³, în aprilie 1941 se estima că numărul evreilor existenți în România deposedată de nord-vestul Transilvaniei, Basarabia și Bucovina se ridica la 314.859; după război, în 1946, la suprafața antebelică a țării, cuantumul acestora nu era decât de 372.000, cifra variind la diverși autori, însă situându-se mereu între 350.000 și 428.000, ultima înregistrând evreii aflați aici în 1949¹⁴. Așadar, anii conflagrației au dus la dispariția a cel puțin o treime din populația evreiască, cei rămași în viață cunoscând un puternic proces de pauperizare, prin deposedările pe baza legislației rasiale ori prin pierderile inerente războiului.

Starea lor materială era acum deplorabilă, fiind lipsiți de cele mai elementare mijloace de trai, foarte mulți din ei fiind bolnavi, cu familiile împrăștiate (aproape fiecare familie pierzând mai mulți membri în lagărele de concentrare sau de deportare) etc. Cu toate acestea, în noile împrejurări, viața comunității evreiești revine treptat la normalitate, vechile organisme comunitare independente își reiau activitatea, se caută crearea altor structuri reprezentative, unele efemere, precum Consiliul General Evreiesc, creat la 14 septembrie și dispărut după numai două luni¹⁵, altele cu o activitate mai îndelungată, ca în cazul Uniunii Comunităților Evreiești. La 18 septembrie 1944 își reia activitatea și Partidul Evreiesc, însă într-un cu totul alt cadru politic, diferit de cel antebelic. De asemenea, la 19 noiembrie se reînființează secția română a Congresului Mondial Evreiesc, iar mai vechile organizații sioniste activează acum pe față. Personalul didactic de origine evreiască este

---

contre l'humanité en Roumanie, Paris, La Pensée Universelle, 1997; Carol Iancu, *La Shoah en Roumanie. Les Juifs sous le régime d'Antonescu (1940-1944). Documents diplomatiques français inédits*, Montpellier, Université Paul Valéry, 1998; Jean Blum, *Adevărul despre Holocaust*, Jerusalem, Old City Press, 2000; Lya Benjamin, *Prigoană și rezistență în istoria evreilor din România, 1940-1944*, București, Edit. Hasefer, 2001 (Lya Benjamin fiind și editoarea unui impresionant corpus de documente, în patru volume, ce acoperă anii 1940-1944) ș.a.

¹¹ Creat prin Decretul-lege nr. 1219 din 2 mai 1941.

¹² Cf. Decretul-lege nr. 319 (în „Monitorul Oficial”, nr. 26 din 31 ianuarie 1942), prin care se stabilesc atribuțiile acesteia, structura organizatorică și scopul.

¹³ *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930*, publicat de dr. Sabin Manuilă, vol. II, București, Tip. Monitorul Oficial, 1938, p.LXXXIV-LXXXV.

¹⁴ Liviu Rotman, *Romanian Jewry. The First Decade after the Holocaust*, în vol. *The Tragedy of Romanian Jewry*, ed. Randolph L. Braham, New York, Columbia University Press, 1994, p.287-288; Hildrun Glass, *Minderheit zwischen zwei Diktaturen. Zur Geschichte der Juden in Rumänien, 1944-1949*, München, R. Oldenbourg Verlag, 2002, p.56.

¹⁵ Hildrun Glass, *Op. cit.*, p.121-138.

reintegrat în învățământ, iar școlile ebraice își reîncep activitatea, sunt de asemenea reintegrați funcționarii și alte categorii profesionale în instituții private sau de stat etc. Totodată, la 19 decembrie 1944, este abrogată oficial legislația rasială. Reapar o serie de publicații periodice evreiești, precum „Curierul israelit”, „Mântuirea”, „Neamul evreiesc”, „Renașterea noastră”, „Hanoar Haționi”, în toată țara desfășurându-se congrese, conferințe, manifestări politice etc, ca semn al revenirii la normalitate, dar și ca măsură a rolului social-politic și cultural pe care doreau de acum să-l joace evreii în noile împrejurări.

O activitate intensă se desfășoară în vederea reprimirii evreilor deportați. Eforturi deosebite în această direcție sunt depuse în Transilvania, pentru asistarea și îngrijirea supraviețuitorilor lagărelor de concentrare, evreii din acest spațiu având și ei în trecut enorm de suferit. În urma Dictatului de la Viena din 30 august 1940, nord-vestul Transilvaniei – într-o suprafață de aproape 43.500 km², cu circa 2,2 milioane de locuitori – intrase în componența Ungariei. În urma situației catastrofale de pe frontul antisovietic, începând cu ianuarie 1943, Kállay, șeful guvernului maghiar, luase contact cu Aliații, sperând să obțină pentru țara sa un statut de neutralitate. Informat de această tentativă, Hitler a ocupat Ungaria la 19 martie 1944, trecând-o direct sub autoritatea sa. În aceste împrejurări, între 15 mai și 8 iulie 1944, mai mult de 430.000 evrei, încă dinainte internați în ghetouri, au fost deportați de serviciile lui Eichmann, în colaborare cu jandarmeria maghiară, în lagăre de exterminare, îndeosebi la Auschwitz. Cu toate că Horthy s-a opus acestei acțiuni, deportările au fost reluate după 15 octombrie, când regentul și-a anunțat intenția de a cere armistițiul. Noul prim-ministru, Ferenc Szálasi, liderul partidului „Crucile cu săgeți”, a continuat politica antievreiască, ceea ce a mai dus la dispariția altor aproximativ 100.000 evrei. Crearea în noiembrie 1944 a unui Front Național de Independență și instaurarea la 22 decembrie a unui guvern provizoriu prezidat de generalul Dálnoki, la Debrcen, ce reunea pe comuniști, social-democrați, micii-proprietari, național-țărăniști și democrații-liberali, marca ruptura cu vechiul regim. La 20 ianuarie 1945 s-a semnat armistițiul cu Aliații, care a plasat Ungaria sub control militar sovietic, guvernul angajându-se totodată în urmărirea elementelor fasciste și a criminalilor de război. În ceea ce privește populația evreiască, bilanțul era tragic: aproximativ 63.000 au dispărut în urma „muncii forțate” și circa 450.000 au fost asasinați în lagărele de exterminare și de concentrare sau de către membrii „Crucilor cu săgeți”¹⁶.

Revenirea evreilor în acest spațiu, al nord-vestului Transilvaniei, aducea cu sine nu numai traume oarecum diferite decât cele suferite de evreii din Vechiul Regat, dar și un aflux de populație care, pe de o parte, era puternic asimilată și atașată spiritualității maghiare, iar pe de altă parte putea manifesta semnificative resentimente față de guvernării de la Budapesta. În plus, când soarta teritoriului nu era încă certă în ceea ce privește statul căruia îi va aparține, această masă de evrei putea constitui o pârgie de decizie pentru viitorul Transilvaniei de nord-vest. Și din acest motiv, aici s-au aplicat mai rapid o serie de măsuri reparatorii

---

¹⁶ Vezi Randolph L. Braham, *The Politics of Genocide. The Holocaust in Hungary*, 2 vol., New York, Columbia University Press, 1981 (iar o ediție redusă: Wayne State University Press in association with the US Holocaust Memorial Museum, 2000); David Cesarani, *Genocide and Rescue: The Holocaust in Hungary 1944*, Oxford, New York, Berg Publishers, 1997; T.D. Kramer, *From Emancipation to Catastrophe: The Rise and Holocaust of Hungarian Jewry*, Lanham, University Press of America, 2000

vizavi de evrei, îndeosebi în privința bunurilor mobile și imobile. Apoi, fapt deloc de neglijat, mulți din aceștia erau puternic ancorați de mișcarea comunistă încă din ilegalitate, iar nevoia cadrelor pentru noii guvernanți nu putea fi neglijată.

În Vechiul Regat reveneau evreii deportați în Transnistria. La Dorohoi se constituie la 30 martie 1945 „Asociația Evreilor Deportați și Reîntorși din Transnistria”, iar la 6 octombrie același an, la București, ia naștere „Asociația Foștilor Deportați în Transnistria”, organism cu filiale în toată țara și pendinte de Federația Uniunilor Comunităților Evreiești, care avea drept scop: a) stabilirea numărului și a situației celor care au fost deportați în Transnistria; b) demersuri pentru apărarea și promovarea intereselor acestora, cu scopul reintegrării lor în toate drepturile de ordin moral și material, în vederea reglementării statutului bunurilor așa-zis „abandonate” ale foștilor deportați care au dispărut sau au murit fără a avea moștenitori; c) ajutorarea prin mijloace morale și materiale a evreilor deportați în Transnistria cu fondurile strânse de la asociațiile evreiești existente, cele puse la dispoziție de stat și cu cele strânse prin contribuții benevole de la diverși particulari, acțiuni culturale etc; d) ajutor în acțiunea de restratificare economică și reîncadrarea socială a evreilor reveniți din Transnistria, în vederea adaptării lor la noua situație social-economică¹⁷.

Existau așadar la finele războiului grave probleme sociale, o masă enormă de evrei – marcați evident de suferințele deportării și traumele holocaustului – încerca să revină la o viață normală, în condițiile în care nu mai posedau avere, fiind deposedați în vremea războiului de bunuri și de tradiționalele instituții de asistență. Cele câteva excepții de evrei care au colaborat cu autoritățile antonesciene sau care s-au îmbogățit de pe urma suferințelor coreligionarilor au fost aproape imediat „demascați” și pedepsiți, ca în cazul lui Ghelfman (fostul primar al orașului Râbnia), Zilberman (fostul primar al ghetoului din Tiraspol), Meyer Teich (fostul președinte al comunității din Suceava și conducătorul coloniei de deportați din Sargorod, Ucraina)¹⁸ ș.a.

Subvențiile organizației *The American Jewish Joint Distribution Committee* (uzual: Joint) și ale Jewish Agency au acoperit în mare parte necesitățile, comunitățile locale neavând încă posibilitățile materiale suficiente, iar statul român fiind la rândul său ruinat de efortul de război și întreținerea armatelor sovietice. Îndeosebi evreii din Moldova și Bucovina de Sud aveau situația cea mai grea, la care a contribuit foametea generată de seceta din 1946¹⁹. Mai mult chiar, statul român nu numai că s-a implicat prea puțin în ameliorarea condițiilor de viață ale evreilor, dar atunci când s-a ivit ocazia, ca de pildă în 1945, a avut grijă chiar să mai reducă din sumele destinate de Joint ajutorării evreilor de aici²⁰. Apoi și armata sovietică, aflată pe teritoriul României, a profitat de situația din țară pentru a-și însuși bunuri ale populației evreiești. De pildă, într-o adresă a primăriei orașului

¹⁷ Cf. *Arh.St.București, Direcția Generală a Poliției*, dos. 82/1946, f.32-34, 43.

¹⁸ Cf. D. Șandru, *Imigrarea și emigrarea evreilor (1944-1948)*, în „Anuarul Institutului de istorie A.D. Xenopol”, Iași, XXXIV, 1997, p.252.

¹⁹ Hiltrun Glass, *Op. cit.*, p.71-80.

²⁰ Jointul a încredințat lui W. Filderman ajutoare sub formă de franci elvețieni, imposibil de schimbat în lei pe piața liberă (18,75 milioane franci elvețieni). Suma a fost tranzacționată cu guvernul, care și-a oprit un comision substanțial (cf. Hiltrun Glass, *Viața evreiască din România după catastrofă. Ajutoare pentru supraviețuire și despăgubiri*, în „Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae”, VI, București, Edit. Hasefer, 2001, p.294; pentru atitudini asemănătoare ale miniștrilor comuniști vezi și paginile următoare ale articolului citat).

Oradea, înaintată Inspectoratului de Poliție, se arăta că în intervalul 20 octombrie 1944-20 ianuarie 1945 au fost preluate de către Comandamentul Militar Sovietic 403 garnituri de mobilă aparținând familiilor evreiești²¹.

Încă din toamna lui 1944 s-au reactivat mai vechile organisme de ajutor social pentru evreii săraci, înființându-se în mai toate orașele „cantine populare”, „centre de lapte”, orfelinate, spitale etc. Treptat s-au redeschis sinagogile, multe din ele fiind refăcute cu mari eforturi, au reapărut Ateneele populare etc, cu alte cuvinte a început refacerea tuturor acelor structuri instituționale care au menținut de-a lungul timpului coeziunea comunității, ferind-o de manifestările ostile sau obstructioniste.

Cu toate acestea, mulți evrei au reușit să se relanseze în afaceri, îndeosebi în comerț, profitând de penuria de produse. Faptul – alimentat și de mai vechile porniri antisemite – a generat imaginea că evreii sunt principalii „speculanți” ai vremii, termen utilizat până la obsesie și obiect al unei legislații aspre și umiltoare. Toți aceia acuzați de speculă erau „demascați” și supuși oprobiului public (purtați cu pancarte agățate de gât, expuși în piețe etc), judecați în cadrul unor Tribunale speciale și condamnați la ani grei de închisoare. În acest sens, o mulțime de rapoarte ale poliției și jandarmeriei reliefează „venalitatea” evreilor în stocarea și comercializarea produselor de bază, multe provenite de la organismele de ajutorare. Alți evrei au reușit să ia în custodie o serie de întreprinderi aflate în patrimoniul Casei de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice, fapt ce a contribuit și el la nemulțumirea autohtonilor.

Mai mult decât orice, populația evreiască aștepta de la noile autorități îndreptarea abuzurilor și deposedărilor din anii precedenți: abrogarea legislației rasiale, restituirea bunurilor imobiliare și a celor mobile (ori compensarea lor) etc. Numai că aceasta s-a făcut greu și incomplet, nu fără rețineri și în virtutea unor prejudecăți greu de estompat. În cadrul Consiliului de Miniștri din 2 octombrie 1945, de pildă, când se discuta problema rechiziționării unor imobile, primul ministru Petru Groza afirma – ceea ce ar putea părea de bun simț la prima vedere – că „noi le-am restituit drepturile lor, dar nu le putem crea o situație privilegiată [...]; le-am restituit imobilele. Dar de aici înainte să le dăm privilegii evreilor, față de români? Până când și sub ce titlu? [...] Mai mult nu suntem obligați să facem. Nu mă oblig să fac de aici înainte mai multe față de evrei decât față de alți cetățeni români. După ce i-am reintegrat în drepturile lor să nu-mi pretindă nici un privilegiu pentru faptul că sunt evrei. M-am întors acum din provincie cu o hotărâre fermă. Am văzut acolo cafenelele pline numai de evrei. Fac apel la conducătorii evreilor să pună capăt unei situații care nu mai poate dăinui. La Lugoj, la Timișoara, la Oradea este groaznic ce se întâmplă. Evreii trăiesc o viață de-a dreptul scandaloasă. Se crează în provincie și chiar aici o atmosferă care deservește însăși evreilor și însăși democrației. Crește buruiana șovinismului și antisemitismului, pe care voiam să le exterminăm și care păreau la un moment dat că au fost exterminate”²². Iar această mostră de discurs nu a rămas singulară în anii aceia, evident, multe din aspectele sugerate, a „parazitismului” evreiesc îndeosebi, făcând parte din mai vechea panoplie a stereotipiilor create pe seama acestora.

²¹ Cf. *Arh.St.București, Direcția Generală a Poliției*, dos. 44/1945, f.20 (iar de la non-evrei au fost ridicate 253 garnituri de mobilă).

²² *Arh.St.București, Președinția Consiliului de Miniștri. Stenograme*, dos. 10/1945, f.36-37.

Deși nu imediat după eliberare, iar în unele cazuri cu destulă greutate, încep mai multe procese în justiție, menite să aducă minime reparații morale pentru suferințele din anii dictaturii. În luna mai 1945 are loc procesul primului lot de „criminali de război”, în frunte cu generalul N. Macici, în urma căruia sunt pronunțate pedepse între muncă silnică pe viață și un an închisoare corecțională. La 4 iunie se pronunță sentințele în procesul „ziariștilor”, la fel de aspre, printre condamnați fiind mulți dintre cei care au contribuit la susținerea și răspândirea antisemitismului. În iunie sunt judecați în cadrul celui de-al treilea lot de „criminali de război” cei care au participat la diverse masacre ori au condus lagăre de muncă. La 18 februarie 1946, Tribunalul Poporului a pronunțat sentința în procesul „Centralei Evreilor”, cei cinci acuzați fiind condamnați astfel: Vasile Isăceanu la muncă silnică pe viață; Nandor Gingold la temniță grea pe viață; Matias Grünberg (zis Willman) la 20 ani temniță grea; A. Grossman-Grozea la 15 ani temniță grea; Jack Leon la 12 ani temniță grea. În aceeași lună se desfășoară procesul unor membri ai guvernului Horia Sima și a celor care au făcut propagandă fascistă, precum și procesul fostului guvernator al Basarabiei, generalul C. Voiculescu. Judecarea lui I. Antonescu și unor colaboratori apropiați, în luna mai, se soldează cu executarea a patru dintre ei. La scurt timp vor mai fi judecați și condamnați alți membri ai guvernului antonescian, precum și cei responsabili de crime în spațiul sovietic, printre care Șt. Ivașcu și V. Gheorghiu, responsabili de masacrele de la Odessa. La 26 iunie 1948 se va încheia, după multe amânări, procesul celor implicați în masacrul de la Iași din 1941. Iar acestea sunt doar câteva din momentele justițiare prin care guvernării înțelegeau să repare orori-le trecutului.

E drept însă că noile autorități comuniste nu s-au arătat prea dispuse a face aceste reparații în toată măsura ce le stătea la dispoziție, ducând o politică de tergiversare, de promisiuni făcute atât evreilor, dar și ne-evreilor, căutând astfel să capete adeziunea unei mase cât mai numeroase, inclusiv a antisemiților, a căror atitudine mai răbufnea din când în când. În cadrul unei ședințe cu organizațiile de masă, din 5 octombrie 1945, la care au participat mai mulți lideri comuniști în frunte cu Vasile Luca, s-a afirmat cât se poate de tranșant că mai ales „în Moldova crește antisemitismul”, dar „nu mai puțin în Transilvania”, întrucât – se invoca – „această ură împotriva populației evreiești provine din aceea că reacțiunea uzează la maximum, că evreii, majoritatea lor, caută afaceri ușoare, lucrative”; iar ca măsură reparatorie se propunea nici mai mult, nici mai puțin decât formarea „din aceste elemente, care nu sunt încadrate în procesul de producție, echipe care să fie trimise fie în Valea Jiului, să intre în producție la o mină de cărbuni, fie în altă parte unde este nevoie. În felul acesta s-ar rezolva și acolo o problemă, pentru că este situația asta, că fug din mină, și s-ar pune capăt și campaniei reacțiunii”²³. Iar astfel de atitudini erau regășibile la mai toate nivelurile, „deoarece – așa cum remarca de altfel W. Filderman – tulburările cu caracter antisemit nu sunt deloc opera fasciștilor, care urmăresc distrugerea democrației ce se instaurează în țară”²⁴, ci se manifestau prin cele mai profunde fibre ale societății, oamenii din mediile rurale. Din acest punct de vedere, nenumărate rapoarte informative ale organelor de supraveghere (poliție, jandarmerie, Securitate) fac referință la atmosfera antisemită din diverse zone

²³ *Arh. St. București, CC al PCR. Cancelarie, dos. 86/1945.*

²⁴ *Arh. St. București, Inspectoratul General al Jandarmeriei, dos. 144/1946.*

ale țării²⁵. Poate și de aceea, legile reparatorii elaborate conțineau atâtea excepții ori limitări încât prea puțini evrei au beneficiat de prevederile lor, pentru a se menaja cât mai mult sensibilitățile populației autohtone.

Pe de altă parte, până prin vara lui 1945 era aproape imposibil de a se cunoaște, chiar și aproximativ, numărul și situația evreilor de pe teritoriul României, atât din cauza greutăților de organizare a noilor autorități în condițiile în care frontul trecuse pe aici iar poliția și jandarmeria erau în plină transformare, cât și datorită valurilor crescânde de evrei din Polonia, Cehoslovacia, Basarabia, Ungaria și Germania care veneau în România, chiar dacă numai temporar, în tentativa emigrării clandestine spre Palestina ori America de Nord sau de Sud. Abia din iunie 1945 se vor impune reglementări stricte în privința cetățenilor străini, care prevedeau trimiterea peste graniță a celor fără acte valabile, iar prin Decretul-lege nr. 1581 din 5 iunie 1946 se va decide recenzarea lor²⁶. Acest aflux însă a creat dificultăți în acțiunea de ajutorare fie din partea statului, fie a organismelor evreiești, ceea ce a oferit în epocă imagini dezolante de sărăcie și mizerie umană, grupuri restrânse de evrei ori resturi de familie, îmbrăcați în zdrențe, slăbiți și înfomețați umblând de colo până colo în căutarea unui adăpost sau a unor cantine dispuse să ofere ceva de mâncare.

Procesul de revenire la normalitate nu a fost așadar unul ușor și pentru mulți nu în sensul așteptat de ei. Au fost ani plini de privațiuni, nu doar materiale, de provocări ideologice care au generat confuzii, au împins spre opțiuni pripite. Unii s-au îndreptat spre noile valori promovate de Uniunea Sovietică, au participat efectiv la instaurarea regimului comunist, considerând că acesta poate exclude pentru totdeauna pornirile antisemite și nedreptățile sociale din perioada anterioară. Alții, marcați profund de tragedia holocaustului și neavând încredere în noile realități ce se profilau la orizont, priveau cu speranță „șansa unei noi vieți” într-un proiectat stat național israelian, alăturându-se curentului sionist. Evident, nici una din aceste două orientări nu era ceva nou pentru evreii din România.

Evreii și comunismul

Este un fapt îndeobște admis că, în general, mulții evrei din Europa centrală și estică – și nu numai – au fost seduși de-a lungul timpului de doctrina socialistă. Ea promitea sfârșitul in justiției, a exploatării, pacea universală, o altă organizare societală, mai rațională etc. Nu întâmplător, evreii au aderat la această doctrină încă de la primele mișcări socialiste, însă nu ei au fost inițiatorii și nici principalii teoreticieni. Numai că în spațiul răsăritean, unde se aflau cele mai numeroase comunități evreiești, mișcarea socialistă a căpătat formele cele mai radicale. Aici evreii au fost obiectul discriminărilor și a mișcării antisemite de masă. În general, evreii au mers alături de social-democrație, dar nu au fost puțini nici cei care au

---

²⁵ În comuna Tăuteu de pildă, la 20 iulie 1949 țărani au strigat: „nu dăm nici un bob de grâu, fiindcă va fi luat și comercializat de evrei”, opoziția locuitorilor fiind temperată de organele Securității, care au făcut 38 de arestări (cf. *Arhiva SRL*, fond „D”, dos. 4638, f.76-77; dos. 7611, vol. 1, f. 43-44; *Cartea Albă a Securității*, vol. II, *August 1948-Iulie 1958*, București, Serviciul Român de Informații, 1994, p.239.

²⁶ „Monitorul Oficial”, nr. 128 din 5 iunie 1946; vezi și decizia din *Ibidem*, nr. 140 din 20 iunie 1946. Ulterior s-a căutat a se reglementa situația anumitor categorii de imigranți, prin naturalizare, prin legea nr. 162/1947 („Monitorul Oficial”, nr. 121 din 30 mai 1947) și decretul nr. 125/1948 („Monitorul Oficial”, nr. 154 din 7 iulie 1948).

mers alături de comuniști. Pentru ultimul aspect nu este suficient să motivăm doar prin injustiție în ceea ce privește pe evrei. Cu adevărat, mulți din ei au crezut în doctrina marxist-leninistă. Aceasta conținea promisiunea unei lumi viitoare în care răul să fie definitiv exclus, datorită de a distruge până la temelii lumea actuală, oferind explicația completă și „științifică” a lumii și a istoriei, iar un model despre care nu toți știau „pe viu” mare lucru se experimenta deja în Uniunea Sovietică.

În acest context, nu este de mirare că încă din perioada interbelică existau organizații politice cu orientări de stânga, precum Partidul Social-Democrat Evreiesc „Bund”, Partidul Socialist Evreiesc „Poale Zion” ș.a., unele continuând și după război și patronând o serie de organizații sioniste. Evreii care au aderat la o astfel de doctrină au fost, de regulă, cei care au abandonat credința religioasă, fiind apoi seduși de diverse doctrine ideologice de stânga, aveau o educație modernă (vezi cazul lui C. Dobrogeanu-Gherea, Ana Pauker etc). Ei au intrat în contact cu ideologia în liceu și la Universitate, iar memoriile lui Itzhak Artzi – pentru a invoca unul din recente volume de la noi de asemenea factură²⁷ –, originar dintr-o mică localitate din nordul Moldovei, Siret, oferă câteva din resorturile ce îndemneau pe tineri spre o asemenea orientare, deși el a rămas credincios ideologiei sionismului de centru liberal (clal-sionismului). Inițiat încă de la vârsta de 11 ani în mișcarea ultrareligioasă de tineret „Pirhei Agudat Israel”, acesta o va abandona destul de repede, neconsiderând-o „un cadru potrivit” pentru el și trecând la „Hanoar Haționi”, apreciată ca „Universitatea vieții mele”. În anii aceștia, „cărțile pe care le citeam – spune el – au ascuțit sensibilitatea noastră socială, deschizându-ne căile de luptă pentru dreptate și pentru o viață mai frumoasă (...); literatura pe care o citeam a dezvoltat în noi tendințe stângiste”²⁸. Iar asemenea lui au fost mase întregi de tineri care au îmbrățișat ideologiile de stânga, mergându-se – în funcție de experiențele personale – chiar până la extremism.

Antisemitismul a putut juca și el un rol suplimentar la astfel de adeziuni, iar fenomenul este tot mai vizibil la noi începând cu anii imediat următori primului război mondial²⁹. Pe de altă parte, simpatia multor evrei față de Uniunea Sovietică s-a datorat faptului că aceasta părea singura forță capabilă să se opună exceselor naziste declanșate încă din a doua jumătate a anilor ‘30, de distrugere a evreilor. De aceea, în anii războiului, înaintarea Armatei Roșii spre teritoriul României și inima Reichului a fost privită ca soluția salvatoare, de ultim moment, a tuturor evreilor din lagărele unde fuseseră deportați, iar prezența ei aici a fost apreciată – pentru început – drept garantul estompării exceselor antisemite ale autohtonilor. Dacă până la finele războiului, raporturile politice sau simbolice între partenerii sociali se defineau prin apartenența etnică și religioasă, existau de acum șansele ca noua ideologie adusă de la răsărit să elimine cu totul acești factori de discriminare, în profitul impunerii altora, egalitariști.

Imediat după 23 august 1944 a revenit în România o cohortă de foști refugiați la Moscova, activiști ai Cominternului, evrei și ne-evrei, cărora li s-au alăturat mulți

---

²⁷ Itzhak Artzi, *Biografia unui sionist*, trad. din ebraică de Smaia Avny, București, Edit. Hasefer, 1999.

²⁸ *Ibidem*, p.55, 66.

²⁹ Lucian Nastasă, *Die Unmöglichkeit des Andersseins. Überlegungen zum universitären Antisemitismus in Rumänien 1920-1940*, în „Jahrbuch für Universitätsgechichte”, Band 4, hrsg. Marie-Luise Bott, Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2001, p.59.

alți evrei cu cetățenie sovietică, meniți a întări fragilul grup la data aceea al Partidului Comunist Român. Acestora li s-a adăugat, de pildă, grupul de aproximativ 300 de traducători originari din Basarabia, de origine evreiască, destinați să însoțească înaltele autorități militare sovietice aflate pe teritoriul țării, care – cu tot rolul lor aparent minor – au fost instrumentele fidele în supravegherea noilor autorități centrale sau locale. Nu întâmplător, toți aceștia au căpătat cetățenia română și au rămas aici și după retragerea armatei de ocupație³⁰, în funcții mai mult sau mai puțin obscure, dar vitale pentru supraveghere și influență. Bine pregătiți ideologic și stăpânind complexul arsenal de mijloace în „cucerirea puterii politice”, „repatriatii” au alcătuit de regulă eșalonul doi și trei în conducerea de partid și de stat, excepție notabilă făcând Ana Pauker, Iosif Chișinevski sau Leonte Răutu, care se bucurau de poziții cu adevărat privilegiate, la fel cum apropiați de vârful puterii erau și Nicolae Goldberger, Liuba Chișinevski, Valter Roman³¹, Gizela Vass, Gaston Marin³², Gh. Stoica, Sorin Toma, Mihail Roșianu, Gh. Florescu, Nicolae Schwartz, Silviu Brucan³³ ș.a. Aproape în totalitate, evreii-comuniști și-au neglijat cu totul apartenența la comunitatea lor confesională, identificându-se cu interesele „clasei muncitoare”, indiferent de originea etnică, mulți din ei ocupând poziții importante îndeosebi în aparatul de propagandă al partidului și organele lui de presă.

Bineînțeles, acestora li se adaugă contingente semnificative de evrei basarabeni veniți în România fie pentru a putea apoi să emigreze în Palestina prin intermediul unor rețele bine organizate și cu legături în afara țării, fie pentru că erau mai atașați (chiar prin legături de rudenie) de acest spațiu. Toată această masă de evrei a contribuit la întreținerea sentimentelor antisemite și la formarea unor opinii conform cărora aceștia ar fi pe de o parte instrumente în mâna sovieticilor de implantare aici a regimului comunist, pe de altă parte un mijloc de a schimba compoziția etnică a unor regiuni, îndeosebi în secuime sau Banat.

S-a vehiculat mult afirmația conform căreia evreii ar fi la originea implantării regimului comunist în România (alături de maghiari), evident, fără a avea încă la dispoziție temeinice analize pe această temă³⁴. În fapt, odată cu instaurarea comuniștilor la putere, aceștia s-au văzut moștenind o problemă care frământa societatea românească de aproape un secol, fără a i se fi găsit încă o soluționare: e vorba de problema evreiască. Nu era doar o chestiune numerică (ponderea

---

³⁰ D. Șandru, *Imigrarea și emigrarea evreilor (1944-1948)*, în „Anuarul Institutului de Istorie A.D. Xenopol”, Iași, XXXIV, 1997, p.253.

³¹ Vezi Vladimir Tismăneanu, „Valter Roman sau gustul amar al conformismului”, în *Arheologia terorii*, București, Edit. Allfa, ediția a II-a, revăzută și adăugită, 1998, p.187-197.

³² Gheorghe Gaston Marin, *În serviciul României lui Gheorghiu-Dej. Însemnări din viață*, București, Edit. Evenimentul Românesc, 2000.

³³ Silviu Brucan, *Generația irosită. Memorii*, București, Edit. Univers și Calistrat Hogaș, 1992.

³⁴ Contra unei astfel de opinii vezi, cu argumente de nezdruccinat: Andrei Roth, *Cine „a adus” comunismul în România? Supraprocentualitatea evreilor în partidul comunist și în organele puterii după 1944 – și în alte domenii*, în „Altera”, I, 1995, nr. 2, p.136-146 (și volumul său *Naționalism sau democratism?* Târgu Mureș, Pro Europa, 1999); Liviu Țîrău, *Instaurarea comunismului în România și evreii*, în „Anuarul Institutului de Istorie Cluj-Napoca”, XXXV, 1996, p.289-302; Hary Kuller, *Un slogan care poluează istoria sau confruntarea cu istoria unui slogan: evreii și comunismul în anii 1944-1950*, în „Buletinul Centrului, Muzeului și Arhivei istorice a evreilor din România”, București, nr. 4-5/2000, p.15-37. La polul opus se află lucrări ale unor diletanți, dar cu scopuri precise de a disculpa ororile celei mai teribile instituții comuniste, precum cartea gen. (r) Neagu Cosma, *Securitatea, poliția politică, dosare, informatori*, București, Edit. Globus, 1998, p.14-21.

evreilor), ci și una economică, prin pozițiile ocupate în diversele ramuri industriale, comerciale etc. Iar aspectul căpăta acum și o altă conotație, de vreme ce, nu departe de adevăr, noul regim s-a bazat și pe un însemnat contingent de funcționari de partid evrei; însă nu pot fi emise afirmații tranșant-acuzatoare de vreme ce nu s-a cuantificat încă nimic. Un material cu evidența membrilor PCR, întocmit la Moscova, înregistra la 1 iunie 1947 un număr de 703.000 comuniști, repartizați astfel din punct de vedere etnic: 79,59% români, 12,35% maghiari, 4,16% evrei, 3,9% alții³⁵.

Apoi, acești comuniști-evrei au fost la fel de neîndurători și cu proprii coreligionari, fiind călăuziți mai puțin de sentimente și afinități confesionale, ci mai mult de lozinca „luptei de clasă”. Nicolae Goldberger, instructor al CC al PCR pentru Ardealul de Nord – foarte influent în epocă, care încă de la Congresul al V-lea al PCR (1931) formulase teza conform căreia România era un stat capitalist ce asupra naționalităților conlocuitoare, și a cărui soție, Fanny, va fi prin anii '50 șefa cancelariei CC – afirma cu ocazia Conferinței Regionale Cluj a PCR din 4 mai 1945 următoarele: „Știm bine că masele maghiare [referindu-se aici și la evreii maghiarofoni] au suferit timp de 20 de ani, iar masele românești în acești din urmă patru ani. Aceste suferințe desigur au produs în aceste mase de diferite naționalități nu numai dezvoltarea simțului național al fiecăruia, ci și un șovinism accentuat”; dar, continua el, „un comunist nu poate deveni nici reprezentantul ungarilor, nici reprezentantul românilor. Unitatea partidului nostru este puterea noastră, este forța noastră”³⁶. Pe de altă parte, nu trebuie să se creadă că liderii de partid români nu au făcut nimic pentru a stopa eventuala ascensiune a evreilor în posturile cheie de partid și de stat. Dimpotrivă, sub motivația de a nu relansa sentimentele antisemite ale românilor, au impus mereu o dozare acceptabilă a evreilor deținători ai pârghiilor „puterii” în diversele branșe, deși sintagma *numerus clausus* era deja proscrisă. Iar afirmația nu este fără acoperire, de vreme ce nenumărate rapoarte ale diferitelor organe de urmărire semnaleză răbufnirea din când în când a sentimentelor xenofobe, la fel cum chiar maniera de concepere a acestor rapoarte indică o clară atitudine antisemită a emitentului. Într-o analiză asupra „stării de spirit” din Piatra Neamț, elaborată de Chestura de Poliție din localitate la 1 august 1946, se arăta că „între membrii de partid creștini și evrei există o ură de rasă contra celor din urmă, pe motivul că toate posturile de conducere sunt ocupate de evrei atât în partid, sindicat, comitet de fabrică, economate etc”, afișând orgaanță și neurmărind decât scopuri personale³⁷.

Iar argumentul îl oferea chiar Vasile Luca, în cadrul unei consfătuiri a Biroului Politic al PCR cu reprezentanții unor organizații de masă, la 15 octombrie 1945: „Dacă noi ne gândim în mod dialectic, atunci nu trebuie să ne plângem că în actuala situație, cu moștenirea aceasta antisemită grozavă, am avut puțin o linie politică de a nu ridica elemente evreiești în conducerea organizațiilor. Și aceasta trebuie să înțeleagă orice evreu comunist. Și când noi avem o masă otrăvită de an-

³⁵ Cf. Gh. Buzatu, *România în arhivele Kremlinului*, București, Edit. Univers Enciclopedic, 1996, p.159.

³⁶ *Arh.St.Cluj, Comitetul Regional PCR Cluj*, fond 1, dos.1/1945, f.21. Documentele acestei Conferințe oferă informații asupra evoluției numerice a membrilor de partid, arătând că la nivelul orașului Cluj, în octombrie 1944, erau doar 4 membri, în ianuarie 1945 erau 300, iar la 1 mai același an erau 2400, din care numai 5% erau români (f.24).

³⁷ Apud D. Șandru, *Imigrarea și emigrarea evreilor (1944-1948)*, în „Anuarul Institutului de istorie A.D. Xenopol”, Iași, XXXIV, 1997, p.159.

tisemitism, când vede numai un singur șef sau comisar, spune că nu mai este poliția românească, ci poliția evreiască”³⁸. Trebuie menționat totodată faptul că nici nu era ușor de lăsat deoparte acest contingent de evrei-comuniști, din care mulți aveau un temeinic stagiu în ilegalitate și se bucurau de bune recomandări și de susținerea Moscovei. Cu alte cuvinte, o parte din evrei au fost aliați utili ai noului regim ce urma să se instaleze definitiv la putere, rol pe care l-a jucat în egală măsură și o semnificativă fracțiune din cea mai importantă minoritate din România, maghiarii. Însă doar atât: aliați, și nicicum elementele principale ale instaurării comunismului.

Analiza structurii etnice a membrilor de partid din câteva județe³⁹, efectuată pentru anul 1947, oferă date surprinzătoare: în Constanța proporția evreilor membri PCR era de 0,8%, în Făgăraș 7,32%, în Sălaj 3,61%, în Tecuci 1,24%, cifre de parte de a indica o suprareprezentare a acestui element. În schimb, o analiză a reprezentării lor în diverse organe conducătoare ale partidului, UTM și sindicate, pentru luna decembrie 1952⁴⁰, de pildă, indică proporții sensibil diferite: dintre șefii adjuncți de secție, 20% erau evrei, ca șefi de sectoare sunt 50%, instructori de secție – 5,88%, instructori de sectoare – 20%, în conducerea școlilor centrale de partid – 30,76%. Proporțiile par să indice o implicare activă a evreilor în acele branșe prin care se răspândea ideologia comunistă, creuzete de formare a liderilor la nivel de masă, branșe ce presupuneau abilități în primul rând intelectuale și putere de convingere. Însă demn de reținut este faptul că, după împărțirea administrativ teritorială din august 1950, nu a existat nici un prim-secretar evreu la nivel de regiune sau raion⁴¹.

Un raport referitor la personalul Securității, din 11 februarie 1949, indică faptul că evreii reprezentau 10% din angajații acestei instituții, în vreme ce românii constituiau 83%, iar maghiarii 6%. În cadrul Direcției Generale se aflau 127 evrei (alături de 890 români și 7 maghiari), la Direcția orașului București 22 evrei (față de 260 români), iar la Direcțiile Regionale de Securitate erau 192 evrei (alături de 1781 români și 205 maghiari)⁴². La 1 mai 1956, dintr-un total de 12.865 angajați ai Securității (ofițeri, subofițeri și civili), evreii scăzuseră deja la 1,85%, în vreme ce românii erau în proporție de 89,22%, iar maghiarii de 7,71%⁴³. Așadar, a pune în sarcina alogenilor întreg cortegiul de orori săvârșite de această instituție este un fapt nu doar simplificator, ci chiar eronat, menit în fapt să protejeze imaginea securistului de etnie română, care n-ar fi avut nimic de a face cu teroarea dezlănțuită în acei ani. Evident, este mult mai simplu și o practică curentă a dezvinovăți prin învinovățirea celui căruia, oricum, i s-a atribuit de mai bine de un secol toată gama

³⁸ *Arh. St. București, CC al PCR. Cancelarie, dos. 86/1945.*

³⁹ Delia Moisil, *Politica de cadre a PCR în anul 1947*, în vol. *Totalitarism și rezistență, teroare și represiune în România comunistă*, coord. Gh. Onișoru, București, CNSAS, 2001, p.206.

⁴⁰ Cf. Oana Ionel, *Secția organelor conducătoare de partid, sindicale și de UTM a CC al PMR. Aspecte privind evidența cadrelor (1952)*, în vol. *Totalitarism și rezistență, teroare și represiune în România comunistă*, coord. Gh. Onișoru, București, CNSAS, 2001, p.251-270.

⁴¹ Cf. Liviu Pleșa, *Aspecte ale politicii de cadre a PMR în perioada 1950-1965: prim-secretarii raionali*, în vol. *Totalitarism și rezistență, teroare și represiune în România comunistă*, coord. Gh. Onișoru, București, CNSAS, 2001, p.276.

⁴² Cristian Trancotă, *Istoria serviciilor secrete românești. De la Cuza la Ceaușescu*, București, Edit. Ion Cristoiu, 1999, p.337.

⁴³ Florian Banu, *Profilul angajatului Securității în anii '50*, în vol. *Totalitarism și rezistență, teroare și represiune în România comunistă*, coord. Gh. Onișoru, București, CNSAS, 2001, p.83.

de motivații pentru eșecul împlinirii ca națiune („evreii conspiratori”, „iudeo-masoni”, „iudeo-bolșevici” etc)⁴⁴.

Nu trebuie omis însă faptul că după declanșarea prigoanei antievreiești din URSS și numeroasele procese intentate acestora sub diverse pretexte, cu similitudini în tot „lagărul” socialist, după îndepărtarea „deviaționiștilor de dreapta” de la noi (Ana Pauker, Vasile Luca și Teoharie Georgescu) și declanșarea proceselor sioniștilor (1952-1953), la care s-au adăugat noi valuri de verificări și reverificări ale membrilor de partid, ponderea evreilor a scăzut treptat, pentru ca sfârșitul regimului Gheorghiu-Dej să marcheze o consolidare a poziției elementelor naționale românești în aparatul PCR. Cu alte cuvinte, treptat, lucrurile vor intra într-o „normalitate a proporțiilor”. Dacă în mai 1945, în cadrul comitetului județean PCR Tudova se aflau 8 evrei din 16 membri, la Brăila 5 din 13 etc⁴⁵, în trei-patru ani numărul lor se va reduce simțitor. La Cluj, de pildă, în Comitetul Regional PCR, în mai 1959 erau 541 cadre din nomenclatură, din care evreii reprezentau doar 1,48% (13 persoane), comparativ cu românii – 65,61% (355 persoane) și maghiarii – 30,31% (164 persoane)⁴⁶.

Așadar, teoretic dispar sau mai bine zis sunt temperate mai vechile motive ce au generat structural antisemitismul în România. Dacă în vechiul regim, până la Șoah, una din cauzele fundamentale a fost suprareprezentarea evreilor în cele mai diverse domenii de activitate economică, chestiunea se schimbă după 1945. Elita comunistă se recruta după alte reguli: adeziunea la valorile comuniste, supunerea față de noii lideri, existența unui capital politic de ilegalist comunist (acumulat prin militantismul sub vechiul regim, ori prin etichetarea de „victimă a fascismului”) sau susținător (simpatizant) al acestora etc. Datorită acestei etichetări de „victimă a fascismului” sau a vechiului regim, mulți din supraviețuitorii Șoah-ului sau descendenții lor au dobândit acel capital simbolic necesar dobândirii de poziții cheie în partid și în stat – îndeosebi pe plan local – în aproape întreaga epocă stalinistă, oferind contemporanilor, dar și posterității, imaginea existenței unei „dominații evreiești”. Realitatea este însă mult diferită și mult mai complexă. Cea mai mare parte a vechii burghezii și intelectualității evreiești a fost ea însăși pusă în afara sistemului, fiind declassată din funcții, expropriată, izgonită din locuințe, exclusă de la binefacerea studiilor superioare, ca fiind „reacționari” și „dușmani ai poporului” etc. Ca și în cazul numeroșilor concetățeni români declarați „reacționari”, nu trebuie uitat nici numărul mare de evrei arestați și închiși, emigrați aiurea, ori pe acei comuniști rămași în țară, în aparatul de partid, alții prizonieri intelectuali, mulți fiii vechilor cadre comuniste, care au făcut mai multă sau mai puțină disidență, iar în 1989 s-au organizat rapid în noul cadru politic.

În schimb, asistăm în epocă la un plus de interes al evreilor pentru asimilare: prin conversie religioasă, prin căsătorii mixte sau ca expresie a indiferenței față de apartenența religioasă, un act de conformism care nu implica neapărat un alt angajament confesional, fiind deci o adeziune formală, dar mergându-se până la declararea ateismului; prin românizarea numelui etc. Aspectul din urmă este poate cel mai interesant și larg răspândit, adoptat de majoritatea celor interesați să

---

⁴⁴ Vezi și Lucian Nastasă, *Conduita conspirativă sub regimul comunist: mit și realitate*, în vol. *Miturile comunismului românesc*, ed. Lucian Boia, București, Edit. Nemira, 1998, p.198-204.

⁴⁵ D. Șandru, *Imigrarea și emigrarea evreilor (1944-1948)*, în „Anuarul Institutului de Istorie A.D. Xenopol”, Iași, XXXIV, 1997, p.259.

⁴⁶ Cf. *Arh.St.Cluj, Comitetul Regional PCR Cluj*, fond 13, dos. 6/1959, f.200.

accedă la comanda diverselor pârgii de putere sau să ocupe posturi rezervate până atunci doar elementului autohton (de exemplu, în armată), iar numele nu trebuia să le trădeze și apartenența la iudaitate. Iar pentru aceasta, se poate spune că au existat condiții ideologice ale integrării. Integrarea socială a evreilor (în sensul dispariției sau reducerii considerabile a distanței ce-i separa pe evrei de restul grupurilor) a fost mai bine garantată sub egida regimului universalist-comunist, decât sub al guvernărilor exclusiviste de până atunci (naționaliste sau fasciste). În epocă era frecventă propaganda conform căreia „numai socialismul asigură justa rezolvare a problemei evreiești”⁴⁷, iar secularizarea societății a fost unul din mecanismele esențiale care au determinat asimilarea; de aceea, prin excluderea confesionalismului s-a eliminat unul din elementele ce au stat la baza ideologiilor antisemite. Totodată, comunismul a oferit condițiile instituționale ale integrării: în câmpul politic; în funcții publice (statul fiind confundat cu partidul); rețelele școlare deschise (nu se mai fac discriminări pe criterii etnice sau confesionale); asociațiile organizate de partid și de stat (UTC, Sindicate etc). Iar un model parțial valabil l-ar putea oferi memoriile lui Marius Mircu, apărute nu de mult la Tel Aviv într-o ediție revăzută și mult îmbogățită: membru de partid din ilegalitate prin intermediul lui Ury Benador, după 23 august este pentru o vreme alături de Gheorghiu-Dej, apoi – marginalizat – ajunge finalmente redactor la revista „Filatelia”, pentru ca în 1987 să plece în Israel, unde conduce și acum câteva reviste în limba română⁴⁸.

În plus, în anii instaurării și consolidării regimului comunist, statul a favorizat conservarea identității etnoculturale a evreilor, ca și în cazul maghiarilor. La scurt timp după îndepărtarea regimului antonescian, au reapărut în România sub egida comunităților evreiești 85 școli elementare, 15 școli medii, 56 de școli „Talmud-Thora” și „Ieșiva” (școli religioase în care se învață exclusiv Biblia și Talmudul) și 11 școli „Tarbut” (adevărate școli sioniste, în care cursurile erau predate în limba ebraică); la acestea se adaugă două mari biblioteci, „Tarbut” (doar cu cărți în ebraică) și „Dr. Singer”, și o arhivă istorică, „Dr. Niemirower”, plus o serie de ziare și reviste, din care 13 în limba română, una în idiș, una în limba maghiară și o alta bilingvă (româno-maghiară). Ulterior au fost înființate școli de stat cu predare în limba idiș, în iunie 1949 existând un număr de 90 profesori la 6000 de elevi, pentru care s-au tipărit mai multe manuale în idiș. De asemenea, au funcționat teatre în limba idiș, pe postul național de radiodifuziune exista o emisiune în idiș etc, în vreme ce ebraica va fi tot mai des apreciată ca un idiom al „imperialiștilor”, fundamental legată de istoria evreilor, de tradițiile lor, de identitatea lor primordială. Nu întâmplător, cursurile de ebraică de pe lângă diversele sinagogi n-au fost privilegiate deloc cu bunăvoință de autorități, fiind considerate ca un semn de manifestare a naționalismului evreiesc. Încă de la ședința Secretariatului CC al PCR din 5 septembrie 1948, răspunzându-se solicitării CDE de a se menține un număr de școli elementare și medii cu limba de predare româna pentru copiii evrei, însă limbile idiș și ebraică să fie obligatorii, Gh. Gheorghiu-Dej arăta că acest aspect este legat de „problema națională, adânc dezbătută în lucrarea tovarășului Stalin”, considerând că „conducerea CDE a alunecat pe o poziție bundistă-sionistă”, ceea ce constituia o acuzație gravă la adresa liderilor comuniști evrei. De aceea,

⁴⁷ Vezi, de pildă, „Unirea”, IV, 1948, nr. 195 (22 decembrie), p.4.

⁴⁸ Vezi Marius Mircu, *M-am născut reporter*, II, ed. II, Tel Aviv, Edit. Glob-Papyrus, 1998 (prima ediție, mult restrânsă, a apărut la Cartea Românească în 1987).

Gheorghiu-Dej impunea în acest context ideea că „desființarea școlilor particulare trebuie considerată ca un pas mare înainte, pentru că în felul acesta se asigură într-adevăr tuturor cetățenilor drepturi egale; a face școli separate, aceasta ar dăuna populației evreiești și ar împiedica-o să ia parte la lupta întregului popor”. Pornindu-se de la asemenea premise ideologice, s-a decis cu acest prilej ca pe viitor să nu se mai deschidă școli separate, purtându-se totodată o amplă acțiune de „lămurire a populației evreiești, în care i se va arăta că această măsură este în avantajul ei, deoarece statul preia această sarcină în condițiuni de egalitate”, cu amendamentul ca „în toate școlile să se introducă și literatura naționalităților conlocuitoare, ca și istoria acestor naționalități, interpretată în stil marxist”⁴⁹.

Cu bună seamă că mulți din evrei, ca și în cazul non-evreilor, nu au intuit efectele distructive ale comunismului. Comitetul Democratic Evreiesc a fost creat de comuniști – la 22 iulie 1945 – tocmai pentru a contrabalansa, într-o primă etapă, influența celorlalte organisme reprezentative ale evreilor (Partidul Evreiesc, Organizația Sionistă, Uniunea Evreilor Români), care oricum au fost mereu provocate în a-și defini pozițiile vizavi de PCR. Mai vechii lideri care au dus greul comunității în anii persecuțiilor și ai holocaustului au fost treptat „compromiși” și îndepărtați, în locul lor apărând alți conducători de opinie, înregimentați în Partidul Comunist sau obedienți acestuia.

Wilhelm Filderman, președinte al Federației Comunităților Evreiești și al Uniunii Evreilor Români, a lucrat și după 23 august 1944 în interesul obștii evreiești, înaintând guvernanților diverse memorii ori solicitând în cursul întrevederilor cu Petru Groza, președintele Consiliului de Miniștri, ori altor lideri, implicarea autorităților în rezolvarea – măcar temporară – a gravelor probleme socio-economice ale populației evreiești revenită din deportare ori sărăcită și epuizată de muncile obligatorii impuse în anii războiului. Refuzând compromisurile, Filderman s-a dovedit a fi o persoană incomodă pentru noile autorități. Cu toate acestea, influența lui era încă mare și de aceea, treptat, s-a mers pe tactica discreditării și compromiterii acestuia. Presa comunistă a purtat o acerbă campanie contra sa, era criticat la diverse întruniri publice, a fost arestat vreme de 20 zile, i s-a ridicat arhiva etc. Pe lângă faptul că era încă liderul cu cea mai mare autoritate printre coreligionari, Filderman era în atenția autorităților și pentru că Joint-ul încredințase acestuia administrarea fondurilor de ajutorare a evreilor, care numai până la finele anului 1945 ajunseseră la suma de 6,5 milioane dolari⁵⁰. Cu toate acestea, pentru început, din motive de strategie politică, în cadrul unei ședințe din 14 aprilie 1945, ce s-a desfășurat la sediul CC al Partidului Social-Democrat și la care au participat Ana Pauker, Teohari Georgescu, Miron Constantinescu, C. Titel Petrescu, Lotar Rădăceanu, Șt. Voitec, Tudor Ionescu și Mișa Levin, s-a hotărât intensificarea activităților propagandistice „pe linie evreiască, pentru a se crea o poziție solidă în masa evreiască, iar până atunci să se înceteze campania împotriva d-lui W. Filderman, în împrejurările de astăzi ea fiind inoportună”⁵¹. Ulterior, datorită diverselor șicane venite nu atât din partea autorităților, cât mai ales din partea conaționalilor înregimentați în Comitetul Democratic Evreiesc (sub

⁴⁹ *Arh.St.București, CC al PCR. Cancelarie, dos. 26/1948, f. 5-7.*

⁵⁰ Hildrun Glass, *Viața evreiască din România după catastrofă. Ajutoare pentru supraviețuire și despăgubiri*, în „*Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae*”, VI, București, Edit. Hasefer, 2001, p.291-292.

⁵¹ *Cf. Arh.St.București, CC al PCR. Cancelarie, dos. 28/1945, f.2.*

îndrumarea PCR), la 24 octombrie 1945, în cadrul ședinței comune a Comitetelor Federației și Uniunii, W. Filderman va demisiona din calitatea de membru și de președinte al Uniunii Comunităților Evreiești din Vechiul Regat și al Federației⁵², ulterior alegând calea exilului. Iar mecanismul a fost cât se poate de simplu, prin aplicarea principiului „dezbină și stăpânește”, în baza căruia unul din apropiații lui Filderman, M. Zelter-Sărățeanu, împreună cu un număr redus de membri ai Uniunii, s-a autoproclamat fondatorul „adevăratei Uniuni”, în spatele acestei acțiuni fiind – evident – Partidul Comunist care, fapt de excepție, a publicat în oficiul său, cotidianul „Scânteia”, declarația de sciziune.

Mergându-se pe aceeași linie, Zelter-Sărățeanu declanșează prin organul de presă al CDE, „Unirea”, un furibund atac și împotriva lui A.L. Zissu, președintele Executiviei Sioniste din România, conducătorul Partidului Evreiesc și teoretician al iudaismului. Deși în opoziție cu Filderman (apreciat ca antisionist și adept al tendinței asimilatoriste), și A.L. Zissu s-a dăruit întru totul intereselor populației evreiești, contribuind la salvarea a mii de vieți în anii războiului. După înlăturarea lui Antonescu, Zissu a sperat într-o schimbare cu adevărat democratică în România, ca unica șansă pentru evrei de a obține drepturi cetățenești. Însă CDE dorea să controleze și acțiunea de emigrație, și în acest context trebuia să elimine pe liderul sionist. Zissu a fost arestat și condamnat la muncă silnică, însă în urma intervențiilor și presiunilor din afara țării a fost eliberat în 1956⁵³.

Alexandru Șafran, rabinul șef al Comunității evreiești din România, a fost și el nevoit să se autoexileze în 1948, devenind marele rabin al Genevei, relatând mai târziu evenimentele la care a fost nu numai martor, dar și victimă, în volumul memorialistic *Un tăciune smuls flăcărilor. Comunitatea evreiască din România, 1939-1947. Memorii*⁵⁴. În locul său, agreeat de noul regim, Moses Rosen devine șef-rabin, cumulând nu doar autoritatea religioasă și culturală, ci și cea politică, publicând și el acum mai bine de un deceniu un volum de amintiri menit a oferi imaginea unei epoci complexe în care anevoie a navigat în profitul comunității sale⁵⁵.

Comitetul Democratic Evreiesc nu a fost doar o creație și o anexă a PCR, ci a reprezentat acel organism al comuniștilor-evrei adepți ai integrării în noua societate, care și-a păstrat titulatura de apartenență etnico-confesională tocmai pentru a crea o legătură instituțională între „ulița evreiască” și partid⁵⁶. Deși întrucâtva asemănător Uniunii Populare Maghiare, CDE se deosebea de aceasta în multe privințe, deși conducerea de partid și de stat le-a tratat, până la desființare, în mod asemănător.

Comitetul Democratic Evreiesc a fost, printre altele, un organism de propagandă în rândurile evreilor. În toate localitățile unde existau comunități evreiești cât de cât semnificative, CDE a depus eforturi considerabile pentru atragerea

---

⁵² Vezi textul demisiei la Hary Kuller, *Un slogan care poluează istoria sau confruntarea cu istoria unui slogan: evreii și comunismul în anii 1944-1950*, în „Buletinul Centrului, Muzeului și Arhivei istorice a evreilor din România”, București, nr. 4-5/2000, p.38-42.

⁵³ Asupra lui vezi *Sioniști sub anchetă. A.L. Zissu, declarații, confruntări, interogatorii. 10 mai 1951-1 martie 1952*, ed. Mihai Pelin, București, 1993; Itzhak Artzi, *A.L. Zissu, an intellectual and a leader*, în „Studia Judaica”, Cluj, VI, 1997, p.71-86.

⁵⁴ Apărut la București în 1996, la Editura Hasefer, cu o introducere de Jean Ancel.

⁵⁵ Moses Rosen, *Primejdii, încercări, miracole*, ed. II, București, Edit. Hasefer, 1991.

⁵⁶ Hildrun Glass, *Minderheit zwischen zwei Diktaturen. Zur Geschichte der Juden in Rumänien, 1944-1949*, p.142-147.

evreilor de partea noilor autorități, acțiuni desfășurate îndeosebi în perioada premergătoare alegerilor din noiembrie 1946. De pildă, în ziua de 6 iulie 1946 a avut loc la Iași, la sinagoga centrală, o adunare la care au luat cuvântul dr. Marcel Dulbergher, din Comitetul Democratic Evreiesc local, rabinul șef dr. M. Freghel, avocatul Streifeld Leon și Sărățeanu din partea CDE din București, care au ple-dat pentru necesitatea încadrării tuturor evreilor în Blocul Partidelor Democratice, „singurul în măsură să zădărnicească reînvierea urii de rasă”⁵⁷. Iar în acest context, cam toate orientările din cadrul comunităților evreiești au văzut în alianța cu BPD șansa rezolvării multora din problemele lor. Susținătorii lui W. Filderman se temeau de eventualele repercusiuni postelectorale, sioniștii erau îndemnați de motive cât se poate de practice, prin faptul că emigrarea depindea întru totul de aparatul administrativ al statului, evreii reveniți nu de multă vreme din lagăre așteptau clarificarea situației lor, care depindea de viitorul guvern etc.

Disensiunile se manifestau așadar cu acuitate mai degrabă în cadrul comunităților evreiești, iar motivațiile erau multiple. Alegerea reprezentanților pentru Congresul Mondial Sionist, primul după cel de-al doilea război mondial, era o chestiune importantă nu numai pentru evrei, ci și pentru liderii comuniști. Apoi, opiniile divergente în stabilirea unei platforme comune cu BPD, ceea ce a generat atitudini neașteptate. Partidul Evreiesc, în conformitate cu linia Zissu, solicita recunoașterea evreilor ca entitate națională, cu drepturi clar formulate în domeniul legislativ, idee neacceptată de „moderații” evrei – care ascultau de directivele partidului⁵⁸ –, ceea ce a dus la demisia lui A.L. Zissu de la conducerea PE, urmat de Motti Moscovici, secretarul general. De asemenea, intrarea stângii sioniste în CDE, contrar hotărârilor Executivei Sioniste, a creat un plus de probleme, care s-au răsfrânt tot împotriva grupării Zissu, acesta demisionând și din șefia Organizației Sioniste, care astfel va pierde orice influență în profitul Partidului Social-Democrat Sionist „Ihud”. Acestea erau doar câteva din problemele cu care se confruntau liderii evrei, de diverse nuanțe, dar care – cu toții – doreau de comun acord abrogarea legilor rasiale, a legii cetățeniei încă în vigoare, repunerea în drepturi a cetățenilor reînțorși din deportare, recunoașterea dreptului la pensie pentru orfanii, văduvele și mutilații de război evrei, restituirea proprietăților expropriate etc. Publicațiile periodice evreiești din lunile premergătoare alegerilor din noiembrie 1946 reflectă poate cel mai bine întreaga varietate de probleme ce frământau comunitatea, inclusiv chestiunea palestiniană, față de care PCR adopta o atitudine mai mult decât înțelegătoare. Finalizarea unei platforme comune cu BPD a dus – printre altele – la alocarea Reprezentanței Evreiești a trei locuri „sigure” pe lista proprie, pe care figurau B. Rohrllich, Ed. Manolescu și Anghel Dascălu (cel din urmă propus de CDE, dar ca membru al partidului sionist de stânga „Mișmar”). În schimb, liderii evrei și-au asumat obligația de a duce o campanie energetică de convingere pentru susținerea listelor BPD, acțiune suficient reflectată în documentele cuprinse în volumul de față.

Așa cum s-a sugerat deja, în toată activitatea sa procomunistă, Comitetul Democratic Evreiesc s-a bazat pe propriile organe de expresie, „Unirea” (al cărui prim număr a apărut la 3 noiembrie 1945, iar din 27 ianuarie 1951 va purta nu-

⁵⁷ *Arh.St.București, Direcția Generală de Poliție, dos. 20/1946, f.130.*

⁵⁸ *Vezi Arh.St.București, CC al PCR, Cancelarie, dos. 8/1946, f.2, 5-8, stenograma ședinței cu reprezentanții organizațiilor de masă din 11 ianuarie 1946.*

mele de „Viața nouă”) și „Egység” (Unitate), pentru evreii de limbă maghiară⁵⁹, contribuind totodată la interzicerea celorlalte periodice evreiești, de mai îndelungată tradiție, precum: „Mântuirea”, „Curierul israelit”, „Renașterea noastră”, „Neamul evreiesc”, „Viața evreiască”, „Răspântia” ș.a.⁶⁰

Acționând la indicațiile PCR, CDE a reușit prin tehnicile deja exersate de comuniști să creeze disidențe și să schimbe lideri, cu alte cuvinte să domine toate celelalte formațiuni evreiești. În fruntea Federației Uniunilor de Comunități Evreiești din România a fost impus M. Popper, iar alți noi lideri au fost răsplătiți prin „alegerea” lor, în 1948, ca deputați în Marea Adunare Națională, din partea CDE: Bercu Feldman, Leibovici-Șerban, M. Fischler, Ed. Manolescu și, evident, M. Popper.

Ca o măsură suplimentară de răsplată, dar și de câștigare a încrederii masei evreiești care mergea alături de comuniști, guvernării au elaborat decretul nr. 113 din 1948, cu privire la bunurile rămase de pe urma victimelor anilor de prigoană, decedați și fără moștenitori, bunuri care au trecut în patrimoniul Federației Uniunilor de Comunități Evreiești. De asemenea, la 11 august 1949 are loc unificarea comunităților de rit occidental (neolog), ortodox și sefard din România, sub conducerea unui comitet unic compus din Leon Stern (președinte), Filip Stopler, I. Campus și S. Ellenbogen (vicepreședinți). Pe de altă parte, după *Rezoluția Biroului Politic al CC al PMR în chestiunea națională*, din decembrie 1948, are loc o acțiune de fundamentare ideologică în rândurile CDE, dar și o anume primenire de cadre – de regulă a celor din eșalonul doi –, organizația preluând totodată sarcinile unei virulente campanii antisioniste. Tot Comitetului Democratic Evreiesc i s-a încredințat sarcina reconversiei sociale a populației evreiești, căutându-se schimbarea mentalității vechilor elemente mic burgheze, în direcția activizării în domenii strict productive.

Cu toate că după 1945 s-a insistat tot mai mult pe reconversia socială și profesională a evreilor, aceștia și-au păstrat totuși poziții privilegiate în domenii tradiționale lor: sistemul bancar, comerț, medicină, profesii intelectuale etc. De asemenea, cu toate dificultățile economice postbelice, populația evreiască a reușit să se refacă destul de repede, până în 1947 fiind înregistrați 35.000 salariați, 49.000 meseriași, 34.000 comercianți și industriași israeliți, numai în 1946 – de pildă – fiind înregistrate 2017 întreprinderi ale acestora. Și totuși, nu se mai poate însă vorbi de îndeplinirea de către evrei a unor funcții sociale specifice, așa cum e cazul pentru perioada de până la 1940. În schimb, restratificarea, crearea „omului nou” prin muncă, recalificarea în profesii proletare ținea capul de afiș în propaganda CDE-istă, iar canalul Dunăre-Marea Neagră a jucat un rol important în calificarea pentru muncile „de jos”.

Cu toate aceste aspecte, nu înseamnă că regimul comunist nu a manipulat mai vechiul antisemitism. Este vorba de a elimina sau de a controla orice instanță colectivă autonomă care se putea interpune între „clasa muncitoare” și aparatul de stat. Utilizând sintagma „luptei de clasă”, comunismul a eliminat orice referință la diviziunile sociale secundare (etnicitate, religie etc): victimele persecuțiilor anti-

---

⁵⁹ Apărut la Cluj din 9 mai 1946 până în aprilie 1950, având ca redactor șef pe Sándor Neumann, iar din 18 octombrie 1946 pe Rózsa György. Din 1949 apare sub numele de „Új Ut” (Drum Nou).

⁶⁰ Vezi Harry Kuller, *Presa evreiască bucureșteană, 1857-1994*, București, Edit. Hasefer, 1996, p.133-143.

semita au devenit adeseori „victime ale fascismului”; evreii sunt menționați arareori ca atare (ca etnie ori confesiune), ci doar ca „sioniști” ori ca „dușmani de clasă”. Cu alte cuvinte, își pierd astfel identitatea etnică și confesională. Este adevărat că și comuniștii, forțând asimilarea de tip comunist a evreilor, sperau să prevină recrudescența antisemitismului. O privire asupra scrierilor referitoare la Shoah în România, face ca până prin 1948 să existe o mare cantitate de articole, studii și volume pe această temă, ulterior numărul scăzând brusc, arareori mai apărând câte ceva pe această temă.

Și sub aspectul vieții religioase asistăm tot mai mult la o atrofiere, putându-se estima pentru anul 1956 că în România mai existau doar aproximativ 363 de sinagogi și numai 32 de rabini activi, deși pentru același an autoritățile invocau existența a 196 de rabini, ceea ce totuși nu corespunde realității. Mai mult chiar, așa-numita „Federație a Comunităților Religioase Evreiești” era condusă de membri PCR activi, președinte al acestei organizații fiind dr. Maximilian Popper, iar secretar general H. Leibovici-Șerban.

Sintetizând însă, doar o mică parte a evreilor s-au asociat activ mișcării comuniste. Mulți au rămas în afara acesteia și au fost chiar victime. Nu trebuie uitați acei evrei, nu puțini, care au depus eforturi intelectuale și morale de a înțelege și a combate comunismul, la fel cum se cuvine a fi amintită acea cohortă neînregistrată politic, rămasă totuși în România, și care s-a retras în câmpul activităților cultural-artistice, contribuind la dezvoltarea unui patrimoniu ce-și află viabilitatea chiar și după prăbușirea sistemului.

Sionismul

Pentru fondatorii săi, începând cu Theodor Hertzl, sionismul ar fi soluția „problemei evreiești”. De-a lungul timpului, această mișcare a creat o puternică tradiție și în spațiul românesc, ca efect al eșecului asimilării și al permanentei discriminări la care erau supuși evreii⁶¹. Simpla existență a proiectului sionist, apoi a statului Israel, a schimbat profund existența evreiască. Atunci când socialismul, care promitea asimilarea de un alt gen, a eșuat în URSS și a devenit insuportabil, sionismul a apărut ca un bun socialism și pentru evrei, el reproducând atât proiectul naționalist, cât și pe cel socialist. Nu întâmplător, la construirea statului Israel au colaborat (și au rivalizat) deopotrivă liberali ca Weizmann, naționaliști romantici ca Jabotinsky, socialiști de tradiție rusă, ca Ben-Gurion ș.a.

Înainte de cel de-al doilea război mondial, numărul populației evreiești în România se apropia de trei sferturi de milion⁶². În afara Ungariei, Poloniei și Rusiei, aici a trăit cea mai numeroasă populație evreiască din Europa. Cum de la sine se poate înțelege, și activitatea organizațiilor sioniste din Europa se concentra în aceste țări. Înainte de război, în România au funcționat – legal sau ilegal – mai toate nuanțele mișcării sioniste, începând cu mișcarea de extremă dreaptă „Betar” până la organizația religioasă-sionistă „Mizrachi” ori „Hașomer Hațair” de orientare social-democrată de stânga⁶³. Alături de acestea mai funcționau organizații sioniste

---

⁶¹ Pentru mișcarea sionistă până la primul război mondial vezi Hary Kuller, *Opt studii despre istoria evreilor din România*, București, Edit. Hasefer, 1997, p.229-265.

⁶² Recensământul din 1930, citat mai sus, înregistra 756.930 evrei.

⁶³ Vezi asupra ei H. Abramovici, *Mișcarea de tineret „Hașomer Hațair”*, București, 1935, în care este prezentată activitatea acesteia în ultimii 15 ani (de la înființare).

precum: „Zeirei Zion”, „Hatchia”, „Hehaluț”, „Zionim Clalim”, „Borochovia”, „B’nei Avoda”, „Mișmar”, „Hanoar Haționi”, „Dror”, „Hitachduth”, „Hașmonaea”, „Herzlia”, „Macabi”, „Gordonia”, „B’nei Ezra”, „Brit Trumpeldor” ș.a., majoritatea fiind organizații de tineret și având filiale în toată țară. Cea mai numeroasă și mai influentă organizație sionistă era însă „Hapoel Hamizrachi”, care se sprijinea pe evreii religioși. Trebuie menționate totodată organizația WIZO (Women International Zionist Organization) și Asociația Culturală a Femeilor Evreice, care s-au preocupat aproape exclusiv cu colectarea de fonduri, dar nefiind implicate în organizarea emigrării. În România exista totodată, încă din 23 martie 1924, și o secție a „Uniunii mondiale a femeilor evreice”, ce avea ca scop, printre altele, sprijinirea emigrării și colonizarea Palestinei. Existase chiar un partid socialist evreiesc „Poale Zion”, care își propunea, pe lângă răspândirea ideilor marxiste, și încurajarea emigrărilor în Palestina.

Toate acestea aveau organe de presă ce cultivau sentimentul sionist, precum cele din capitala țării, „Renașterea noastră” (1924-1942), „Știri din lumea evreiască” (1922-1938), „Junimea evree” (1922-1929), „Mișcarea sionistă” (1931-1935), „Haiarden” (1935-1940) ș.a.⁶⁴, fără a mai menționa aici puzderia de periodice provinciale, impresionante ca număr.

Aceste organizații aveau o rețea de propagandă foarte extinsă, iar activitățile se desfășurau pe două planuri: pe de o parte organizau acțiuni de colectarea banilor destinați diverselor fonduri național-israelite, din care cele mai importante erau „Keren Kayemeth” și „Keren Hajessod”, cu care urma să se achiziționeze pământ în Palestina, crearea de colonii și orașe, transformarea terenurilor pustii în regiuni agricole etc, iar pe de altă parte pregăteau tineretul în cadrul organizațiilor de tineret pentru muncile agricole, pe așa-numitele terenuri „hachsara” (de pregătire). Până spre al doilea război mondial, emigrarea în Palestina era foarte redusă, deoarece ideea creării statului israelian părea încă o utopie. Chiar și tinerii se hotărâu doar în număr restrâns să se încumete la acest drum. De aceea, în principal, activitatea organizațiilor sioniste se concentra pe adunarea de fonduri de la populația evreiască. Evreii dădeau bani, gândindu-se la aceste fonduri donate ca la un fel de impozit plătit comunității, iar relația lor cu organizațiile sioniste în mare parte se limita numai la acest aspect.

Importanța organizațiilor sioniste a crescut însă considerabil în timpul celui de-al doilea război mondial, o serie de lideri ai evreilor – precum Wilhelm Filderman, președintele în România al „Joint”-ului, și A.L. Zissu – desfășurând o activitate intensă în această direcție. Este încă un aspect prea puțin abordat de cercetările pe această temă, îndeosebi a mișcărilor de tineret sioniste, în care personaje rămase până acum obscure au depus eforturi considerabile pentru ameliorarea condiției evreilor rămași în țară și supuși la fel de fel de corvezi și umilințe⁶⁵.

Emigrările spre Palestina din anii 1940-1944 au constituit doar soluția „supraviețuirii”, nefiind însă dorite de cei ce recurgeau la o atare cale, pentru că nu exista încă o patrie a lor legal constituită, iar o atare opțiune s-a dovedit a fi, în

---

⁶⁴ Asupra lor vezi Hary Kuller, *Presa evreiască bucureșteană, 1857-1994*, București, Edit. Hasefer, 1996, p.97-105.

⁶⁵ Vezi, de pildă, vol. *Dror Habonim*, București, Biblioteca „Hehaluț”, 1945, care prezintă nu doar principiile și istoricul organizației, ci și realizările de după 23 august 1944. Mai vezi *Ce este și ce vrea Partidul Socialist Sionist „Poale Zion”*, București, Edit. L’Ahdut Haavoda-Poale Zion, 1947.

unele cazuri, chiar primejdioasă, dacă se au în vedere cele câteva catastrofe navale. La acea dată, activitatea propagandistică s-a concentrat pe direcționarea atenției evreimii supuse discriminării rasiale spre Palestina, ca singura modalitate de supraviețuire. În anii războiului, acțiunile de colectare de fonduri întreprinse de organizațiile sioniste au continuat, luând amploare mult mai mare decât în perioada anterioară. Cu ajutorul banilor astfel adunați, conducătorii sioniști aveau de gând să organizeze chiar emigrarea în masă. Ei au reușit însă să expedieze câteva astfel de grupuri de emigranți în 1942 și 1943.

În timpul războiului, organizațiile sioniste și-au desfășurat activitatea aproape exclusiv prin intermediul Centralei Evreilor, deoarece orice altă formă de manifestare a lor era interzisă. Cu toate acestea, ei au depus o muncă titanică. Când la 23 august 1944 România a fost eliberată, aceste organizații au ieșit la lumină și și-au continuat activitatea mult mai intens.

Chiar autoritățile române din vremea guvernului C. Sănătescu au considerat util să sprijine și să încurajeze emigrarea evreilor prin intermediul Societății Naționale de Cruce Roșie sau a Crucii Roșii Internaționale⁶⁶. Problema era că autoritățile britanice acceptau un număr foarte redus de emigranți din România, aceștia fiind „concurați” de evreii din Ungaria și Polonia, care utilizau țara noastră ca un loc de tranzit. Cu toate acestea, în 1945-1946 au mai plecat două vapoare cu acceptul autorităților („Transilvania” și „Smirna”), iar prin Bulgaria, cu trenul – oficial sau nu – mai multe transporturi nu lipsite de peripeții, alte grupuri numeroase așteptând șansa de a ajunge în Palestina.

În fapt, problema emigrărilor în Palestina este în strânsă legătură cu evoluția relațiilor internaționale după al doilea război mondial, când URSS aprecia că susținerea creării statului Israel făcea parte din proiectele ei anti-imperialiste, iar declarația lui Gromâko la Națiunile Unite, la 15 mai 1948, prin care se recunoștea Israelului dreptul la suveranitate și independență, venea pe această linie. Orientul Apropiat devenea un alt câmp de înfruntare în cadrul războiului rece, dintre lagărul socialist și lumea liberă. Așa se explică numărul relativ mare de vapoare care plecau din Constanța, din Bulgaria și Iugoslavia spre Israel, ce transportau pe evreii dornici să se stabilească acolo, ajutorarea cu tehnică militară necesară celor din Hagana, care luptau împotriva arabilor etc. Dat fiind potențialul uman evreiesc existent în România la finele războiului, este explicabil interesul major al sovieticilor de a încuraja emigrările spre Palestina.

Așa cum s-a menționat deja, după eliberare, în România au reînviat toate nuanțele mișcării sioniste. Cele mai puternice două organizații social-democrate erau „Ichud” (filiala românească a partidului „Histadruth Haovdim”) și organizația deja invocată „Hapoel Hamizrachi”. Aceste organisme funcționau pe regiuni, cu sediul central la București, și aveau filiale aproape în fiecare oraș. Ele dețineau o rețea de propagandă foarte extinsă, editau numeroase cărți și broșuri, dispunând de o agenție de presă centrală. Unul din ziarele cu largă răspândire, „Renașterea noastră”, apărea în limba română la București, iar un altul numit „Egység” (Unitate) apărea la Cluj, adresându-se evreilor de limbă maghiară din Transilvania.

După război, odată cu organizațiile sioniste din România s-a înființat și Comitetul Democratic Evreiesc, despre care am vorbit mai sus, care avea ca scop includerea populației evreiești în munca productivă și în construirea socialismu-

---

⁶⁶ D. Șandru, *Emigrarea și emigrarea evreilor (1944-1948)*, în „Anuarul Institutului de Istorie A.D. Xenopol”, Iași, XXXIV, 1997, p.256-257.

lui. La început, această organizație a colaborat cu sioniștii, îndeosebi sioniștii de stânga, iar firavele încercări de a-și impune influența asupra lor au avut rezultate slabe în primii doi-trei ani după eliberare. Inițial, CDE a încurajat emigrările, aliniindu-se comandamentelor venite de la Moscova, sionismul fiind apreciat pe atunci mai mult ca un program utopic, fără șansa de a se realiza vreodată un stat israelian. Când însă acesta s-a creat, la 14 mai 1948, datele problemei s-au schimbat aproape fundamental.

Imediat după ieșirea României din războiul antisovietic și-au început activitatea în capitala țării și în orașe mai însemnate din provincie și filialele organizației americane „Joint”. Aceste filiale ofereau bani lichizi, haine, documente și acte, ba chiar și permise de emigrare acelor evrei care se întorceau din lagărele de deportare și doreau să emigreze. În primii doi ani, emigrările s-au desfășurat exclusiv cu sprijinul material și de altă natură al Joint-ului, în principal pe uscat. La acea vreme, emigranții clandestini utilizau așa-numitele „lifturi” (lăzi uriașe de transport), reușind astfel să-și transporte o bună parte din avere.

Pe lângă dezvoltarea activităților marilor organizații sioniste, în România erau prezenți și activiști sioniști veniți din Palestina, care au preluat acțiunile de propagandă și latura administrativă a emigrărilor. De exemplu, începând cu 1947, emigrarea grupurilor care țineau de organizația „Ichud” a fost dirijată la cererea unei organizații sindicale din Palestina (Histadruth) de către împuternicitul palestinian Meir, care parcurgea drumul dintre Palestina și România de mai multe ori pe an.

În același timp existau numeroase tabere de pregătire a celor care intenționau să emigreze, unde se reuneau mai ales tinerii. O asemenea tabără, de pildă, se afla în imediata apropiere a orașului Hațeg, în fostul palat al unui nobil maghiar, și funcționa de aproape doi ani ca un centru de antrenament al organizației „Briha”, în cadrul căruia erau pregătiți viitorii tineri responsabili de emigranții clandestini cu vapoarele spre Palestina (*olim*). Pregătirea era de natură premilitară și participau tineri din diversele mișcări afiliate organizației „Hehaluț”. Tinerii care se înrolau în aceste tabere își luau definitiv rămas bun de la familii, pentru că, de obicei, grupurile de emigranți porneau la drum absolut pe neașteptate, plecările fiind strâns legate de deciziile și înțelegerile care se încheiau la repezeală și trebuiau executate imediat. Plecările pe mare se făceau cu vase cumpărate de „Joint” din Palestina sau din alte state. Aceste vase erau în majoritatea lor într-o stare deplorabilă, astfel încât deseori drumul de la Constanța la Haifa era ultimul lor drum, după care erau de neutilizat. Evident, au existat și incidente, generate atât de fragilitatea vaselor, cât și datorită supraîncărcării lor, așa cum relatează bunăoară Itzhak Artzi în volumul de memorialistică mai sus amintit, care a ales calea emigrării prin Iugoslavia⁶⁷.

Anii aceștia, 1945-1947, au constituit în principal perioada emigrării ilegale, soluție adoptată deopotrivă de sioniști, dar și de toți aceia care nu-și mai aflau locul în noile realități socio-politice, ani de privațiuni economice, în care se manifestau încă mai vechile porniri antisemite ale autohtonilor, iar pentru mulți evrei traumele suferite în perioada războiului erau încă puternice, fiind acum deciziși a-și căuta alte locuri care să le ofere siguranță și prosperitate. Rapoartele poliției și jandarmeriei indică pentru acești ani că trecerile ilegale ale frontierei erau aproape la ordinea zilei, generând situații de-a dreptul incredibile și oferind posibilități chiar

⁶⁷ Itzhak Artzi, *Op. cit.*, p.154.

de afaceri profitabile. În acest context, Legea nr. 4 din 19 ianuarie 1948⁶⁸, prin care se modifica Codul Penal, art. 267, prevedea o înăsprire a pedepselor pentru tentativele de emigrare ilegală și pentru cei care facilitau trecerea clandestină a frontierei. Cu toate acestea, majoritatea grupurilor emigrau din țară pe uscat. Emigranții călătoreau în Italia, prin Viena, iar acolo se îmbarcau la început cu destinația Haifa, pe parcurs fiind interceptați de navele britanice de război și internați în taberele din Cipru, de unde porneau doar după câteva luni sau chiar ani de zile înspre destinația finală, Palestina.

Emigrarea în masă a evreilor în Palestina, apoi în statul Israel, a început în 1947, sub forma așa-numitelor *allia*. În vara și toamna anului 1947, sioniștii au organizat două *allia* în România, cu care au emigrat câte 5-6000 evrei. În acea perioadă, vasele erau puse la dispoziția emigranților de către Joint. La începutul celei de a doua jumătăți a anului 1947, aproximativ 3-4000 emigranți au trecut prin Bulgaria (Giurgiu-Russe) la Varna, unde au fost îmbarcați pe un vas pus la dispoziție de aceeași organizație. O altă *allia*, organizată de sioniști, a fost în decembrie 1947 și care din punctul de vedere al emigranților a întrecut orice plecare precedentă. Cu această ocazie au emigrat 14.000 evrei, plecând din Constanța cu două vase, puse la dispoziție de sioniști. Până în mai 1948, adică până la înființarea statului israelian, din România au emigrat aproximativ 32.000 evrei.

Cu toate acestea, se poate afirma că în intervalul 1945-1947 obsesia emigrării nu era dominantă pentru cea mai mare parte a evreilor, perioada fiind una de redresare umană și economică, după teribilii ani ai holocaustului. Pentru mulți dintre ei, emigrația nu era o problemă la ordinea zilei, ci una de eventuală perspectivă, prioritară fiind revenirea la normalitate, redresarea materială, recăpătarea averilor confiscate. Problema emigrării a devenit acută mai ales după succesiunea de transformări legislative care au modificat fundamental regulile de funcționare a unei economii libere (naționalizarea, stabilizarea etc) și lovea direct în masa evreilor al căror spirit de inițiativă se vedea deodată strangulat și oprimat. În plus, crearea statului Israel parcă venea în întâmpinarea de a li se oferi o nouă șansă, evident, adăugându-se și împlinirea unui deziderat îndelung așteptat. Totodată, nu trebuie subestimată în reușita multor plecări până pe la începutul anului 1950 atitudinea Anei Pauker, ministru de Externe, ea însăși evreică, care deși a fost profund atașată de PCR și de încadrarea fără rezerve pe linia partidului, declarându-și și manifestându-și ateismul, a dovedit o discretă înțelegere față de coreligionarii ei⁶⁹. Nu întâmplător, în epocă, aceste valuri au fost denumite „Emigrația Ana Pauker”. Era o perioadă (1945-1947) în care în general guvernul român era oarecum indiferent față de problema emigrării evreilor, iar documentele PCR nu indică o concepție clară în această chestiune. Miile de evrei care au reușit sau au dorit să plece în acești ani s-au lovit într-adevăr de birocrăția regimului, dar și-au putut manifesta vădit intenția, activitatea diverselor organizații sioniste derulându-se fără opreliști, în văzul lumii, chiar cu vâlvă – după cum surprind nenumăratele rapoarte informative ale Poliției și Jandarmeriei.

Din a doua parte a anului 1947 se impune însă emigrarea pe pașapoarte colective, sarcina pregătirii emigrării revenind Comitetului Democratic Evreiesc, unde cei care solicitau emigrarea se și puteau înscrie. Odată întocmită lista celor dor-

⁶⁸ „Monitorul Oficial”, nr. 15 din 19 ianuarie 1948.

⁶⁹ Asupra acestui aspect vezi Robert Levy, *Gloria și decăderea Anei Pauker*, trad. Cristina Pupeza și Ioana Gagea, Iași, Edit. Polirom, 2002, p.144-159.

nici să emigreze, CDE organiza cursuri serale pentru cei înscriși, cu scopul de a asigura educația „politică” a solicitanților. În august și septembrie 1947 au emigrat mai multe mii de persoane organizate în 13 grupuri. Aceștia puteau să ducă cu ei doar bagaje de mână, dar li s-a oferit posibilitatea de a expedia mobila și alte obiecte lăsate în urmă prin membrii familiei rămași în România. Această acțiune, precum și inițierea cursurilor, era evident rezultatul aranjamentelor făcute de conducătorii activi, mai apoi excluși, din rândul sioniștilor. Majoritatea conferențiarilor la aceste seminarii erau chiar ei sioniști, care cu primul transport părăseau țara.

O vreme, Comitetul s-a confruntat cu numeroase probleme (mai ales conflicte personale), iar apoi, în 1950, a fost reorganizat (ca urmare a ședinței lărgite a conducerii din 27-28 iulie) atât la nivel de conducere centrală, cât și la nivel local, cu implicarea a 60 de filiale. Acum – mai ales sub imboldurile deputatului în Marea Adunare Națională, Leibovici-Șerban, secretarul general al comunității religioase evreiești – putea să conducă acțiuni mai intense și pe un teritoriu extins pentru a contrabalansa activitatea sioniștilor. Cu ajutorul presei, prin intermediul unor prelegeri, și prin alte mijloace pe care le avea la dispoziție, a încercat să convingă populația evreiască de inutilitatea emigrării și să demaște politica antipopulară a guvernului israelian, precum și să dezvăluie viața mizeră a emigranților. Schimbarea de atitudine, de la tolerarea emigrării la o campanie împotriva ei, a fost pusă în epocă îndeosebi pe seama comuniștilor evrei, care au determinat CC al PCR la reacții publice virulente contra sionismului. Pentru majoritatea sioniștilor, atitudinea antiimigraționistă declanșată s-a datorat comuniștilor evrei, care considerau plecarea masivă în Israel ca un pericol pentru poziția lor personală în partid.

În 1948, după formarea statului israelian, situația se schimbese radical. Scopul organizațiilor sioniste era de fapt să lupte pentru înființarea statului evreiesc și să organizeze emigrarea în Palestina, unde evreii să se stabilească ca populație majoritară. Atunci când s-a înființat statul evreiesc, activitatea lor – se aprecia – a devenit astfel inutilă în afara statului Israel. Totodată, începând cu toamna anului 1948, se declanșează o violentă campanie antisionistă, deși o bună parte din liderii sioniști emigraseră deja, iar cei care au rămas vor fi treptat arestați. Documentul care a stat la baza acestei campanii a fost faimoasa *Rezoluție a CC al PMR în problema națională*, în fapt un virulent mesaj antisionist. Activiștii CDE au încercat să urgenceze activitatea de destrămare a organizațiilor sioniste, la câteva zile de la înființarea consulatului israelian ocupând sediile și distrugând documentele organizațiilor sau încredințându-le recent createi Direcții Generale a Securității Poporului (30 august 1948), în cadrul căreia unul din cei doi subdirectori generali, cu rang de secretar de stat, era generalul maior Alexandru Nicolschi, evreu basarabean care anterior purtase numele de Boris Grümberg.

Evident, campania antisionistă era dirijată mai mult sau mai puțin fățiș de Partidul Comunist, însă ea a fost purtată în principal prin intermediul organului de presă al CDE, „Unirea”, care a reacționat aproape imediat la *Rezoluția* mai sus amintită, pe care a și publicat-o în întregime în numărul din 15 decembrie⁷⁰, și în care se afirma că „sionismul de toate nuanțele este un curent politic naționalist, reacționar al burgheziei evreiești, care caută să izoleze populația evreiască muncitoare de popoarele în mijlocul cărora trăiește”. De altfel, periodicul luase încă din

⁷⁰ „Unirea”, IV, 1948, nr. 193 (15 decembrie), p.1, 6.

august o atitudine tot mai violentă împotriva tuturor asociațiilor și organizațiilor evreiești care scăpau controlului PCR, considerându-le „locuri de propagandă antiprogresistă”, care izola populația evreiască de „realitatea imediată”⁷¹, printre acestea numărându-se Asociația Titraților Evrei „Unirea”, Institutul de cultură evreiască „Iavne”, Asociația Culturală a Femeilor Evreice, Institutul de cultură al Templului Coral etc.

Tot mai frecvent discursul politic punea un semn de egalitate între sionism și fascism. Încă din 1948 organizațiile de tineret sionist erau apreciate ca fiind „cele mai reacționare”⁷². Sub diverse pretexte sunt arestați și condamnați o serie de lideri ai comunității, precum Moise Goldstein, președintele Universității Populare „Dr. Niemirower” și secretar general al Uniunii Sinagogilor Ortodoxe, condamnat la doi ani închisoare (la 22 noiembrie 1948) pentru că a colectat fonduri fără autorizație; conducătorului organizației „Haoved Haționi” din Brăila i se „fabrică” un dosar conform căruia acesta ar fi fost înainte de război agent al fostei Siguranțe, divulgând mai mulți comuniști, motiv pentru care este arestat la 2 decembrie 1948; Avram Hahamu, fostul președinte al comunității evreiești din Iași, iar după 1945 conducătorul organizației sioniste „Mizrahi”, este denunțat pentru presupusul colaboraționism din anii războiului⁷³; la Constanța, în februarie 1950, Comitetul Democratic Evreiesc local a „demască” în cadrul unei ședințe „unele elemente naționaliste burgheze evreiești”, precum Avram Bercovici (fostul președinte al Centralei Evreilor din Constanța), Gherș Golgenkranz (mare comerciant), Solomon Israel (mare industriaș), Marcel Sternberg⁷⁴; în același an, în mai, au loc la Târgu Mureș ședințe publice ale CDE de „demascare” a unor sioniști precum Marc Ludovic, chiar secretarul CDE din localitate, Șt. Fekete (comerciant, „demască” de profesorul universitar Iosif Spilman), Matin Tihany (avocat), Maurițiu Berner (medic) ș.a.⁷⁵

Sunt acestea doar câteva exemple menite a discredita personalitatea unor lideri sioniști, în paralel desfășurându-se o intensă muncă de indoctrinare anti-sionistă, a cărei strategie s-a articulat mai coerent în urma ședinței activului pe țară a CDE, din 9-10 ianuarie 1949, convocată în vederea „prelucrării” mai sus amintitei *Rezoluții*. Iar „prelucrarea” se extinde la nivelul tuturor filialelor din țară. Se poate constata astfel că paginile „Unirii” au fost până prin 1951 (când își va schimba sugestiv, la 27 ianuarie, denumirea în „Viață nouă”) purtătoare a unei campanii dure contra sionismului și a emigrării, publicând – deseori în facsimil – nenumărate scrisori ale celor deja stabiliți în Israel, care deplâng condițiile de acolo, efectul negativ al imperialismului și insecuritatea, mulți din semnatari dorind reîntoarcerea în România. Totodată, textele ideologice sunt la ordinea zilei. Titluri precum *Despre unele organizații de tineret sionist, focare de răspândire a obscurantismului și naționalismului șovin în rândurile tineretului evreu* (nr. 190, J. Gold), *Sionismul – naționalism burghez – nu rezolvă problema evreiască* (nr. 192, H. Leibovici-Șerban), *Sionismul „Socialist” – o mască a naționalismului burghez evreiesc* (nr. 197, Iosif Bercu), *Adevăratul caracter al kibuzului*

⁷¹ *Ibidem*, nr. 158 (10 august), p.1, 4.

⁷² Vezi Jacques Gold, *Despre unele organizații de tineret sionist, focare de răspândire a obscurantismului și naționalismului șovin în rândurile tineretului evreu*, în „Unirea”, IV, 1948, nr. 190 (4 decembrie), p.4.

⁷³ „Unirea”, IV, 1948, nr. 191 (8 decembrie), p.4.

⁷⁴ *Ibidem*, VI, 1950, nr. 305 (8 februarie), p.1.

⁷⁵ *Ibidem*, VI, 1950, nr. 334 (27 mai), p.1.

(nr. 198, I. Buium), *Să continuăm cu vigoare sporită lupta împotriva naționalismului sionist* (nr. 247, Iosif Bercu), *Kibuțul, unealtă diversionistă a burgheziei sioniste* (nr. 307, I. Buium) ș.a. – au darul de a impune teama celor ce gândesc la emigrare, iar în unele cazuri diverse organizații sioniste se autodizolvă, nu fără a fi subiect de propagandă. Este și cazul organizației „Borochovia” – ce activase și în cadrul partidului socialist „L’Ahdut Avoda Poale Sion” –, care printr-o circulară bine mediatizată declară încetarea activității începând cu 1 decembrie 1948, apreciind ca inutilă activitatea pe viitor în noile condiții existente în RPR și recomandând membrilor să sprijine CDE⁷⁶.

Totodată, Partidul Comunist Român, prin intermediul CDE și profitând de inerențele rivalității din chiar sânul comunității evreiești, desființează la finele lunii noiembrie 1948 Uniunea Evreilor din România, în urma unei așa-zise ședințe de „autodizolvare”, întrucât principalul obiectiv al acesteia – lupta împotriva discriminării rasiale – nu-și mai afla rostul în noile împrejurări politice⁷⁷.

De altfel, campania antisionistă s-a declanșat în tot lagărul socialist, la noi CDE fiind pârghia cea mai eficientă. Evident, această campanie nu a presupus încetarea emigrărilor, ci mai mult a creat o stare de confuzie. Pe de o parte se făcea o campanie antisionistă acerbă, pe de alta se efectuau curse navale regulate Constanța-Israel, cu mii de evrei, iar alte mii își depuneau cererile pentru pașapoarte. Cu alte cuvinte, propaganda era un lucru, iar anularea interdicțiilor era altceva. Continuau să plece numeroși evrei, însă portul Constanța era împânzit cu lozinci antisioniste. De altfel, în toate marile centre urbane existau vitrine în care erau afișate imagini din „statul Israel înrobitor imperialismului”, cu așezări dezolante, cu imagini de oameni istoviți de muncă și prost îmbrăcați, alături de care se puteau citi scrisori ale emigranților sperați, care-și povesteau suferințele. Mai mult chiar, la vârful conducătorilor PCR, deși campania antisionistă era în toi, emigrarea era încă privită în limitele unei toleranțe. În cadrul ședinței Secretariatului CC al PCR din 31 august 1949, de exemplu, prezidată de Gh. Gheorghiu-Dej și la care mai participau Ana Pauker, Vasile Luca, Teohari Georgescu, L. Rădăceanu și I. Chișinevschi, în fața tot mai numeroaselor solicitări de emigrare, ministrul de Interne T. Georgescu propune tranșant: „Să începem să dăm pașapoarte acelor elemente care vor să-și găsească un loc sub soare în altă parte. S-au făcut 7000 cereri de plecare, dintre care 1000 de către membri de partid”. Susținut de Ana Pauker, Gh. Gheorghiu-Dej este și el de acord, pornind însă de la următoarea premisă: „Am ajuns la concluzia că dacă li se dă drumul, vor fi mai puține plecări în Palestina. Am citit niște scrisori; îți vine să plângi de mizeria care este acolo. Noi n-am publicat asemenea scrisori, nu ne-am ocupat de aceasta. Să nu lăsăm numai organul Comitetului Democratic Evreiesc să se ocupe de această problemă. Și «Scânteia» trebuie să ia poziție. Să publice «Scânteia» declarația unor intelectuali, care să ia poziție. Să publice scrisori despre traiul de acolo. Guvernul Israelului a intrat pe linia intereselor imperialismului american. N-avem de ce să ținem burghezii. Să plece. Facem greșeală atunci când ne angajăm în discuții pe problema emigrărilor”⁷⁸.

Guvernauții vor trece însă nu după multă vreme la măsuri și mai aspre, chiar radicale, la 10 iulie 1950 fiind arestați de pildă mai multe zeci de conducători

⁷⁶ *Ibidem*, IV, 1948, nr. 190 (4 decembrie), p.1, 4, circulară semnată de Tuța Lazarovici.

⁷⁷ *Vezi Pe marginea autodizolvării organizației UER*, în „Unirea”, IV, 1948, nr. 186 (20 noiembrie), p.1.

⁷⁸ *Arh.St.București, CC al PCR. Cancelarie*, dos. 74/1949, f.10.

sioniști. Nu era un lucru nou pentru nimeni. Sioniștii mai fuseseră acuzați în principal de spionaj, faptul că după război desfășurau, pe lângă activități de propagare și organizare a emigrării, și activități informative, mereu fiind invocate ca exemple cazurile Wilhelm Filderman, A.L. Zissu, dr. Ernő Márton, István Szönyi, Ernő Hönig, Károly Mahler, József Huppert, dr. Rozenthal, Károly Reiter ș.a. Filderman bunăoară ar fi lucrat după eliberare în conformitate cu instrucțiunile date de agentul american Donald Dunham, iar ca conducător al filialei românești a Joint-ului a contribuit la evadarea multor membri ai Gărzii de Fier și a altor criminali de război(!?). Activitatea de spionaj a lui Filderman a fost relevată îndeosebi în cursul „demascării” agenților de presă americane și englezești de la București.

Procesele de sabotaj și spionaj din România au dezvăluit așadar în numeroase rânduri activități sioniste antistatale. În procesul sabotajului de la Reșița s-a aflat de pildă că Max Auschnitt a deturnat între 1945-47 numeroase fonduri spre organizațiile sioniste, în același timp furnizând bani și conducătorului mișcării ilegale Garda de Fier, Petrașcu. În iunie 1949 au fost „demascați” și arestați conducătorii sioniști de la Centrul de recalificare profesională din București, în frunte cu Willy (Zeev) Lazarovici, liderul organizației „Hașomer Hațair”. Sionistul Aurel Rozei-Rosenberg era pe lista sabotajului canalului Dunăre-Marea Neagră etc, etc.

În acest context, contrar așteptărilor guvernanților, dorința de emigrare a evreilor a devenit aproape de nestăvilat. Prin crearea statului Israel, organizarea administrativă a emigrărilor a fost preluată de reprezentanța diplomatică a acestuia la București și de organele interne ale statului român. Iar motivațiile de emigrare nu erau simple fantasme. Schimbările socio-economice ce se impuneau „de sus”, precum naționalizarea întreprinderilor, a băncilor, a diverselor tipuri de întreprize comerciale, cooperativizarea micilor meseriași, desființarea sectorului privat în cadrul profesiilor liberale (medicină, farmacie, avocatură etc), exproprierea de imobile, trecerea averii mobile și imobile a comunității în patrimoniul statului, aplicarea brutală a unor legi și principii care trebuiau să instaureze regimul comunist (principii ca echitatea, morala comunistă etc), controlul statului asupra averilor ș.a. – au afectat profund cea mai mare parte a evreilor din România, prin diminuarea considerabilă a bazei lor materiale. Acțiunea de „restratificare”, deși agresiv mediatizată, a contribuit nu numai la pauperizarea multor familii, dar inhiba orice inițiativă sau vocație personală. Pentru foarte mulți evrei „neproductivi” (foști comercianți de pildă) nu era visul lor de a deveni „muncitori de frunte”⁷⁹, tractoriști sau strungari⁸⁰. În plus, pentru acele pături evreiești sărace, tentate a accepta totuși noile realități, acțiunile guvernanților de interzicere a unor instituții de asistență socială – cu o rețea foarte extinsă și bine organizată până atunci –, scoaterea în afara legii a multor organizații de ajutorare, precum „Joint”-ul, de exemplu, în 1949, au generat motivații în plus pentru emigrare. În pofida campaniei antiemigraționiste, tendința în masă de a pleca a devenit obsesivă pentru evrei, punând autoritățile române într-o situație pe care nu o prevăzuse, iar pentru unii lideri comuniști chiar greu de înțeles.

După această dată, emigrarea a fost posibilă doar pe bază de pașaport individual, obținut în urma unei cereri individuale la organele abilitate ale Ministerului de Interne, mai precis la Direcția Generală a Miliției. Cu toate acestea, și acest mod de

⁷⁹ Cf. „Unirea”, IV, 1948, nr. 170 (21 septembrie), p. 1, 5.

⁸⁰ În cadrul CDE existau școli specializate pentru diverse meserii, care în termen relativ scurt ofereau o calificare.

abordare a atras mase largi, chiar dacă formalitățile erau deosebit de complicate. La Miliție solicitanților li se dădea un formular de mai multe pagini de completat. Aceștia puteau să își ridice formularele în ordine alfabetică, în anumite zile ale săptămânii. După înaintarea formularului completat și a documentelor anexate, Miliția era responsabilă pentru emiterea pașaportului și programarea pentru vapor, ceea ce se întâmpla de obicei după multe luni de așteptare, în multe cazuri chiar 1-3 ani, generând traume psihice pe care doar mărturiile orale ale emigranților le mai pot descrie. (După 1950, de fapt nu se mai eliberau pașapoarte, ci un document de călătorie, pe care se menționa că „nu dă dreptul la întoarcere”.) Au fost persoane care ani de zile nu au primit nici un răspuns la solicitare. În general, nu se putea descifra vreo „logică” a aprobărilor sau respingerilor, chiar dacă semioficial era luată în calcul de către autorități „importanța socială” a solicitantului, cei cu înaltă calificare (medici, tehnicieni, arhitecți, ingineri etc) neavând practic nici o șansă de plecare. Au fost însă nenumărate cazuri în care persoane în vârstă – precum un „evreu cocoșat, de peste 80 de ani, care-și duce bătrânețile la Azilul de bătrâni” și care își avea toți copiii stabiliți în Israel⁸¹ – nu au primit aprobare, în vreme ce tineri calificați plecau fără prea multe probleme, diversele stimulente materiale înmânate factorilor responsabili având darul să promoveze derogările. Din cauzistica de autorități corupte, menționăm cu titlu de exemplu pe Vasile Bologa, care a fost exclus din PCR la 20 octombrie 1961, pentru că în calitate de șef serviciu Evidența populației în cadrul Direcției Regionale a Miliției Cluj a facilitat plecarea definitivă din țară a mai multor persoane, primind în schimb obiecte de valoare și bijuterii⁸².

Majoritatea, odată cu înaintarea cererii de plecare, își pierdeau locurile de muncă, ceea ce explică – parțial – faptul că mulți au renunțat la solicitare. Numai că între timp, mulți solicitanți își vânduseră bunurile, ceea ce crea noi surse de disperare.

La plecare, efectele personale ale emigranților erau verificate de un serviciu vamal special înființat pentru acest scop la gara București-Obor. Aceștia plecau din capitală cu un tren special, pe care se puteau îmbarca doar cei care aveau pașapoarte. Emigranții nu aveau voie să părăsească trenul decât când ajungeau în portul Constanța, unde se îmbarcau pe vapor (după ce treceau printr-un ultim control vamal în port), fără a mai avea posibilitatea să se apropie de rudele care-i însoțeau, pentru a-și lua rămas bun. Călătoria se desfășura pe vaporul cu aburi „Transilvania”, care călătorea pe distanța dintre Constanța și Haifa într-un timp mediu de zece zile. La câte o călătorie, vaporul transporta aproximativ 1500 pasageri în lunile de vară, iar iarna aproximativ 3-400 oameni. Emigrările au continuat astfel până în februarie 1952, iar numărul total al celor plecați este estimat la 80-100.000 persoane. De la data mai sus menționată nu au mai emigrat persoane din România în Israel decât sporadic, în valuri deja bine circumscrise și cuantificate de analiștii fenomenului⁸³.

S-ar putea afirma că regimul comunist din România a încurajat emigrarea, pe de o parte poate și pentru a se reduce numărul acestora, într-o pornire antisemită adânc înrădăcinată, pe de alta pentru că încă mai existau – până prin 1952 – în aparatul de stat evrei care, mai mult sau mai puțin conștienți, erau încă atașați de

⁸¹ Arhiva Ministerului de Externe București, fond Israel 1951, nepaginat.

⁸² Cf. Arh. St. Cluj, Comitetul Regional PCR Cluj, fond 13, dos. 16/1962, f.2-5.

⁸³ Carol Bines, *Din istoria imigrărilor în Israel, 1882-1995*, București, Edit. Hasefer, 1998, p.86-122.

identitatea lor etnică, facilitând emigrarea în momente de mai puțină bunăvoință a autorităților. Este adevărat însă că, conjunctural, au restrâns și chiar sistat în mai multe rânduri emigrările, motivațiile nefiind de neglijat: în mod real România trecea printr-o criză de forță de muncă, îndeosebi cea calificată; extinderea bunelor relații cu o serie de state arabe a dus la îndeplinirea cererilor venite din partea acestora de a se împiedica, prin aportul evreilor din România, extinderea numerică a evreilor în Israel; apoi, mulți evrei erau purtătorii de cuvânt ai situației reale din România, a tot ceea ce însemnau mecanismele totalitare, cu tot cortegiul de crime, persecuții, lipsuri materiale etc. În plus, nu trebuie uitat faptul că tonul era dat de Moscova.

Sfârșitul anului 1952 este marcat de atitudini antievreiești evidente, declanșate în lagărul socialist prin „procesul Slansky”, mult mediatizat în presa vremii, „tradătorilor” atașându-li-se totodată și mențiunea de „evreu”. Evreii erau acum potențiali spioni în favoarea sionismului internațional. Iar când această vină era imposibil de dovedit, se recurgea la arestări din diverse alte motive (îndeosebi „economice”: trafic de devize, deținere de metale prețioase, delapidări etc), mulți arestați nefiind aduși în fața completelor de judecată. Chiar și pentru liderii comuniști evrei din România, cazul „Slansky” constituia un precedent primejdios, cum s-a și dovedit a fi. Rudolf Slansky fusese secretarul general al Partidului Comunist Cehoslovac și mâna dreaptă a președintelui partidului, Klement Gottwald, funcție ce-i permisesese să țină sub control serviciul de securitate și armata. Deși în iulie 1951 Slansky a fost decorat cu cea mai înaltă distincție a Cehoslovaciei, cu ocazia împlinirii vârstei de 50 ani, la Kremlin era tot mai mult bănuțat că se află în fruntea unei conspirații troțkiste. Drept urmare, în toamna lui 1951 s-a desființat postul de secretar general, fiind numit pentru scurtă vreme prim-ministru adjunct, după care, la 24 noiembrie, a fost arestat. Anchetat sub tortură timp de nouă luni, a sfârșit prin a recunoaște toate acuzațiile aduse. În cadrul procesului început la 20 noiembrie 1952, au compărut în boxa acuzaților 13 persoane, din care 10 erau evrei, cu toții acuzați de trădare troțkistă și sionistonaționalistă, aflați în slujba puterilor occidentale și urmărind înăbușirea democrației în Cehoslovacia. Condamnat împreună cu alți 10 acuzați la moarte, Slansky a fost executat la 4 decembrie 1952.

După repetiția din Cehoslovacia a urmat punerea în scenă a „complotului medicilor” din URSS, la începutul anului 1953. De data aceasta, evenimentele se petreceau la suprafață, oficial, nu ca în cazul „accidentului de mașină” – de pildă –, în urma căruia a dispărut marele actor de limbă idiș Solomon Mihoels, care în ochii lui Stalin reprezenta amenințarea sionismului⁸⁴. Acum, în 1953, personajul principal era medicul evreu care la îndemnul sionismului internațional a pus la cale *mal praxisul*. În fapt nu era atât o campanie antisionistă, cât una antisemită, ce a avut ca punct culminant „complotul” amintit, evreii și Israelul fiind acuzați de tot ce era mai rău. Cu această ocazie au fost chiar elaborate planuri de deportare în masă a tuturor evreilor din URSS în Siberia, nemaifiind puse în aplicare datorită morții lui Stalin, ceea ce nu înseamnă că succesul nu a manifestat aceeași atitudine față de evrei.

La noi, o soartă asemănătoare va avea Ana Pauker, a cărei cădere s-a produs în iunie 1952. Nu întâmplător, acel an coincide cu sistarea fermă a oricărei emigrări din România (până în 1958). La fel, a avut de pătimit fratele Anei Pauker, Zalman

⁸⁴ G. Kostyrtchenko, *Prisonniers du Pharaon Rouge*, Paris, Plon, Actes Sud, 1998.

Rabinsohn, care a fost mai mulți ani întemnițat⁸⁵. Toate aceste manifestări anti-semite aveau ca punct de pornire și relațiile încordate dintre Israel și țările din „lagărul socialist”, atitudinea fiind, desigur, dictată de Kremlin.

Între 1954-1959 a fost o perioadă de acalmie și relativă toleranță față de mișcarea sionistă, neacceptată oficial, dar permisivă sub aspectul emigrărilor în Israel. În 1958 s-a redeschis oarecum posibilitatea de emigrare, sediile regionale ale miliției fiind asaltate de un număr impresionant de evrei, pentru obținerea pașapoartelor. Însă un nou val de antisionism, însoțit de arestări și crearea unei atmosfere de teroare în cadrul comunității evreiești, s-a declanșat în 1959, susținut de comunicatul apărut în „Scântea” din 25 februarie, care a pregătit ideologic momentul. Atitudinea a avut la bază o serie de emisiuni antiromânești transmise la „Kol Israel”, radioul israelian, ceea ce a stârnit reacția din oficiul PCR. Emigrările au fost suspendate. Mai mulți sioniști au fost din nou arestați, diverșii angajați în producție înscriși pentru emigrare au fost dați afară din întreprinderi, iar studenții care au depus cereri de plecare au fost exmatriculați din Universități etc. Cu acest prilej a fost încarcerat rabinul Zisse Portugal, una din figurile emblematice ale comunității, ceea ce a generat o campanie acerbă în Statele Unite⁸⁶. A fost un puseu de scurtă durată, încheiat la începutul toamnei aceluiași an, însă emigrările nu s-au mai reluat la proporțiile anterioare. În schimb, în Israel, Knessetul a votat o lege prin care se interzicea orice mențiune în mass-media pe marginea emigrației românești.

Evident, nu toți evreii s-au îndreptat spre Israel, mulți emigrând și spre state din apusul Europei, America de Nord și de Sud. Pentru Israel, în intervalul 15 mai 1948-1951 au emigrat din România 117.950 evrei, 1951 fiind anul de vârf al emigrației; apoi, între 1952-1960 s-au impus restricționări drastice pentru emigrare, cu toate acestea au mai plecat 32.462; între 1961-1964 au plecat 63.549, în general pe criteriul reîntregirii familiilor; între 1965-1971 au emigrat alți 22.635 evrei, iar între 1972-1979 – 18.418⁸⁷. Așa se face că în urma recensământului din 1977 au mai fost înregistrați în România doar 24.667 evrei, iar în 1992 cifra a coborât la 9000.

Au fost acestea doar câteva repere din istoria comunităților evreiești din România pentru primele două decenii de instaurare și consolidare a regimului comunist, epocă funestă în ansamblul ei, dar care dezvăluie totodată avataruri ale unei minorități încă prea puțin abordate de istoriografie. De aceea, corpusul de documente pe care îl punem acum la dispoziția cercetătorilor – deși departe de a acoperi întreaga varietate de probleme cu care s-a confruntat populația evreiască în această perioadă – vine să aducă un plus de informație care să completeze și, mai mult, să nuanțeze fapte istorice cu implicații majore în destinul României.

Lucian Nastasă

---

⁸⁵ Detalii în Robert Levy, *Op. cit.*, p.160-188.

⁸⁶ Asupra lui Zisse Portugal vezi Moses Rosen, *Primejdii, încercări, miracole*, ed. II, București, Edit. Hasefer, 1991, p.190-198.

⁸⁷ Într-o altă clasificare vezi Carol Bines, *Op. cit.*, p.94.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Destinul evreilor din România după 1945 pare încă a fi o temă în afara istoriografiei. Dacă pentru epoca anterioară avem o bibliografie destul de bogată, în care colecțiile de documente se îmbină substanțial cu studiile de analiză și de sinteză, rămâne acum un deziderat demn de luare aminte pentru umplerea acestui gol.

Este tocmai ceea ce am încercat să realizăm prin editarea volumului de față, care cuprinde mărturii documentare asupra acestei etnii pentru intervalul 1945-1965, o epocă încă mult prea confuză, ce se identifică cu instaurarea și consolidarea comunismului, care impunea o nouă ideologie și noi reguli de funcționare pentru o societate care își manifestase până atunci pe față antisemitismul, care – finalmente – participase la o alianță cu state fasciste care nu numai că au declanșat cel mai teribil război al secolului XX, dar au promovat holocaustul și „soluția finală”.

În acest context, volumul pe care îl oferim acum – cu inerentele limite impuse mai ales de respectarea unor exigențe editoriale și tipografice – ar dori să genereze noi impulsuri și pasiuni istoriografice, pentru subiecte ce trebuie până la urmă lămurite, explicate și demitizate, ca să nu mai vorbim chiar de nevoia reconstrucției unei părți de istorie ce-și așteaptă încă circumscrierea nu doar în variatele ei aspecte segmentiale, ci și în fundamentări sintetice.

Sursele noastre documentare provin din arhive publice și private, românești și străine, selectate de asemenea manieră încât să ofere o imagine cât de cât coerentă asupra destinului populației evreiești, cât a mai rămas ea după a doua conflagrație mondială, care de-a lungul vremii s-a integrat spiritualității românești, contribuind major la modernizarea și progresul societății. Evident, mărturiile de față nu pot acoperi întreaga arie de probleme, pentru o asemenea exigență fiind nevoie de mai multe zeci de volume de o asemenea dimensiune. Cu toate acestea, am încercat să acoperim tipologic un cât mai larg evantai de aspecte, situându-ne departe de orice idee preconcepută și în limitele deontologiei profesionale. Oricum ne-am lovit de numeroase obstacole în munca de cercetare arhivistică, îndeosebi tocmai acolo unde legal am fi avut dreptul să cercetăm, dar considerăm că numele celor care au manifestat rea voință în a ne pune la dispoziție documente ce aparțin în fapt patrimoniului național nu merită a figura într-o carte de istorie. Oricum vremurile îi vor îndepărta din pozițiile obscure pe care acum le ocupă, impunând o normalitate ce deja se întrevede.

Documentele au fost rânduite cronologic, astfel încât lectura lor să conducă la imagini cât mai coerente și contextualizate. Materialul arhivistic a fost reprodus aidoma cu originalul, în conformitate cu normele actuale ale textologiei, respectând cât mai fidel faptele de limbă și actualizând ortografia. Erorile provenite din *lapsus calami* și punctuația au fost îndreptate tacit. La fel s-a procedat cu diverse-

le nume proprii, îndeosebi cu rezonanță maghiară, transcrise fonetic greșit, cu excepția celor care în mod evident erau un produs al asimilării sau traducerii. Nu am intervenit însă asupra unor nume cu forme duble de transcriere – precum Schafran/Șafran, Schwartz/Șvarț etc – , pentru care în indicele final al volumului am utilizat trimiterea încrucișată. Abrevierile folosite inițial în documente au rămas neschimbate, dacă coincid cu cele de azi, iar atunci când ele ies din tipicul nostru, le-am întregit doar când au apărut întâia dată. Completările noastre au fost marcate prin paranteze drepte.

Notele editorului, realizate de Lucian Nastasă, au fost așezate la sfârșitul fiecărui document, după indicația sursei. Acestea sunt minime, cu scopul de a lămurii – când se impunea – contextul istoric, ori de a oferi informații sumare asupra unor persoane sau evenimente. Ca referințe bibliografice am utilizat doar acele lucrări care aduceau cu adevărat ceva nou în tratarea problemei și au respectat minimele repere ale deontologiei profesionale, tema evreilor în România depășind de multe ori aspectul strict științific, abătându-se în profitul diverselor ideologii naționaliste (vezi, în acest sens, cadrul circumscris de Michael Shafir, *Reabilitarea postcomunistă a mareșalului Antonescu: Cui bono?*, în vol. *Exterminarea evreilor români și ucrainieni în perioada Antonesciană*, București, Edit. Hasefer, 2002, p.400-465, și Gabriel Andreescu, *Extremismul de dreapta în România*, Cluj, Edit. CRDE, 2003). Câteva facsimile și ilustrații întregesc volumul, iar un indice de nume vine să ușureze utilizarea lui, dorind astfel să se constituie într-un instrument de lucru cât mai eficient și atractiv.

Structura volumului, selecția și prelucrarea materialelor pentru tipar a fost realizată de Lucian Nastasă, care este și autorul rezumatelor, veghind totodată întreaga muncă de editare.

Un gând de recunoștință îl îndreptăm spre toți aceia care au contribuit sub o formă sau alta la apariția acestui volum – nu puțini la număr, din care, pentru rigoare menționăm pe Urs Altermat, Gabriel Andreescu, Hannelore Baier, Hildrun Glass, Ladislau Gyémánt, Andor Horváth, Marius Lazăr, Camil Mureșan, Victor Neuman, Liviu Rotman, Mottie Tamarkin, Leon Volovici –, evidențiind îndeosebi deschiderea și interesul manifestat de „Centrul pentru Resurse și Diversitate Etnoculturală” față de asemenea inițiative, prin Levente Salat (președinte executiv) și Gábor Ádám (coordonatorul de program). Cu pioasă grațitudine mărturisim entuziasmul pe care l-a trezit în noi Victor Karady, nu doar un prieten plin de răbdare și generozitate, cât mai ales un mentor complex în abordarea socio-istorică a prezenței evreilor în spațiul central și sud-est european; în fapt, acestuia îi dedicăm volumul de față. Și nu în ultimul rând, mulțumirile noastre se îndreaptă spre prof. univ. dr. Nicolae Kallós, care a avut răbdarea să parcurgă întreg manuscrisul, oferindu-ne sugestii și, ca unul ce a traversat epoca, informații menite a îmbunătăți considerabil conținutul volumului.

LISTA DOCUMENTELOR

- 1. 1945 ianuarie. București:** Circulară a organizației socialist-sioniste „Borochowa“, prin care se stabilesc sarcinile filialelor locale, explicându-se rolul kibuțurilor și dezideratul ca masele evreiești să se îndrepte spre munca productivă.
- 2. 1945 ianuarie 11. București:** Raport al Prefecturii Poliției Capitalei referitor la încercarea evreilor de a se sustrage efectuării serviciului militar.
- 3. 1945 ianuarie 13. Alba Iulia:** Dispoziție a Ministerului Afacerilor Interne în legătură cu plasarea evreilor refugiați din Ungaria în localitățile Mangalia și Medgidia, în vederea plecării acestora în Palestina.
- 4. 1945 ianuarie 18. Alba Iulia:** Ordin de urmărire și arestare a unor evrei care au încasat de la Prefectura Buzău sume de bani pe baza unor adevăruri de foști deportați în detașamente de muncă, iar intenția lor este de a proceda în același fel și în alte colțuri ale țării.
- 5. 1945 ianuarie 19. Turda:** Notă a Serviciului Secret de Informații asupra înființării unei societăți a tineretului sionist-socialist „Gordonia“, care ar submina statul, pregătind pe viitorii comuniști conducători ai preconizatei „Romanis-caia Republica Sovietică“.
- 6. 1945 ianuarie 24. București:** Relatare asupra solicitării evreilor care anterior au trecut la catolicism de a putea reveni la vechea credință mozaică, dorință neacceptată de majoritatea membrilor comunității israelite.
- 7. 1945 ianuarie 24. București:** Câteva motivații pentru dezvoltarea unui curent antisemit la Fabrica de boiangerie „Vica“ din București.
- 8. 1945 ianuarie 29. București:** Cererea Comunității evreiești din București adresată Ministerului Culturii Naționale pentru a fi recunoscute ca instituții de învățământ mai multe școli primare și secundare din capitală.
- 9. 1945 ianuarie 29. Alba Iulia:** Instrucțiuni cu privire la întocmirea dosarelor pentru refugiații cehoslovaci și evrei din Ungaria, Iugoslavia și Transilvania de Nord. În anexe, deciziile ministeriale care stau la baza acestei operațiuni.
- 10. 1945 februarie 17. Alba Iulia:** Notă informativă conform căreia evreii încorporabili fac demersuri pe lângă Comandamentul Sovietic pentru a fi înrolați în serviciile ei militare auxiliare.
- 11. 1945 februarie 19. Alba Iulia:** Instrucțiuni prin care sunt definite persoanele considerate de origine etnică evreiască, care sunt exceptate de la măsura internării în lagăre.
- 12. 1945 martie 8. Alba Iulia:** Înștiințare în ceea ce privește acordarea avizului favorabil pentru ca tăierile rituale să fie executate doar de către comunitățile evreiești sau de cei autorizați în mod special de acestea.

13. **1945 aprilie 3. București:** Raport al directorului Liceului Teoretic și al Gimnaziului Industrial de fete nr. 5 evreiesc către ministrul Culturii Naționale referitor la măsurile luate și a activităților desfășurate în vederea realizării unei educații „democratice“.
14. **1945 aprilie 9. Iași:** Certificat de apreciere a unui fost comisar de poliție evreu, disponibilizat în urma comprimării cadrelor.
15. **1945 aprilie 11. București:** Stenograma ședinței Consiliului Frontului Național Democrat (FND) în care s-a discutat, printre altele, problema evreiască din România și atitudinea ce trebuie avută în cazul unui proiectat miting al comunității israelite din capitală.
16. **1945 aprilie 15. Alba Iulia:** Proces-verbal al comitetului de conducere a Comunității evreiești din Alba Iulia, ce consemnează revenirea din Ungaria a lui F. Fuchs, fostul rabin șef (numit acum președinte de onoare), și se argumentează necesitatea ca evreii să se înscrie și să activeze în organizațiile Frontului Național Democrat. Se crează totodată o comisie care să ancheteze fosta conducere a comunității și a Centralei Evreilor.
17. **1945 aprilie 23. București:** Notă informativă asupra organizării la Templul Coral din capitală a unei manifestații de protest contra restricțiilor impuse de guvernul britanic în privința emigrărilor în Palestina. A participat, printre alții, și Gh. Gheorghiu-Dej, rezumându-se totodată conținutul cuvântărilor.
18. **1945 aprilie 26. București:** Solicitarea organizației „Tarbut“ (pentru răspândirea limbii și culturii ebraice) adresată ministrului Educației Naționale, de a se aproba utilizarea unor manuale ebraice pentru clasele I-IV în școlile particulare evreiești. În Anexă se află rezoluția favorabilă a lui Grigore Pișculescu (Gala Galaction).
19. **1945 mai 14. București:** Referat favorabil al Prefecturii Poliției Capitalei pentru constituirea Asociației „Sprijinul evreilor din Bucovina de Sud“.
20. **1945 mai 15. București:** Solicitarea avocatului Leopold Filderman, președintele comisiei superioare de epurație din cadrul Federației Uniunilor de Comunități Evreiești din România (UCER), ca Partidul Comunist din România să fie reprezentat în acțiunile de epurare.
21. **1945 mai 17. București:** Proces-verbal de inspecție la școala primară evreiască nr. 9 din capitală, cu descrierea localului, a dotărilor, a corpului profesoral și aprecieri pe marginea activităților educative.
22. **1945 mai. Cluj:** Autobiografia lui Hillel Kohn, membru al Partidului Comunist în ilegalitate.
23. **1945 iunie 5. Iași:** Proces-verbal de percheziție la domiciliul unui evreu din localitate, denunțat pentru speculă cu carne și care în timpul descinderii a încercat să mituiască pe polițist. În Anexă, declarația celui percheziționat.
24. **1945 iunie 15. Piatra Neamț:** Cerearea unui locuitor evreu, adresată procurorului, de a fi trimis în judecată un polițist care în timpul regimului antonescian i-a adus acuzații nedrepte, i-a arestat soția și copilul, iar pentru a nu-i trimite în Transnistria a solicitat mită. În Anexe, o petiție adresată Uniunii Patrioților și relatarea atitudinii șefului poliției locale față de acest caz.
25. **1945 iunie-iulie. Cluj:** Declarații ale unor medici evrei din Cluj în cazul anchetării lui Tiberiu Koncwald, fost șef al Serviciului Sanitar al Apărării Pasive din localitate, acuzat că ar fi contribuit la trimiterea acestora în lagăre de concentrare.
26. **1945 iulie 12. Oradea:** Decizie a primăriei din Oradea de a se autoriza efectuarea unor chete pentru ajutorarea evreilor reînțorși din deportare.

- 27. 1945 iulie 18. Iași:** Solicitarea unui fost polițist evreu, îndepărtat abuziv din serviciu, de a fi reintegrat. În Anexă, referatul cu rezultatele anchetei.
- 28. 1945 iulie 19. Satu Mare:** Prefectura județului solicită reglementarea modalității de recuperare a bunurilor de către evreii deposedați de avere în vremea regimului horthyst, întrucât acestea au fost achiziționate la vremea respectivă în mod legal de către țărani, iar acum aceștia se văd deposedați fără a primi înapoi sumele investite.
- 29. 1945 iulie 25. București:** Scrisoare adresată Anei Pauker de B. Rorlich, președintele Organizației Sioniste din România, prin care o informează asupra unor evenimente relative la situația evreilor. În Anexă se află rezumatul unui discurs al lui David Ben-Gurion, referitor la emigrările în Palestina.
- 30. 1945 iulie 25. București:** Dispoziție prin care Oficiile de Emigrare în Palestina vor modifica tipul adeverințelor, cele noi având valabilitate doar dacă vor fi vizate de Crucea Roșie și de Direcția Generală a Poliției.
- 31. 1945 iulie 30. București:** Instrucțiuni cu privire la formalitățile ce trebuie îndeplinite de evreii repatriați din deportare pentru obținerea actelor de identitate, de stare civilă, militare și de studii.
- 32. 1945 iulie. Timișoara:** Solicitarea mai multor repatriați evrei din Bucovina, foști deportați în Transnistria, ca organele polițienești din Timișoara să le elibereze buletine de identitate fără a solicita acte doveditoare, imposibil de procurat în momentul acela.
- 33. 1945 iulie. Cluj:** Declarații ale mai multor evreice care au trecut prin „Lagărele morții“ cu privire la comportamentul unei coreligionare din Cluj, medicul Marianna Kardos.
- 34. 1945 august 21. București:** Intervenția Societății Naționale de Cruce Roșie pe lângă Ministerul de Externe pentru a se acorda viză de emigrare la cca. 1000 de evrei, vaporul fiind deja închiriat și amenajat pentru transportul de persoane.
- 35. 1945 august 22. Roman:** Raport de activitate al Comitetului Democratic Evreiesc din localitate.
- 36. 1945 septembrie 19. Timișoara:** Scrisoare adresată de Margareta Weisz Comisiei Aliate de Control, prin care solicită aprobarea de a emigra în Palestina, unde se află unicul ei fiu, în România fiind singură și fără mijloace de întreținere.
- 37. 1945 septembrie 26. București:** Ordin circular al Ministerului Afacerilor Interne pentru predarea stocurilor de îmbrăcăminte confiscate de la evrei în anii războiului către comunitățile israelite locale.
- 38. 1945 septembrie 27. Rădăuți:** Notă telefonică a poliției din localitate, prin care se semnalează interceptarea unui camion cu marfă de contrabandă destinată capitalei, transport organizat de un evreu.
- 39. 1945 octombrie 5. București:** Stenograma ședinței cu responsabilii organizațiilor de masă, în care se discută – printre altele – despre orientările existente în comunitățile evreiești din România, cauzele perpetuării antisemitismului, rolul Comitetului Democratic Evreiesc (CDE) și modalități de atragere a populației israelite la politica PCR etc.
- 40. 1945 octombrie 11. Iași:** Proces-verbal încheiat de șeful poliției judiciare din localitate asupra furtului săvârșit în locuința unui medic evreu, membru PCR.
- 41. 1945 noiembrie 10. București:** Scrisoare adresată de C.I. Brătianu lui W. Filderman prin care îl asigură că manifestația din 8 noiembrie nu a avut conotații antisemite. În Anexă, observațiile lui L. Șaraga pe această temă.

42. **1945 noiembrie 15. București:** Scrisoare adresată de Iuliu Maniu lui W. Filderman prin care se arată că incidentele din 8 noiembrie au fost provocate de guvern, Partidul Național Țărănesc fiind străin de orice agitație antisemită. În Anexă, observații ale lui L. Șaraga pe marginea epistolei.
43. **1945 noiembrie 25. Bacău:** Raport al Comitetului Democratic Evreiesc în legătură cu înțelegerile încheiate de acesta cu delegații PCR. Este prezentată întrunirea de protest contra incidentelor din 8 noiembrie de la București, rezumându-se conținutul discursurilor ținute, printre vorbitori aflându-se și Victor Eftimiu.
44. **1945 noiembrie. București:** Raport al Executivei Sioniste din România asupra problemelor discutate la adunarea de protest a evreilor din București, nemulțumiți de declarațiile ministrului de Externe al Marii Britanii, E. Bevin, cu privire la emigrările din Palestina. Sunt rezumate luările de cuvânt și se reproduce Moțiunea de protest.
45. **1945. București:** Actul constitutiv al Societății „Noua Fraternitate” și prezentarea comitetului director.
46. **1946 ianuarie 2. Oradea:** Notă informativă despre existența în unele orașe de frontieră a unor organizații de evrei polonezi care se ocupă cu contrabanda.
47. **1946 ianuarie 11. București:** Stenograma ședinței cu reprezentanții organizațiilor de masă în care se discută – printre altele – dacă evreii constituie o naționalitate, evidențiindu-se totodată câteva din problemele comunităților israelite.
48. **1946 ianuarie 20. Baia Mare:** Raport în legătură cu rezultatele cercetărilor făcute în Maramureș, în urma sesizărilor că în unele localități au avut loc manifestări antisemite. În Anexe sunt reproduse memoriile care au stat la baza anchetei.
49. **1946 ianuarie 26. Huși:** Notă informativă asupra sentimentelor antisemite din regiune, generate de presupusa stare materială bună a evreilor.
50. **1946 ianuarie 31. București:** Adresă a șefului Statului Major al Comisiei Aliate de Control din România, Vinogradov, adresată lui Teohari Georgescu, ministrul de Interne, prin care se solicită luarea de măsuri contra a circa 300 de evrei folosiți ca traducători de armata sovietică, pentru că se dedau la abuzuri pe teritoriul României.
51. **1946 februarie 4. Satu Mare:** Notă informativă asupra unor manifestări antisemite și asupra unor altercații dintre români și evrei datorită angajamentelor politice diferite.
52. **1946 februarie 6. Oradea:** Notă informativă despre creșterea curentului antisemit datorită pozițiilor economice dobândite de evreii reveniți din deportare.
53. **1946 februarie 16. București:** Raport asupra desfășurării, sub președinția lui W. Filderman, a unei întruniri în cadrul căreia a fost sărbătorit colonelul evreu Mauriciu Brociner, participant la războiul de independență din 1877-1878.
54. **1946 februarie 19. București:** Stenograma ședinței în care se discută sarcinile ce revin CDE pentru atragerea populației evreiești la programul PCR și contracararea influenței lui A.L. Zissu și W. Filderman.
55. **1946 februarie 21. București:** Stenograma Comitetului Central al CDE în care se face o prezentare a activității acestuia de la înființare și sunt ridicate o serie de probleme ce trebuie rezolvate pentru populația evreiască. Sunt enunțate câteva priorități strategice în atragerea locuitorilor israeliți la politica PCR și scăderea influenței lui A.L. Zissu și W. Filderman asupra Comunității.
56. **1946 martie 17. București:** Raport al consilierului Legației Ungariei la București asupra discuțiilor purtate cu Hillel Kohn în ceea ce privește situația evreilor din Transilvania și atitudinea ce o manifestă aceștia față de maghiari.

- 57. 1946 martie:** Notă informativă despre trecerea frontierei dinspre Ungaria a 70 de evrei, cu forme legale, având ca destinație Anglia și Palestina. Sunt menționate comentariile populației din zonă asupra acestui fapt.
- 58. 1946 martie 29. Dej:** Notă informativă asupra pregătirilor pe care le fac mai multe familii din regiune pentru a pleca în America, Anglia, Germania și Palestina, de teama izbucnirii unui nou război și a manifestărilor antisemite de aici. Aceștia își lichidează bunurile, iar populația românească și maghiară își manifestă satisfacția.
- 59. 1946 martie. București:** Dispoziție a Comisiei Române de Legătură cu Comisia Aliată de Control în privința administrării bunurilor aflate sub controlul CASBI de către evreii reveniți din deportare.
- 60. 1946 martie. București:** Sinteză contrainformativă a Marelui Stat Major în legătură cu atitudinile antisemite generate de comportamentul evreilor și de faptul că aceștia ocupă funcții administrative importante.
- 61. 1946 martie:** Notă informativă asupra trecerilor frauduloase de frontieră ale unor tineri evrei spre Ungaria, cu complicitatea locuitorilor din zona de graniță.
- 62. 1946 aprilie 6. Oradea:** Notă informativă în legătură cu ajutoarele pe care le primesc din străinătate evreii din Maramureș și despre solicitarea Congresului Mondial Evreiesc de a se întocmi memorii asupra suferințelor din anii holocaustului, pentru a servi la Conferința de Pace.
- 63. 1946 aprilie 12. Zalău:** Notă informativă prin care se explică plecarea evreilor în America sau Palestina, cauza principală fiind nedorința de a satisface serviciul militar în armata română.
- 64. 1946 aprilie 26. Oradea:** Notă informativă despre sosirea în nord-vestul Transilvaniei a mai multor evrei din Basarabia și Bucovina, cu intenția de a trece frontiera, și eventualitatea venirii unui alt lot de 200 persoane.
- 65. 1946 aprilie 27. Oradea:** Raport asupra înmulțirii trecerilor frauduloase de frontieră de către evrei, cu o succintă statistică, care intenționează să plece în Palestina.
- 66. 1946 aprilie 30. București:** Se solicită informații de la Inspectoratul de Jandarmi Suceava despre evreii din Bucovina și Basarabia care se îndreaptă spre frontiera de vest a României, în vederea emigrării clandestine.
- 67. 1946 aprilie. Suceava:** Raport de activitate a Secției organizațiilor de masă PCR, în care este sintetizată și activitatea recent înființatului CDE. Este subliniată atitudinea independentă a organizațiilor sioniste de dreapta.
- 68. 1946 mai 7. București:** Raport al Legației ungare din București asupra eventualelor decizii ale guvernului român în legătură cu bunurile evreiești din nordul Transilvaniei, prefigurându-se trecerea acestora în patrimoniul Comunității în cazul în care foștii proprietari nu mai sunt în viață.
- 69. 1946 mai 19. Cluj:** Notă informativă asupra deciziei mai multor lideri ai evreilor ardeleni de a emigra în Palestina și America, idee împărtășită de o bună parte a comunităților, îndeosebi din mediul rural.
- 70. 1946 mai 19. Alba Iulia:** Procesul verbal al ședinței comitetului comunității evreiești din localitate, în care se discută despre cuantumul ajutoarelor primite de la Joint pentru întreținerea repatriaților, precum și problema pedepsirii unor foști legionari ce au persecutat pe israeliții din Alba Iulia.
- 71. 1946 mai 22. Sfântu Gheorghe:** Declarație a mai multor evrei din localitate, repatriați din URSS, în legătură cu manifestările antisemite ale localnicilor. În Anexă, un manifest antisemit semnat în numele Gărzii de Fier.

72. **1946 mai. București:** Sinteză contrainformativă a Marelui Stat Major ce evidențiază atitudinea ostilă a evreilor față de armata și populația românească, precum și prezența unui mare număr de evrei din Polonia și URSS care se ocupă cu specula.
73. **1946 iunie 9. Timișoara:** Notă informativă asupra acțiunilor antisemite desfășurate de populația maghiară de-a lungul frontierei de vest a României.
74. **1946 iunie 11. Baia Mare:** Notă informativă în legătură cu acțiunea de răzbunare a evreilor din Borșa (jud. Maramureș) contra maghiarilor din localitate pentru perioada holocaustului.
75. **1946 iunie 20. Zalău:** Notă informativă asupra zvonurilor că într-o localitate de la granița ungară au fost masacrați 30 de evrei reveniți din lagăre, iar alții au fost deportați de sovietici în URSS.
76. **1946 iunie 30. Timișoara:** Scrisoare interceptată de Serviciul Secret de Informații prin care se reproșează unui evreu fidelitatea față de extrema stângă și eforturile de asimilare în societatea maghiară, deși israeliții au fost persecutați de regimul fascist din Ungaria.
77. **1946 iulie 6. Suceava:** Nemulțumirea evreilor din Fălticeni datorită anulării de către Marea Britanie a mai multor mii de certificate de emigrare în Palestina.
78. **1946 august 3. București:** Notă informativă adresată lui Petru Groza de către Ministerul de Externe român despre nemulțumirea autorităților britanice că este favorizată emigrarea ilegală a evreilor în Palestina. În anexă, textul protestului înaintat de reprezentantul politic britanic de la București.
79. **1946 august 3. Iași:** Raport de activitate al Regionalei PCR înaintat CC al PCR în legătură cu excluderea din partid a mai multor membri, printre ei și evrei. Totodată sunt semnalate cazuri de membri de partid care s-au înregimentat în mișcarea sionistă, precum și creșterea antisemitismului.
80. **1946 august 4. Roman:** Infirmitatea zvonurilor că evreii din localitate ar răpi copiii creștinilor, zvon ce demoralizează pe israeliți.
81. **1946 august 19. Râmnicu Vâlcea:** Notă informativă în legătură cu comercializarea de către ostașii sovietici a săpunului marcat RIF, fabricat din grăsimea evreilor exterminați în lagărele naziste.
82. **1946 august 24. Sighetu Marmăției:** Relatarea conflictului dintre evreii sioniști și cei înregimentați în CDE cu ocazia sărbătoririi zilei de 23 august, cei dintâi purtând steaguri național-evreiești, ceilalți steaguri roșii și românești (tricolor).
83. **1946 august 25. Iași:** Notă informativă asupra mitingului organizat la Bacău de Partidul Social-Democrat Sionist, sintetizând conținutul discursurilor.
84. **1946 august 29. Suceava:** Raport al Regionalei PCR Moldova de Nord, cuprinzând și activitatea CDE. Este evidențiată activitatea susținută a organizațiilor sioniste, dar și diversele motive de nemulțumire ale evreilor față de guvern, îndeosebi în problema impunerilor.
85. **1946 august 30. București:** Solicitarea adresată Ministerului de Externe român de către Societatea Națională de „Cruce Roșie“ pentru a se interveni la Comisia Aliată de Control în vederea acordării de vize unui număr de evrei pentru emigrare în țări transoceanice.
86. **1946 august. Suceava:** Buletin informativ asupra diverselor atitudini manifestate de evrei, care nemulțumesc populația creștină din regiune.
87. **1946 august. București:** Sinteză contrainformativă a Marelui Stat Major în ceea ce privește comportamentul evreilor, îndeosebi a sioniștilor care au organizații paramilitare și se pregătesc pentru emigrare în Palestina.

- 88. 1946 septembrie 9. București:** Sinteză informativă asupra stării de spirit a populației evreiești din capitală, comentariile acestora în legătură cu atitudinea grupului W. Filderman și certitudinea că vor sprijini CDE.
- 89. 1946 septembrie. Suceava:** Raport de activitate al Regionalei PCR Suceava, în care sunt prezentate sarcinile îndeplinite de CDE, activitățile din domeniul social, crearea secțiilor de femei etc. Este evidențiată și atitudinea unor evrei nemulțumiți de politica economică a guvernului.
- 90. 1946 octombrie. Suceava:** Raport de activitate al Regionalei PCR Suceava, în care sunt prezentate activitățile CDE local, cu progrese în coordonarea evreilor și atragerea lor la politica guvernului.
- 91. 1946 noiembrie 5. București:** Notă informativă asupra evreilor constituiți în „Asociația Evreilor Deportați din Bucovina de Nord și Transnistria“, care manifestă atitudini antiguvernamentale și antisovietice, înregimentându-se în organizații de dreapta precum „Bethar“ și „Menora“. Sunt oferite date asupra celor mai activi dintre ei.
- 92. 1946 noiembrie 25. Roman:** Raport de activitate al CDE Roman pentru intervalul ultimei luni, cu privire la mobilizarea evreilor în campania electorală și orientarea opțiunilor de vot spre Blocul Partidelor Democratice.
- 93. 1946 noiembrie. Iași:** Raport de activitate al Regionalei CDE în privința organizării campaniei electorale și participarea masivă a evreilor la vot.
- 94. 1946 noiembrie. Iași:** Sinteză informativă asupra desemnării delegatului la Congresul Sionist, ales din cadrul partidului „Ichud“.
- 95. 1946. Cluj:** Material documentar realizat pentru Tribunalul Poporului din Cluj, în legătură cu deportarea evreilor din secuime în 1944.
- 96. 1946. Cluj:** Material documentar realizat pentru Tribunalul Poporului din Cluj, în legătură cu deportarea evreilor din zona Șimleul Silvaniei în 1944.
- 97. 1946. București:** Sinteză întocmită de Legația Ungariei la București asupra persecuțiilor la care au fost supuși evreii din România până la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, cu observația că nici unul din cei vinovați de holocaust nu a primit pedeapsa meritată.
- 98. 1946. București:** Informații asupra Comunității israeliților de rit spaniol din capitală, cuprinzând istoricul, structura organizatorică și componența comitetului de conducere.
- 99. 1947 ianuarie 13. București:** Raport al consilierului Legației Ungariei asupra relației dintre maghiarii și evreii din România, cei din urmă manifestând încă – într-o oarecare măsură – animozitate pentru măsurile antisemite din anii războiului, mulți însă conservând și mai departe limba și cultura maghiară. Este evidențiat rolul lui Hillel Kohn în aplanarea resentimentelor.
- 100. 1947 ianuarie 15. Cluj:** Textul unei corespondențe dintre doi membri ai organizației sioniste de tineret „Hașomer Hațair“, interceptată de Biroul de Cenzură al Serviciului Secret de Informații Cluj.
- 101. 1947 ianuarie 25. Rădăuți:** Raport de activitate a organizației județene PCR Rădăuți, în care sunt scoase în evidență neînțelegerile din cadrul CDE între comuniști și social-democrați.
- 102. 1947 ianuarie. București:** Sinteză a Biroului de Contrainformații al Armatei, în care sunt prezentate diverse organizații sioniste și persoane ce organizează emigrarea evreilor.
- 103. 1947 ianuarie. Dorohoi:** Raport de activitate al CDE din județ, în care este prezentată statistica evreilor, evidențiindu-se dificultățile pe care le întâmpinau.

nă membrii comunității în reluarea activităților economice și integrarea celor reveniți din deportare. Sunt prezentate activitățile Comitetului pe linie culturală, ideologică și socială, precum și greutățile întâmpinate din partea unor lideri evrei locali.

- 104. 1947 ianuarie. Suceava:** Raport de activitate al CDE din județ, în special în domeniul social, evidențiindu-se preocuparea realizării unor proiecte instituționale specifice. Este remarcată totodată influența puternică a organizațiilor sioniste, cu care CDE-ul local întreține bune relații.
- 105. 1947 februarie 11. București:** Notă informativă asupra Partidului Klal-Sionist din România, cu prezentarea succintă a programului și a componenței Comitetului Central.
- 106. 1947 februarie 11. București:** Notă informativă asupra Comunității Evreilor de Rit Ortodox din România, cu instituțiile ce le posedă și componența comitetului de conducere.
- 107. 1947 februarie 19. București:** Notă informativă asupra organizației sioniste „Haoved Hazioni“, cuprinzând structura, obiectivele și comitetul de conducere.
- 108. 1947 februarie 20. Iași:** Solicitarea Orfelinatlui Evreiesc din localitate ca primăria să acorde un ajutor financiar pentru cei 150 de copii.
- 109. 1947 martie 20. București:** Notă adresată lui Gh. Tătărescu, ministrul Afacerilor Străine, de către Oficiul reprezentantului politic al Marii Britanii, prin care se solicită prevenirea emigrărilor ilegale din România în Palestina
- 110. 1947 martie 27. București:** Stenograma ședinței cu foștii acuzatori publici, la care participă miniștrii Teohari Georgescu și Lucrețiu Pătrășcanu. Este analizată activitatea Tribunalului Poporului, motivele pentru care cei implicați în persecutarea și deportarea evreilor nu au fost toți judecați și condamnați, reliefându-se necesitatea continuării activității acestei instanțe.
- 111. 1947 martie 29. București:** Notă informativă asupra Uniunii Mondiale a Tineretului Sionist „Brith Trumpeldor Bethar“, filiala din România, scopul acesteia, componența comitetului de conducere, organizarea în teritoriu.
- 112. 1947 martie 29. București:** Notă informativă asupra Uniunii Sioniștilor Revizioniști din România, scopul acesteia și componența comitetului executiv.
- 113. 1947 martie 31. București:** Informare asupra motivelor de nemulțumire a populației evreiești din Galați, îndeosebi pentru maniera în care sunt distribuite ajutoarele venite din partea Crucii Roșii.
- 114. 1947 aprilie 17. Galați:** Notă informativă asupra stării de spirit a evreilor din localitate, afectați mai ales de procesul de devalorizare, motiv pentru care majoritatea se pregătesc de emigrare în Palestina.
- 115. 1947 aprilie 22. București:** Relații asupra „Asociației foștilor deportați în Transnistria“, cuprinzând scopul acesteia, numărul de membri, comitetul de conducere. În Anexă este reprodus statutul Asociației și actul constitutiv.
- 116. 1947 aprilie 22. București:** Notă informativă în legătură cu felul în care unii evrei înstăriți își transferă o serie de bunuri în Palestina, prin subvenționarea cheltuielilor de călătorie a celor săraci, care în schimb transportă bagajele susținătorilor materiali.
- 117. 1947 aprilie 25. Năsăud:** Notă informativă asupra zvonurilor care circulă în Prundu Bârgăului, conform cărora criza economică se datorează evreilor, care beneficiază de prea multe drepturi, achiziționând și depozitând pentru speculă diverse produse.

- 118. 1947 aprilie 28. București:** Informare în legătură cu existența în Satu Mare a unui mare număr de evrei din Vechiul Regat, care urmăresc trecerea clandestină a frontierei, pentru a ajunge în Palestina. Este evidențiată situația creată în oraș datorită acestei aglomerări.
- 119. 1947 mai 15. București:** Referat întocmit de Corpul Detectivilor, în legătură cu Iosif Mosberg, secretarul organizației sioniste „Haiarden“, cunoscută ca fiind antisovietică.
- 120. 1947 mai 30. București:** Informații asupra Asociației „Cercul Intelectualilor Evrei din România“, cuprinzând date despre comitetul de conducere și scopul organizației. În Anexă este reprodus Statutul.
- 121. 1947 iunie 1. Galați:** Notă informativă referitoare la inaugurarea în com. Serdaru a unei ferme model, în cadrul căreia lucrează tineri evrei din mai multe organizații sioniste. Este prezentată solemnitatea deschiderii acesteia, precum și comentariile defavorabile ale populației autohtone.
- 122. 1947 iunie 12. București:** Notă de ședință a Comisiei de Politică Externă a PCR, în care se discută – printre altele – și problema emigrării evreilor.
- 123. 1947 iunie 15. Putna (jud. Focșani):** Dezmințirea zvonurilor conform cărora s-ar pregăti un pogrom contra evreilor din regiune, însă se constată comportamentul arogant al acestora față de populația românească și faptul că situația lor materială este prosperă.
- 124. 1947 iunie 17. Roman:** Notă informativă asupra propagandei ce se face pentru evrei pentru emigrarea în Palestina, pe de o parte din necesitatea întemeierii unui stat, pe de alta datorită pericolului izbucnirii în Europa a unei noi conflagrații.
- 125. 1947 iunie 22. Galați:** Notă informativă asupra unui festival organizat la Tecuci de organizația „Haşomer Haţair“, în cadrul căruia a fost evidențiat rolul URSS în susținerea intereselor evreiești la ONU.
- 126. 1947 iunie 30. București:** Referat ce cuprinde rezultatele investigațiilor întreprinse asupra asociației „Eben Ezer“ a Misiunii Norvegiene din București, care are ca scop evanghelizarea evreilor, printr-o activitate propagandistică foarte activă.
- 127. 1947 iulie 7. Iași:** Notă informativă referitoare la plecarea mai multor familii evreiești din localitate, care intenționează să emigreze în Palestina.
- 128. 1947 iulie 8. Bacău:** Notă informativă asupra existenței unui curent antisemit datorită pozițiilor economice ocupate de evrei în economia țării, acuzați totodată și de speculă.
- 129. 1947 iulie 12. Bacău:** Notă informativă asupra acțiunii de achiziționare de armament de către evreii din regiune.
- 130. 1947 iulie 15. Roman:** Informare în legătură cu comunicatul mai multor organizații sioniste din localitate, conform căruia este dezavuată emigrarea ilegală în Palestina.
- 131. 1947 iulie 15. Iași:** Panica populației din regiune datorită grabei cu care evreii își lichidează bunurile, interpretată ca un semn al intenției URSS de a anexa Moldova până la râul Siret.
- 132. 1947 august 2. Baia Mare:** Referat asupra dr. Zoltán Szilágyi, care a persecutat evreii din localitate în anii războiului, iar ulterior a aderat la PCR, afirmând totodată că a fost colegul lui Gh. Gheorghiu-Dej, pe când acesta a lucrat la atelierile CFR din Dej. În Anexe, mai multe declarații a unor evrei, prin care sunt evidențiate activitățile antisemite ale lui Zoltán Szilágyi.

- 133. 1947 august 3. Roman:** Informare în legătură cu plecarea mai multor evrei din localitate în zona de frontieră vestică, la Careii Mari, pentru a emigra clandestin. Sunt prezentate dificultățile întâmpinate de aceștia, întrucât noul comandant al punctului de frontieră solicită sume de bani peste posibilitățile lor.
- 134. 1947 august 6. Galați:** Notă informativă asupra plecării masive a tinerilor evrei din localitate, care trec frontiera în mod fraudulos spre zonele ocupate de anglo-americani. Din acest motiv, cei care se pregătesc de plecare pun în vânzare bunurile casnice ce le dețin.
- 135. 1947 august 21. Tecuci:** Notă informativă în legătură cu vânzările de bunuri pe care le fac evreii și achiziționarea de aur, argint și devalize occidentale, în vederea emigrării. Din același motiv, au loc chiar și dezertări din rândurile evreilor concentrați în armată.
- 136. 1947 august 22. Râmnicu Sărat:** Notă informativă asupra unor evrei din regiune care achiziționează de pe la diverși proprietari de vie sume mari de bani vechi contra celor stabilizați.
- 137. 1947 august 25. Galați:** Notă informativă cu privire la faptul că evreii nu predau, în urma reformei monetare, totalitatea monedelor de aur pe care le dețin. Mai mult, au devenit intermediari în cazul celor care doresc să achiziționeze ilegal astfel de valori.
- 138. 1947 septembrie 5. Buzău:** Notă informativă asupra emigrării ilegale a mai multor familii de evrei din regiune.
- 139. 1947 septembrie 27. București:** Referat asupra „Organizației Rabinilor și Sprijinitorilor Thorei“ din capitală, evidențiindu-se scopul ei și componența comitetului de inițiativă. În Anexe sunt reproduse Statutul și actul constitutiv al acestei organizații.
- 140. 1947 octombrie 10. București:** Notă de serviciu asupra unor evrei originari din Transilvania de Nord care solicită intervenția ministrului român de la Berna pe lângă autoritățile maghiare pentru aplicarea prevederilor din Tratatul de Pace, în privința despăgubirilor. Sunt relatate demersurile în această direcție ale părții române.
- 141. 1947 noiembrie 30. Iași:** Sinteză informativă în care este semnalată pregătirea mai multor evrei pentru emigrare, precum și atitudinea potrivnică noului regim manifestată de unele organizații sioniste.
- 142. 1947 decembrie 5. Cluj:** Notă informativă asupra Reuniunii Filantropice a Femeilor Evreice din localitate, cu prezentarea scopurilor ei și a comitetului de conducere, în majoritate membri PCR.
- 143. 1947 decembrie 7. Iași:** Sinteză informativă în care este evidențiată satisfacția evreilor din Huși, Bacău, Piatra Neamț, Roman și Iași în privința deciziei ONU de împărțire a Palestinei, ceea ce a generat noi speranțe de emigrare.
- 144. 1947 decembrie 9. Bacău:** Referat asupra mai multor organizații subversive, precum „Irgun Zvei Leumi“ și „Bethar“.
- 145. 1947 decembrie 22. Iași:** Sinteză informativă în legătură cu entuziasmul evreilor ce se pregătesc de emigrare, precum și eșecul CDE de a contracara această acțiune. Este semnalată atitudinea antisemită a unui director de școală, prin injuriile aduse la adresa Anei Pauker.
- 146. 1947 decembrie 30. Cluj:** Notă informativă asupra membrilor organizației recent interzise „Bethar“, care activează în jumătatea nordică a Transilvaniei.
- 147. 1947 decembrie 30. Iași:** Sinteză informativă asupra stării de spirit a populației evreiești din regiune și a atitudinii acesteia față de acuzația ce se

aduce sioniștilor, că ar avea manifestări fasciste. Înregimentarea tot mai numeroasă a evreilor în organizațiile sioniste, în vederea emigrării în Palestina.

- 148. 1947. Brașov:** Sinteză asupra istoriei comunității evreiești din județ începând cu aplicarea legilor rasiale din anul 1937. Dificultățile întâmpinate de CDE în atragerea unui număr semnificativ de aderenți și intensificarea emigrărilor în Palestina, America de Sud și SUA.
- 149. 1947. București:** Solicitarea Federației Uniunilor de Comunități Evreiești din România de a se accepta schimbarea întregului fond monetar existent și nu doar a sumelor prevăzute prin legea stabilizării.
- 150. 1947. București:** Sinteză informativă asupra naționalităților conlocuitoare, în care este prezentată componența Federației Uniunilor de Comunități Evreiești din România, activitatea ei socială, culturală, politică și religioasă. Sunt analizate organizațiile legale și ilegale ale evreilor, raporturile cu celelalte etnii.
- 151. 1947. București:** Dare de seamă a Uniunii Femeilor Israelite Spaniole pe anii 1946-1947, cuprinzând activitățile sociale, relația cu CDE, diversele reuniuni caritabile, componența comitetului de conducere etc.
- 152. 1947. Bacău:** Fișa Asociației Sportive „Macabi” din localitate, întocmită de Serviciul de Siguranță, prin care se recomandă interzicerea ei, întrucât membrii fac parte din organizații sioniste de dreapta.
- 153. 1948 ianuarie 24. București:** Notă informativă asupra plasării în buzunarele unor deputați evrei a unui articol mai vechi semnat de Mișa Levin, ce l-ar putea compromite și pierde poziția în PCR.
- 154. 1948 februarie 13. București:** Raport al Ambasadei Ungariei din România cu privire la acțiunea de restratificare socială a evreilor, prin dirijarea lor spre activități productive și necomerciale.
- 155. 1948 martie 13. Cluj:** Notă informativă asupra activității sectei religioase „Trinitatea”, alcătuită din evrei convertiți la calvinism.
- 156. 1948 iulie. București:** Dare de seamă asupra participării delegației române la lucrările Congresului Mondial Evreiesc de la Montreaux, cu rezumatul discursurilor.
- 157. 1948 septembrie 30. București:** Notă informativă asupra Societății „Sakra”, de înmormântare și de binefacere a evreilor din capitală, cu propunerea de dizolvare a acesteia, întrucât membrii de conducere nu sunt atașați regimului, iar sumele de bani deținute sunt gestionate în mod preferențial. Tot ca organism reacționar este apreciată și „Uniunea Templelor și Sinagogilor” din București, motiv pentru care se propune încetarea activității acesteia.
- 158. 1948 octombrie 17. Năsăud:** Notă informativă în legătură cu zvonurile lansate de evreii care au fost excluși din PCR, care organizează totodată întruniri și se pregătesc de emigrare.
- 159. 1948 noiembrie 1. Bistrița:** Notă informativă asupra atitudinii evreilor doriți de emigrare, care își lichidează bunurile, și în legătură cu zvonurile ce sunt vehiculate despre condițiile de viață din Israel.
- 160. 1948 decembrie 3. Oradea:** Relații asupra vizitei la Sighetu Marmației a prim-rabinului de Brașov, David Prosberer, care într-un discurs ținut a îndemnat la atașament față de ortodoxismul mozaic, apropiat de politica regimului, și acceptarea unificării comunităților evreiești. Fiul rabinului a recomandat înregimentarea coreligionarilor în organizația „Agudath”, singura ce poate menține nealterată credința poporului său.

- 161. 1948 decembrie. Focșani:** Scrisoare adresată Anei Pauker, prin care se solicită permisiunea de emigrare în Israel, pentru întregirea familiei.
- 162. 1948. București:** Memorandum asupra principiilor politicii comuniste în Israel și în cadrul Ișuvului.
- 163. 1948. București:** Notă în legătură cu ajutoarele acordate de Joint-ul american populației ne-evreiești din România, prin distribuirea de alimente, îmbrăcăminte, crearea de cantine și asigurarea asistenței medicale.
- 164. 1949 ianuarie 21. București:** Propunere adresată ministrului Artelor și Informațiilor de către un evreu ce va emigra în Israel, de a se crea la Tel Aviv o bibliotecă românească sub numele „Gh. Gheorghiu-Dej“, pentru menținerea legăturilor culturale cu imigranții de acolo.
- 165. 1949 februarie 4. București:** Referat întocmit de Securitate asupra organizației religioase „Agudath Israel“ din Arad, care pregătește tineretul pentru emigrare în Israel. Este realizat și istoricul acesteia, cu indicarea organismelor din străinătate care o susțin financiar.
- 166. 1949 februarie 28. Cluj:** Autobiografia Faniei Szmuk, evreică a cărei familie a trăit drama persecuțiilor antisemite, activistă PCR în ilegalitate, implicată în mai multe acțiuni ale partidului.
- 167. 1949 martie 2. București:** Dare de seamă a Securității cu privire la activitatea desfășurată în România de câțiva instructori sioniști.
- 168. 1949 martie 4. Cluj:** Notă informativă asupra organizării la Târgu Mureș de către organizația „Agudath Israel“ a unei tabere de muncă, în vederea pregătirilor de emigrare.
- 169. 1949 martie 5. București:** Notă informativă, semnată de V. Cheresteșiu, asupra unei foste funcționare la Legația Israelului din București, care prin căsătorie dorește să se stabilească în România.
- 170. 1949 martie 21. București:** Referat întocmit de Securitate pe marginea manifestărilor sioniste din România în primul trimestru al anului.
- 171. 1949 iunie 1. București:** Statutul Cultului Mozaic din Republica Populară Română.
- 172. 1949 august 19. București:** Notă informativă a Securității prin care se confirmă dizolvarea Asociației „Dr. W. Filderman“.
- 173. 1949 septembrie 10. Cluj:** Referatul Comisiei județene de verificare a membrilor PCR, prin care este reîncadrat în partid Iosif Burg, fost îndrumător și responsabil cu munca politică.
- 174. 1949 octombrie 30. Tel Aviv:** Descrierea manifestației organizate de „Hitahdut Ole Romania“ în fața Legației române din Israel, prin care se solicita întregirea familiilor.
- 175. 1949. București:** Scrisoarea adresată de A.L. Zissu lui Gh. Gheorghiu-Dej, prin care – după ce face o scurtă autobiografie – solicită o audiență, pentru a pleda în favoarea emigrării evreilor în Israel. În Anexă este reprodus un Memoriu al acestuia, ce cuprinde o serie de principii politice și morale ce îndreptățesc solicitările de plecare.
- 176. 1950 februarie 8. Tel Aviv:** Raport al Legației române din Israel asupra condiției socio-economice a emigranților și problemele cu care se confruntă guvernul Ben Gurion.
- 177. 1950 martie 24. Dej:** Dare de seamă asupra diverselor forme în care se manifestă „dușmanul de clasă“, printre care și înlesnirea emigrării evreilor, concedierea unora din ei etc, în vreme ce activitatea CDE în combaterea acestor

acțiuni este lipsită de eficiență. În final, sunt recomandate o serie de măsuri în această direcție.

- 178. 1950 martie 25. București:** Notă informativă a CDE în legătură cu emigrările în Israel, care au scăzut în proporție datorită integrării evreilor în munca productivă și a slăbirii influenței sioniste. Sunt sintetizate o serie de concluzii în legătură cu această problemă, cărora li se adaugă mai multe propuneri.
- 179. 1950 martie 27. Cluj:** Procesul verbal al Comisiei județene de verificare PCR, prin care se confirmă excluderea lui Fr. Karof din partid, ca fost sionist, avocat și colaborator al unui proprietar de fabrică.
- 180. 1950 martie 29. Oradea:** Proces-verbal de predare a registrului cu foștii deportați către Sfatul Popular local, care va înmâna pe viitor adevărurile necesare.
- 181. 1950 mai 4. București:** Stenograma ședinței Biroului Politic al PCR, în care se discută situația creată prin „dezertarea“ lui Mișa Levin, consilier la Legația română din Italia. Se hotărăște excluderea lui din partid, judecarea și condamnarea în contumacie, iar în eventualele cazuri viitoare vor fi pedepsite rudele celor ce nu mai revin în țară.
- 182. 1950 mai 12. București:** Hotărârea CC al PCR în ceea ce privește libertatea de emigrare în Israel și direcțiile de propagandă în vederea diminuării acestui fenomen.
- 183. 1950 mai 24. București:** Circulară a CC al PCR în privința emigrărilor în Israel, măsurile ce urmează a fi luate pentru contracararea acestui fenomen și rolul CDE în munca de lămurire a evreilor și de combatere a sionismului.
- 184. 1950 mai. Turda:** Raport de activitate a CDE din localitate, cu analiza stării de spirit a evreilor doritori să emigreze. Rolul filialei Turda în contracararea acestui fenomen și enumerarea acțiunilor întreprinse de ea pentru lămurirea populației evreiești de a renunța la plecarea în Israel.
- 185. 1950 iunie 6. Cluj:** Informare asupra atmosferei din cadrul comunității evreiești în legătură cu hotărârea guvernului de a se permite emigrarea în Israel. Aproximativ jumătate din populația evreiască a județului și-a depus actele de plecare. Sunt prezentate diverse date statistice.
- 186. 1950 iunie 7. București:** Raport al Ambasadei Ungariei asupra tendinței de emigrare masivă a evreilor din România, ceea ce crează probleme de imagine PCR. Este evidențiată politica antiemigraționistă a guvernului, prin diversele piedici create solicitanților și propaganda anti-israeliană.
- 187. 1950 iunie 10. Dej:** Raport de activitate a CDE din localitate, cuprinzând situația cererilor de emigrare și rezultatele obținute în munca de convingere printre evrei de a renunța la plecare.
- 188. 1950 iunie 13. Cluj:** Referat al Comisiei județene de verificare a membrilor PCR de excludere din partid a lui Fodor Friedman Ludovic, care a solicitat emigrarea în Israel.
- 189. 1950 iunie 15. București:** Stenograma ședinței cu secretarii comitetelor județene de partid și instructorii CC al PCR, în care se discută – printre altele – problema emigrării evreilor în Israel. Se fac recomandări pentru intensificarea campaniei antiemigraționiste.
- 190. 1950 iunie. București:** Hotărâre a Consiliului de Miniștri în ceea ce privește cuantumul și tipul de bunuri mobile care pot fi scoase din țară de către evreii care emigrează în Israel.

- 191. 1950. București:** Traducerea unei scrisori trimisă de elevii unei școli în idiș profesorilor lor, prin care își manifestă puternica dezaprobare față de dascăli, cu speranța însă de a emigra în Israel.
- 192. 1950. București:** Raport asupra existenței unui curent antisemit în rândurile populației românești, izvorât din convingerea că principalele funcții de conducere din aparatul de partid și de stat sunt ocupate de evrei.
- 193. 1951 ianuarie 12. București:** Raport al Ambasadei Ungariei asupra creșterii numărului de emigrări în Israel, ceea ce crează probleme României, care pierde astfel un important contingent de muncitori calificați. În afară de prezentarea propagandei antiemigraționiste dezlănțuită, sunt descrise mecanismele complicate și umiltoare pe care trebuie să le înfrunte solicitanții de pașapoarte.
- 194. 1951 ianuarie 19. Cluj:** Referat despre maniera în care se reflectă problemele evreiești în publicația clujeană „Új ut“, cu accent pe antiemigraționism, combaterea antisemitismului și șovinismului.
- 195. 1951 ianuarie 19. Cluj:** Notă informativă asupra creșterii îngrijorătoare a cererilor de emigrare, oferindu-se câteva motivații, precum manifestările antisemite, intensificarea propagandei sioniste etc. Sunt preconizate diverse acțiuni pentru combaterea acestei tendințe, de plecare în Israel.
- 196. 1951 aprilie 18. București:** Propuneri pentru reducerea activului salariat, politic și administrativ al Comitetului Democratic Evreiesc.
- 197. 1951 aprilie 23. Cluj:** Notă adresată Colegiului de partid al Regionalei PCR, cu privire la atitudinea antiguvernamentală și prosionistă a unei evreice din localitate.
- 198. 1951 iunie 21:** Zvonuri ajunse în Occident asupra unor incidente antisemite la Iași, în care au fost implicate organele ce asigură liniștea și ordinea publică, precum și conducerea locală PCR. Evenimentele descrise nu au fost confirmate.
- 199. 1951 august 28. București:** Informare asupra unei preconizate colaborări între Uniunea Evreilor Români din America și Comitetul Național Român.
- 200. 1952 martie 4:** Date despre permisiunea de emigrare în Israel a unor tineri evrei din România, membri PCR, cu scopul de a întări rândurile Partidului Comunist Izraelian. Sunt descrise reacțiile diverselor partide din Knesset cu privire la arestarea sioniștilor din România.
- 201. 1952 martie 13:** Datele biografice ale unui ofițer din Miliția Galați, șeful Serviciului de control economic, evreu de origine, deosebit de aservit regimului și care caută prin orice mijloace să împiedice emigrările în Israel.
- 202. 1952 martie:** Sinteză a raportului Congresului Mondial Evreiesc, intitulat „Evreimea română în perioada postbelică“, în care este dezvăluită politica statului român față de populația evreiască și de organizațiile ei politice, sociale, economice și culturale.
- 203. 1952 aprilie.** Informații furnizate de un emigrant evreu despre deportările din România, care nu au afectat populația israelită.
- 204. 1952 mai 6. Iași:** Notă informativă în legătură cu activitatea desfășurată de CDE în problema plecării populației evreiești în Israel și spijinul pe care îl acordă în această chestiune organizațiile de partid.
- 205. 1952 mai 10. Iași:** Procesul verbal al ședinței Biroului Regional de Partid Iași, în cadrul căreia sunt excluși câțiva membri PCR, deoarece și-au depus actele de emigrare în Israel.

- 206. 1952 septembrie:** Referințe asupra campaniei antisioniste din România, soldată cu arestări, pierderea locurilor de muncă de către cei care au depus actele pentru emigrare etc.
- 207. 1952 octombrie-noiembrie:** Raport asupra măsurilor antisioniste adoptate de guvernul român și atitudinea CDE în această problemă, corelate cu evenimentele similare din URSS.
- 208. 1953 martie 14. București:** Notă informativă asupra fostei organizații evreiești „Mutualitatea“, care organiza emigrarea celor originari din Basarabia, și situația creată după arestarea unuia din liderii ei.
- 209. 1953 martie 16. București:** Stenograma ședinței cu conducerea Comitetului Democratic Evreiesc, pentru autodizolvarea acestui organism. Din partea CC al PCR participă Al. Moghioroș și P. Borilă. Se discută totodată situația diverselor instituții evreiești și a sioniștilor.
- 210. 1953 aprilie 3. Budapesta:** Solicitarea Ministerului de Externe ungar adresată reprezentanței ei diplomatice la București de a întocmi un referat în legătură cu activitatea sionismului în România. În Anexă este reprodus materialul solicitat.
- 211. 1953 iulie 2. Budapesta:** Adresă de mulțumire a Ministerului de Externe ungar, adresată Ambasadei acestei țări la București, pentru materialul documentar furnizat în legătură cu istoricul agențiilor sioniste din România. În Anexă este reprodus referatul menționat.
- 212. 1953 decembrie 15:** Raport asupra proceselor intentate sioniștilor din România, evidențiindu-se atitudinea unor inculpați în fața instanțelor de judecată.
- 213. 1954 martie 18. București:** Protocolul ședinței Biroului Politic al CC al PCR, prin care se decide începerea proceselor penale contra grupului Pătrășcanu și a sioniștilor.
- 214. 1954 mai 14. Tel Aviv:** Scrisoarea lui P. Barasch adresată lui Petru Groza, prin care îl roagă să se revizuiască sentințele nedrepte și mult prea aspre prin care au fost condamnați sioniștii din România.
- 215. 1954 iunie 12. București:** Stenograma discuțiilor dintre P. Borilă, Al. Drăghici și P. Constantinescu-Iași, pe de o parte, și șef rabinul Moses Rosen și rabinul H. Guttman pe de altă parte, cu privire la eliberarea unor sioniști aflați în închisoare.
- 216. 1954 iulie 7:** Informații asupra eliberării din închisoare a unor evrei acuzați de sionism în urma protestelor din Occident și Israel.
- 217. 1954 iulie 9:** Știri parvenite din România conform cărora au fost amnistiați mai mulți sioniști condamnați la închisoare, ca rezultat al schimbării politicii guvernului în această chestiune la presiunea internațională.
- 218. 1954 octombrie 9:** Material documentar asupra destinului evreilor repatriați din Israel în România, în final fiind prezentat cazul lui Dorel Livianu, care s-a bucurat de un tratament privilegiat.
- 219. 1955 iulie 23:** Prezentarea activității lui Bercu Feldman și a rabinului Moses Rosen, care cu ocazia călătoriilor în străinătate joacă rolul de „comis-voiajori“ ai României.
- 220. 1955 septembrie 26. Cluj:** Informare asupra consfătuirii în privința scoaterii de la Universitatea „Babeș“ a profesorului Löwi care, deși este atașat partidului, este incapabil din punct de vedere profesional.
- 221. 1955 octombrie 19:** Prezentarea fratelui Anei Pauker, Solomon Rabinsohn, recent eliberat din închisorile românești și care s-a restabilit în Israel.

- 222. 1955. decembrie:** Informații furnizate de un italian repatriat în țara sa, care a petrecut o vreme prin închisorile românești, asupra condițiilor de detenție a sioniștilor. Totodată sunt reproduse mărturii ale lui A.L. Zissu în privința persecuțiilor anterioare arestării sioniștilor.
- 223. 1955:** Informații furnizate de o sursă confidențială asupra mai multor evrei aflați în temnițele românești.
- 224. 1956 iulie 11. Cluj:** Solicitarea Consiliului Popular al regiunii Cluj pentru a se acorda o pensie suplimentară prof. univ. Paul Steiner, de 76 ani, pentru îndelungata sa activitate în domeniul chirurgiei. În Anexă, propunerea Spitalului Clinic nr. 2, argumentată prin prezentarea vieții și activității științifice a acestuia.
- 225. 1956 octombrie 8. Cluj:** Referat al Colegiului de Partid pentru recunoașterea calității de membru PCR a lui Carol Feleki, responsabil al Institutului de istoria partidului din Cluj.
- 226. 1956 noiembrie-decembrie. Cluj:** Referate ale Colegiului de Partid pentru excluderea din PCR a unor evrei, pe diverse motive.
- 227. 1958 octombrie 15:** Material informativ asupra lui Leonte Răutu, cu jocurile de culise și luptele interne între diverse grupări din CC. Este evidențiată conduita sa puternic antisemită, cu toată originea sa evreiască.
- 228. 1958 decembrie:** Material cu privire la emigrarea evreilor din România, alcătuit pe baza informațiilor oferite de un intelectual ajuns în Occident. Sunt evidențiate piedicile birocratice și obligațiile pe care trebuie să le îndeplinească candidații la emigrare.
- 229. 1959 ianuarie 12. Cluj:** Propunerea decanului Facultății de medicină de exmatriculare a unor studenți care au depus cereri de plecare în Israel. În Anexă, una din declarații, cu motivația solicitării de a emigra.
- 230. 1959 martie 7. Budapesta:** Atenționare adresată de Ministerul de Externe ungar ambasadorului acestei țări la București, de eroarea săvârșită prin furnizarea către un diplomat israelian a numărului de evrei emigrați din România prin Ungaria. În Anexă, raportul ambasadorului ungar asupra întâlnirii cu consulul interimar israelian.
- 231. 1959 aprilie 24. București:** Relatarea discuțiilor purtate de ambasadorul Ungariei la București cu Azriel Harel de la Ambasada Israelului, care solicita un pașaport pentru un evreu cetățean român. Sunt prezentate câteva aspecte din dificultățile sociale prin care trece Israelul.
- 232. 1959 aprilie 27. București:** Relatarea discuțiilor purtate de ambasadorul Ungariei la București cu cel israelian, proaspăt instalat în post. Este relevată starea tensionată dintre România și Israel pe tema emigrărilor și problemele complexe din Orientul Apropiat.
- 233. 1959 aprilie 29. București:** Relatarea discuțiilor purtate de ambasadorul Ungariei la București cu prim-secretarul Ambasadei Israelului, în cadrul căreia a fost abordată atitudinea României față de emigrarea evreilor.
- 234. 1959 mai 22. Cluj:** Autobiografia medicului Vasile Wasserstrom depusă la dosarul necesar obținerii doctoratului.
- 235. 1959 iunie 3. Budapesta:** Atenționare a Ministerului de Externe ungar în privința subiectelor de discuție cu diplomații Israelului, care ar putea folosi informațiile pentru denigrarea țărilor socialiste. În Anexă, raportul consilierului Ambasadei ungare din București despre întrevederea avută cu un diplomat israelian.

- 236. 1959 iulie:** Date furnizate de un intelectual român participant la Festivalul Tineretului asupra atmosferei din România după reluarea emigrărilor în Israel. Sunt prezentate câteva măsuri luate de autorități împotriva celor ce depun cereri de plecare.
- 237. 1959 septembrie:** Informații oferite de o sursă confidențială asupra sistării emigrării și a câtorva arestări printre evrei, precum și persecuțiile la care sunt supuși de către Securitate solicitanții de pașapoarte. Este relevat rolul „Revistei Cultului Mozaic“ în propaganda antisionistă.
- 238. 1960 februarie 10. București:** Stenograma discuțiilor purtate de conducerea de partid și de stat pe tema emigrărilor în Israel și combaterea naționalismului evreiesc. Sunt făcute câteva propuneri menite să creeze un cadru propice manifestării religioase a populației israelite.
- 239. 1960 mai 31:** Impunerea de către Securitate ca toți cei care emigrează în străinătate să semneze o declarație de mulțumire față de statul român și că nu vor întreprinde acțiuni ostile contra acestuia.
- 240. 1960 iunie 6. Budapesta:** Notă informativă asupra discuțiilor purtate de Endre Sós cu Moses Rosen pe aeroportul din capitala Ungariei, referitoare la situația evreilor din România.
- 241. 1960 decembrie:** Informații asupra îndepărtării din Miliție și Securitate a evreilor, dând ca exemplu cazul lui Iosif Schor, a cărui biografie este prezentată într-o formă sintetică, dar relevantă.
- 242. 1961 iulie 3. Cluj:** Referat întocmit de Colegiul de Partid pentru respingerea solicitării lui Gh. Schweller de a fi inclus printre foștii luptători antifasciști.
- 243. 1961 august 8. Cluj:** Referat întocmit de Colegiul de Partid pentru respingerea solicitării lui Zoltán Bergner de a fi inclus printre foștii luptători antifasciști.
- 244. 1961 septembrie 6:** Cazul medicului Dorthheimer din București căruia, pentru a i se aproba emigrarea, i s-a cerut o sumă enormă de bani ca plată pentru cheltuielile făcute de statul român cu educația soției lui.
- 245. 1961 septembrie 25. Cluj:** Referat întocmit de Colegiul de Partid pentru menținerea lui Al. Mendel în categoria foștilor luptători antifasciști.
- 246. 1962 februarie 5. Cluj:** Referat întocmit de Colegiul de Partid pentru retragerea lui David Mihai a calității de fost luptător antifascist și anularea pensiei de care beneficia.
- 247. 1962 februarie 9. Tel Aviv:** Informare adresată Ministerului de Externe ungar în legătură cu discuțiile purtate cu consulul român interimar, care afirma o posibilă represiune împotriva evreilor din România adepți ai Partidului Mapam din Israel.
- 248. 1962 februarie 23. Cluj:** Raport al organelor de Miliție din Năsăud, care au confiscat mai multe monede de aur de la un evreu, însă procesul penal a fost sistat din ordinul primului secretar de partid, pe motiv că este un fidel membru PCR încă din ilegalitate. În Anexă, referatul de constatare a infracțiunii.
- 249. 1962 mai:** Informare asupra situației evreilor din România, în ceea ce privește emigrarea, viața religioasă, organizațiile și persecutarea sioniștilor.
- 250. 1962 decembrie:** Informare asupra derulării în România a unui proces în primăvara anului 1961, menit a elimina toți evreii din cadrul Ministerului Comerțului Exterior.
- 251. 1963 iulie 27:** Detalii asupra actelor necesare pentru obținerea pașaportului de emigrare și greutățile întâmpinate din partea autorităților.

- 252. 1963 decembrie:** Informare asupra situației evreilor din România, care devin tot mai reduși ca pondere datorită emigrărilor și a căror influență scade în urma pierderii pozițiilor economice și politice deținute anterior. Este scos în evidență antisemitismul care mai dăinuie în societatea românească.
- 253. 1964 ianuarie:** Informații asupra unui grup de tineri români trimiși la specializare în Israel, plata făcându-se în natură, prin aprobarea unor noi emigrări.
- 254. 1964 iulie:** Informare asupra emigrărilor din România, ca urmare a unui acord încheiat de stat cu Joint-ul american. Este oferită cifra celor care pleacă în Israel prin porturile italiene, precum și detalii asupra condițiilor impuse de autoritățile române celor care părăsesc țara.
- 255. 1965 aprilie 7. Cluj:** Referat al Miliției adresat Comitetului Regional PCR cu privire la persoanele care solicită plecarea definitivă în Israel, evidențiindu-se pentru fiecare caz în parte motivațiile invocate. Cererile acestora au fost refuzate, ca fiind neîntemeiate.
- 256. 1965 octombrie:** Informare asupra comunităților evreiești din România și a liderilor acestora, cu aprecieri în ce privește desfășurarea diverselor activități de cult.

LIST OF DOCUMENTS

- 1. January, 1945. Bucharest:** Letter of the socialist-Zionist organization "Borochowa", which sets tasks for the local branches, explaining the role of kibbutzim, and the encouragement that the Jewish masses turn to productive work.
- 2. January 11, 1945. Bucharest:** Report of the Bucharest Police Prefecture on the Jews' attempt to avoid military service.
- 3. January 13, 1945. Alba Iulia:** Order of the Ministry of Foreign Affairs about placing the Jews coming from Hungary in the towns of Mangalia and Medgidia, with a view to their departure to Palestine.
- 4. January 18, 1945. Alba Iulia:** Order to pursue and arrest some Jews that were paid compensations by the Buzău Prefecture, based on the certificates of ex-deportees in labor camps, and whose intention is to do the same in other cities of the country.
- 5. January 19, 1945. Turda:** Notification issued by the Secret Information Agency on setting up a youth Zionist-socialist society called "Gordonia", which allegedly undermines the authority of the state, preparing future leaders of the planned "Romaniscaia Republica Sovietică" [Romanian Soviet Republic].
- 6. January 24, 1945. Bucharest:** Report on the requests made by Jews who had formerly converted to Catholicism to be allowed to reconvert to the Mosaic religion, a wish that most of the members of the Israelite community do not share.
- 7. January 24, 1945. Bucharest:** Reasons for the development of an anti-Semitic current at the "Vica" Dye Factory in Bucharest.
- 8. January 29, 1945. Bucharest:** Request of the Jewish Community in Bucharest, sent to the Ministry of National Culture, to recognize several primary and secondary schools in the Capital city as institutions of education.
- 9. January 29, 1945. Alba Iulia:** Instructions for the preparation of the files for the Czechoslovakian and Jewish refugees from Hungary, Yugoslavia and Northern Transylvania. The annexes contain the ministerial decisions that authorize the operation.
- 10. February 17, 1945. Alba Iulia:** Report according to which the Jews that are of military service age have approached the Soviet Command Post with the request to be enrolled in its auxiliary military services.
- 11. February 19, 1945. Alba Iulia:** Instruction that names the people allegedly of Jewish background, who are exempted from being sent to camps.
- 12. March 8, 1945. Alba Iulia:** Notification about the approval of the request that circumcisions be performed only by representatives of the Jewish communities, or by those specifically authorized to do it.

13. **April 3, 1945. Bucharest:** Report sent by the principal of the Theoretical High-school and of the Jewish Girls' Industrial Gymnasium No. 5, to the Ministry of National Culture, referring to the measures taken and the activities carried out to "democratize" education.
14. **April 9, 1945. Iași:** Appreciative evaluation done to a Jewish ex-police officer, who was made redundant after the cutbacks in the police.
15. **April 11, 1945. Bucharest:** Shorthand record of the meeting of the Council of the National Democratic Front (NDF), in which they discussed the Jewish issue in Romania, and the attitude that must be adopted in the case of a planned demonstration of the Israelite community in Bucharest.
16. **April 15, 1945. Alba Iulia:** Minutes of the steering committee of the Alba Iulia Jewish Community, recording the return from Hungary of F. Fuchs, ex-chief Rabbi (currently called Honorary President). The minutes argue that the Jews need to join the organizations of the National Democratic Front and engage in their activities.
17. **April 23, 1945. Bucharest:** Report on the protest meeting against the restrictions imposed by the British Government on emigrations to Palestine, organized at the Coral Temple of Bucharest. Gh. Gheorghiu-Dej also attended the meeting. The report contains the summary of the speeches.
18. **April 26, 1945. Bucharest:** Application of the organization "Tarbut" (for the dissemination of Hebrew language and culture), to the Ministry of National Education, requesting the approval of Hebrew manuals for 1st-4th grades in private Jewish schools. The Annex contains Grigore Pișculescu's (Gala Galaction's) decision in favor of the request.
19. **May 14, 1945. Bucharest:** The favorable report of the Bucharest Police Prefecture for setting up the association called "Sprijinul evreilor din Bucovina de Sud" [Support for the Southern Bukovina Jews].
20. **May 15, 1945. Bucharest:** Request of Lawyer Leopold Filderman, President of the Superior Commission of Depuration within the federation of the Union of Jewish Communities in Romania (UJCR), that the Communist Party be represented in the depuration actions.
21. **May 17, 1945. Bucharest:** Minutes of the inspection at Jewish Primary School no. 9 of Bucharest, including the description of the premises, the equipment, the teaching staff, and evaluations of the teaching activities.
22. **May, 1945. Cluj:** Autobiography of Hillel Kohn, member of the Communist Party in its illegal status.
23. **June 5, 1945. Iași:** Minutes of the search at the domicile of a local Jew, denounced for speculations with meat, and who tried to bribe the police during the search. In the Annex, the statement made by the person who was searched.
24. **June 15, 1945. Pietra Neamț:** Request of a local Jew, addressed to the Prosecutor, that a policeman be sued for bringing false charges against him during the Antonescu regime, and for arresting the Jew's wife and child. The policeman allegedly also asked for a bribe to prevent the Jewish family from being sent to Transniester. In the Annexes, find a petition addressed to the Union of Patriots, and the opinion in this case of the chief of the local police.
25. **July 19, 1945. Cluj:** Statements of Jewish physicians in Cluj in the case of Tiberiu Konkzwald, ex-chief of the healthcare Service of the Passive Defense in the town, accused that he may have contributed to their sending to concentration camps.

26. **July 12, 1945. Oradea:** Decision of the Oradea Town Hall to authorize events to raise funds to assist the Jews who returned from deportation.
27. **July 18, 1945. Iași:** Request of a Jewish ex-policeman, who was abusively removed from his office, to be reintegrated. In the Annex, find enclosed the report with the results of the survey.
28. **July 19, 1945. Satu Mare:** The Prefecture of the county asks for regulations in the case of recovery of the Jews' goods who were robbed during the Horthyst regime. These goods were, at that time, bought legally by the peasants, and now the Jews find they had been cheated out of their assets.
29. **July 25, 1945. Bucharest:** Letter sent to Ana Pauker by B. Rorlich, President of the Romanian Zionist Organization, in which he informs her about some events related to the situation of the Jews. In the Annex, find the summary of a speech made by David Ben-Gurion, about the emigrations to Palestine.
30. **July 25, 1945. Bucharest:** Order of the Emigration Offices to Palestine to modify the types of certificates, as the new ones are only valid if they are verified by the Red Cross, and the General Police Department.
31. **July 30, 1945. Bucharest:** Instructions on what to do as a Jewish repatriate from deportation to obtain an identity card, a marital status certificate, military service certificate, and study certificate.
32. **July, 1945. Timișoara:** Request of several Jewish repatriates from Bucovina, ex-Transniester deportees, that the Timișoara police issue identity cards for them, without asking for proving documents, which are impossible to get.
33. **July, 1945. Cluj:** Statements of several Jewish women who went through the "Death Camps" about the conduct of a Jewish woman, Cluj physician Marianna Kardos.
34. **August 21, 1945. Bucharest:** Address of the National Red Cross Society sent to the Ministry of Foreign Affairs to grant visas for approximately 1,000 Jews, as the ship is already rented and arranged for transportation of people.
35. **August 22, 1945. Roman:** Report on the activities of the Jewish Democratic Committee (JDC) in town.
36. **September 19, 1945. Timișoara:** Letter sent by Margareta Weisz to the Allied Control Commission, in which she asks for approval to immigrate to Palestine, where her only son lives. She is on her own, and without any support in Romania.
37. **September 26, 1945. Bucharest:** Order of the Ministry of Home Affairs to hand over to the local Israelite community the garments confiscated from the Jews during the war.
38. **September 27, 1945. Rădăuți:** Telephone message of the local police in which it is pointed out that a truck was caught carrying contraband goods heading for the capital city. The transport was organized by a Jew.
39. **October 5, 1945. Bucharest:** Shorthand record of the meeting of the leaders of mass organizations, where they discussed the current orientations within the Jewish communities in Romania, the causes of perpetuated anti-Semitism, the role of the Jewish Democratic Committee, and the means to attract the Israelite population to the Romanian Communist Party (RCP) policy, etc.
40. **October 11, 1945. Iași:** Report of the head of the local Judicial Police on the burglary in the house of a Jewish physician, member of the RCP
41. **November 10, 1945. Bucharest:** Letter from C.I. Brătianu to W. Filderman in which the former ensures the latter that the manifestation on November 8th did

not have anti-Semitic connotations. In the Annex, find the comments made by L. Șaraga.

42. **November 15, 1945. Bucharest:** Letter from Iuliu Maniu to W. Filderman, which shows that the 8th November events were caused by the government, and the National Peasants' Party is not involved in any of the anti-Semitic plots. In the Annex, find the comments of L. Șaraga on the letter.
43. **November 25, 1945. Bacău:** Report of the Jewish Democratic Committee on the agreements signed with the delegates of the RCP. The report presents the meeting of protest against the November 8th events in Bucharest, and the summaries of the speeches, including that made by Victor Eftimiu.
44. **November, 1945. Bucharest:** Report of the Zionist Executive Board of Romania on the problems discussed at the protest meeting in Bucharest of the Jews discontented with the statements of the British Minister of Foreign Affairs E. Bevin, referring to emigrations from Palestine. Summary of speeches and the full version of the Letter of Protest.
45. **1945. Bucharest:** Setting-up documents of the "Noua Fraternitate" [New Fraternity] Society and introduction of the steering board.
46. **January 2, 1946. Oradea:** Information about the existence of some Polish Jews' organizations in certain border towns, where they deal in smuggling.
47. **January 11, 1946. Bucharest:** Shorthand record of the meeting of representatives of mass organizations, where the topics of discussion included, among others, whether the Jews are a nationality or not, and some of the problems of the Israelite community.
48. **January 20, 1946. Baia Mare:** Report on the results of the surveys carried out in Maramures, as a consequence of some notifications from towns where there have been anti-Semitic manifestations. The Annex includes the memorandums that started the survey.
49. **January 26, 1946. Huși:** Information about the anti-Semitic feelings in the region, generated by the allegedly good material state of the Jews.
50. **January 31, 1946. Bucharest:** Memorandum of Vinogradov, Chief of the Headquarters of the Allied Control Commission of Romania, sent to Teohari Georgescu, Minister of Home Affairs, in which he asks for measures to be taken against approximately 300 Jews used by the Soviet Army as translators, who violate laws on the territory of Romania.
51. **February 4, 1946. Satu Mare:** Information about anti-Semitic manifestations and disputes between the Romanians and the Jews, caused by their political disagreements.
52. **February 6, 1946. Oradea:** Information about the increase of anti-Semitic currents due to the economic position gained by the Jews who returned from deportation.
53. **February 16, 1946. Bucharest:** Report on a meeting under the presidency of W. Filderman, where the participants celebrated the Jewish colonel Mauriciu Brociner, who fought in the War of Independence of 1877-1878.
54. **February 19, 1946. Bucharest:** Shorthand record of the meeting in which the participants discussed the tasks of the JDC to attract the Jewish population to the program of the RCP, and to counterbalance the influence of A.L. Zissu and W. Filderman.
55. **February 21, 1946. Bucharest:** Shorthand record of the Central Committee of the JDC which presents the activities of the committee since its setting up, and

raises a number of problems that must be solved for the welfare of the Jewish population. Some strategic priorities are set to attract the Israelite population to the policy of the RCP, and to reduce the influence of A.L. Zissu and W. Filderman on the Community.

56. **March 17, 1946. Bucharest:** Report of the councilor of the Hungarian Legation in Bucharest, on the talks with Hillel Kohn about the situation of the Jews in Transylvania, and the attitude they have toward the Hungarians.
57. **March, 1946:** Information on 70 Jews crossing of the boarder with Hungary, holding legal documents, heading for England and Palestine. Mention of comments of the population in the area.
58. **March 29, 1946. Dej:** Information on the preparations made by several families in the region for their departure to the United States, England, Germany and Palestine, for fear of a new war, and the anti-Semitic manifestations in the region. The Jews sell their goods, while the Romanians and the Hungarians show their satisfaction.
59. **March, 1946. Bucharest:** Order of the Romanian Commission of Liaison with the Allied Control Commission, concerning the administration of the goods under the jurisdiction of CASBI by the Jews returned from deportation.
60. **March, 1946. Bucharest:** Counter-information synthesis by the Army Headquarters in relation with the anti-Semitic attitudes generated by the Jews' conduct, and the fact that the Jews hold important administrative positions.
61. **March, 1946:** Information about the illegal crossing of the border, with the support of local people, of some Jewish youth coming from Hungary.
62. **April 6, 1946. Oradea:** Information on the aid that the Jews of Maramureş receive from abroad, and the request of the World Jewish Congress to write memorandums on the suffering during the Holocaust, to be used in the Peace Conference.
63. **April 12, 1946. Zalău:** Information that explains the departure of the Jews to America or Palestine. The main reason is their unwillingness to do military service in the Romanian Army.
64. **April 26, 1946. Oradea:** Information on the arrival in the Northwestern part of Transylvania of several Jews from Bessarabia and Bukovina, with the intention to cross the border. Other 200 people may arrive in a next wave.
65. **April 27, 1946. Oradea:** Report on the illegal crossing of the border of several Jews; brief statistics on the Jews that intend to leave for Palestine.
66. **April 30, 1946. Bucharest:** Request for information to be provided by the Gendarmerie of Suceava about the Jews in Bukovina and Bessarabia heading for the western border of Romania, planning to emigrate illegally.
67. **April, 1946. Suceava:** Report on the activities of the RCP's mass organization department, which synthesizes the activities of the recently established JDC. The report emphasizes the independent attitude of the right-hand Zionist organizations.
68. **May 7, 1946. Bucharest:** Report of the Hungarian Legation in Bucharest on the decisions of the Romanian Government in connection with the goods of the Northern Transylvanian Jews. The plan is to pass the goods into the ownership of the Community if the old owners have passed away.
69. **May 19, 1946. Cluj:** Information on the decisions of several Transylvanian Jewish leaders to emigrate to Palestine and America. The idea is shared by a significant part of the community, especially in the rural areas.

- 70. May 19, 1946. Alba Iulia:** Minutes of the meeting of the Committee of Jewish Communities in town, where they discussed the amount of financial aid received from Joint for the repatriates, as well as the issue of punishing old legionaries who persecuted the Israelite of Alba-Iulia.
- 71. May 22, 1946. Sfântu Gheorghe:** Statement of several Jews in town, repatriated from the USSR, about the anti-Semitic manifestations of the local people. In the Annex, find an anti-Semitic leaflet signed on behalf of the Iron Guard.
- 72. May, 1946. Bucharest:** Counter-information synthesis of the Army Headquarters, which highlights the hostile attitude of the Jews toward the Romanian Army and population, and the presence in town of many Polish and Soviet Jews who deal on the black market.
- 73. June 9, 1946. Timișoara:** Information on the anti-Semitic actions carried out by the Hungarian population along the western border of Romania.
- 74. June 11, 1946. Baia Mare:** Information on the plans of the Jews in Borșa (Maramureș county) to take revenge on the Hungarians for the Holocaust.
- 75. June 20, 1946. Zalău:** Information on the rumors that in a town on the border with Hungary 30 Jews returned from the camps were massacred, and other were deported by the Soviets to the USSR.
- 76. June 30, 1946. Timișoara:** Letter intercepted by the Secret Information Service in which a Jew is reprimanded for being loyal to the extreme left, and to efforts made by the Hungarians to assimilate Jews, although the Israelite were persecuted by the Hungarian fascist regime.
- 77. July 6, 1946. Suceava:** Discontent of the Jews in Falticeni due to the cancellation of several certificates of immigration to Palestine by Great Britain.
- 78. August 3, 1946. Bucharest:** Information sent to Petru Groza by the Romanian Minister of Foreign Affairs about the discontent of the British authorities that illegal immigration of the Jews to Palestine is favored. The Annex contains the text of the protest forwarded by the British political representative in Bucharest.
- 79. August 3, 1946. Iași:** Report on the activities of the regional Bureau of the RCP, sent to the Central Committee (CC) of the RCP about the exclusion from the party of several members, among whom Jews also. At the same time, there are cases of party members who joined the Zionist movement. Information about the increase of anti-Semitism.
- 80. August 4, 1946. Roman:** Disproval of the rumors that the Jews in town kidnap Christian children. This rumor demoralized the Israelite.
- 81. August 19, 1946. Râmnicu Vâlcea:** Information about the Soviet soldiers' selling soap bars marked RIF, made from the fat of the Jews exterminated in the Nazi camps.
- 82. August 24, 1946. Sighetu Marmăției:** report on the conflict between the Zionist Jews, and the Jews belonging to the JDC, on the occasion of August 23rd, when the former carried Jewish national colors, and the latter carried red flags and the Romanian colors (tricolor).
- 83. August 25, 1946. Iași:** Information about the meeting organized in Bacau by the Zionist Social-democratic Party. Synthesis of the speeches.
- 84. August 29, 1946. Suceava:** Report of the RCP regional Bureau of Northern Moldavia, including the activities of JDC. It emphasizes the intense activities of the Zionist organizations, as well as the reasons for the Jews' discontent with the Government, especially in the issue of impositions.

- 85. August 30, 1946. Bucharest:** Request sent to the Romanian Ministry of Foreign Affairs by the National Red Cross Society, to intervene at the Allied Control Commission in support of granting of visas to those Jews who ask to leave for overseas.
- 86. August, 1946. Suceava:** Newsletter containing information about the different attitudes toward the Jews, which displeases the Christian population in the region.
- 87. August, 1946. Bucharest:** Counter-information synthesis of the Army Headquarters as regards the conduct of Jews, especially of the Zionists, who have paramilitary organizations and prepare to immigrate to Palestine.
- 88. September 9, 1946. Bucharest:** Counter-information synthesis on the state of mind of the Jewish population in Bucharest, comments of the Jews on the attitude of the group led by W. Filderman, and the certainty that they will support the JDC.
- 89. September, 1946. Suceava:** Report on the activity of the Suceava RCP Regional bureau, which presents the tasks carried out by JDC, activities in the social field, setting up women's sections, etc. The attitude of the Jews displeased with the economic policy of the government is also presented.
- 90. October, 1946. Suceava:** Report on the activity of the Suceava RCP Regional bureau, which presents the activities carried out by the local JDC, who have made progress in coordinating the Jews and attracting them to the policy of the government.
- 91. November 5, 1946. Bucharest:** Information about the Jews gathered in the "Asociația Evreilor Deportați din Bucovina de Nord și Transnistria" [Association of the Jews Deported to Northern Bukovina and Transniester], which manifests anti-governmental and anti-Soviet attitudes, acting like the right-wing organizations, such as "Bethar" and "Menora". Data about the most active members.
- 92. November 25, 1946. Roman:** report on the activity of the JDC of Roman for the last month, regarding the mobilization of the Jews to participate in the election campaign, and to vote for the Block of Democratic Parties.
- 93. November, 1946. Iași:** Report on the activity of the local JDC about the organization of the electoral campaign and the massive participation of the Jews in the elections.
- 94. November, 1946. Iași:** Synthetic information on the appointment of the delegate to the Zionist Congress, selected from the "Ichud" Party.
- 95. 1946. Cluj:** Documentary material compiled for the People's Tribunal of Cluj, about the Jews' deportation from Szeklerland in 1944.
- 96. 1946. Cluj:** Documentary material compiled for the People's Tribunal of Cluj, about the Jews' deportation from Șimleul Silvaniei in 1944.
- 97. 1946. Bucharest:** Synthetic material compiled by the Hungarian Legation in Bucharest on the persecutions to which the Jews in Romania were subjected at the end of the Second World War. The author of the material notes that none of the people who are guilty for the Holocaust have been punished as deserved.
- 98. 1946. Bucharest:** Information about the Israelite Community of Spanish rite in Bucharest, including its history, organizational structure, and the members of the steering committee.
- 99. January 13, 1947. Bucharest:** Report of the councilor of the Hungarian Legation on the relationship between the Hungarians and the Jews in Romania. The lat-

ter still blame the former for their anti-Semitic attitude during the war. However, numerous Jews still preserve their Hungarian language and culture. Hillel Kohn's role in the reconciliation of the two sides is pointed out in the report.

- 100. January 15, 1947. Cluj:** The text of correspondence between two members of the youth Zionist organization "Haşomer Haţair", intercepted by the Censuring Bureau of the Secret Information Service of Cluj.
- 101. January 25, 1947. Rădăuţi:** Report on the activity of the Radauti county RCP organization, which reveals the misunderstandings within the JDC between communists and social democrats.
- 102. January, 1947. Bucharest:** Synthetic information prepared by the Army's Counter-information Bureau, which presents the different Zionist organizations and the people that organize the Jews' emigration.
- 103. January, 1947. Dorohoi:** Report on the activities of the county JDC, which presents statistics on the Jews, highlighting the difficulties faced by the members of the community in resuming economic activities and integrating those who have returned from deportation. The cultural, ideological and social activities of the Committee are also listed, as well as the difficulties that some local Jewish leaders have.
- 104. January, 1947. Suceava:** Report on the activities of the county JDC, especially focusing on the social activities, and highlighting the attempts to carry out specific institutional projects. The report emphasizes the strong influence of the Zionist organizations, with which the local JDC maintains good relations.
- 105. February 11, 1947. Bucharest:** Information about the Klal-Zionist Party of Romania, including a brief presentation of the program and members of the Central Committee.
- 106. February 11, 1947. Bucharest:** Information about the Orthodox Jews' Community of Romania, with a list of the institutions that it includes, and the members of the steering committee.
- 107. February 19, 1947. Bucharest:** Information about the Zionist organization "Haoved Hazioni", including its structure, objectives, and steering committee.
- 108. February 20, 1947. Iaşi:** Request of the Jewish Orphanage in town that the Town Hall grant it financial support for the 150 children.
- 109. March 20, 1947. Bucharest:** Note sent to Gh. Tătărescu, the Minister of Foreign Affairs, by the Office of the political representative of Great Britain, in which it is asked that the illegal immigrations from Romania to Palestine be prevented.
- 110. March 27, 1947. Bucharest:** Shorthand record of the meeting of ex-public accusers, attended by Ministers Teohari Georgescu and Lucreţiu Pătrăşcanu. In the meeting, the participants analyze the activity of the People's Tribunal, the reasons why those involved in the persecution and deportation of the Jews were not sentenced. The need for these tribunals to carry on their activities is emphasized.
- 111. March 29, 1947. Bucharest:** Information about the World Union of the Zionist Youth "Brith Trumprldor Bethar", the Romanian branch, its goal, the members of the steering committee, and its organizational structures in the territory.
- 112. March 29, 1947. Bucharest:** Information on the Union of Revisionist Zionist in Romania, its goal, and the members of the steering committee.
- 113. March 31, 1947. Bucharest:** Information about the reasons for the discontent of the Jewish population of Galaţi, especially because of the way the aid sent by the Red Cross is distributed.

114. **April 17, 1947. Galați:** Information about the state of mind of the Jews in Galați, affected especially by the process of recession, which is why most of them plan to emigrate to Palestine.
115. **April 22, 1947. Bucharest:** Notes on the "Asociația foștilor deportați în Transnistria" [Association of Ex-Deportees to Transnistria], including the goal of the association, the number of members, and the steering committee. The Annex contains the Bylaws of the association and the setting up document.
116. **April 22, 1947. Bucharest:** Information on the way some rich Jews transfer their wealth to Palestine, by subsidizing the transport costs of the poor, who – in exchange – carry suitcases containing the possessions of the rich.
117. **April 25, 1947. Năsăud:** Information about the rumors that go around in Prundu Bârgăului, which say that the economic crisis is due to the Jews, who have more rights, and thus they buy and store different products.
118. **April 28, 1947. Bucharest:** Information about the existence in Satu Mare of a large number of Jews from the Old Kingdom, who try to cross the border illegally to get to Palestine. The note points out the atmosphere that has been created in the town due to this situation.
119. **May 15, 1947. Bucharest:** Report written by the Corps of Detectives about Iosif Mosberg, secretary of the Zionist organization "Haiarden", known to be anti-Soviet.
120. **May 30, 1947. Bucharest:** Information about the Association "Cercul Intelectualilor Evrei din România" [Circle of Intellectual Jews in Romania], including data about the steering committee, and the goal of the organization. The Annex contains the Bylaws of the organization.
121. **June 1, 1947. Galați:** Information about the inauguration in the commune of Serdaru of a model farm, where they work with young Jews from several Zionist organizations. The note includes the description of the solemn event, as well as the unfavorable comments of the local population.
122. **June 12, 1947. Bucharest:** Records of the meeting of the Foreign Affairs Commission of RCP, in which they discussed the issue of the Jews' emigration.
123. **June 15, 1947. Putna (Focșani County):** Disproval of the rumors that alleged that there was going to be a pogrom against the Jews in the region. However, the Jews' arrogant conduct toward the Romanian population is noted by the participants, as is the fact that they are prosperous.
124. **June 17, 1947. Roman:** Information about the propaganda among the Jews that encourages emigration to Palestine, on the one hand in order to set up a state, and on the other hand, for fear of another European conflagration.
125. **June 22, 1947. Galați:** Information about a festival organized in Tecuci by the "Hašomer Hațair" organization, in which the participants highlighted the role of the USSR in supporting the interests of the Jews in the UNO.
126. **June 30, 1947. Bucharest:** Report on the results of the investigations into the association called "Eben Ezer" of the Norwegian Mission in Bucharest, the goal of which is to evangelize the Jews through intense propagandistic activities.
127. **July 7, 1947. Iași:** Information about the departure from town of several Jewish families, heading for Palestine.
128. **July 8, 1947. Bacău:** Information about an existing anti-Semitic current mostly due to the position that the Jews hold in the economy of the country. The Jews are also accused of fraud.

- 129. July 12, 1947. Bacău:** Information about the purchase of armament by the Jews in the area.
- 130. July 15, 1947. Roman:** Information about the press releases of several Zionist organizations in the town, according to which illegal immigration to Palestine is not encouraged.
- 131. July 15, 1947. Iași:** Panic among the people in the area due to the rush with which Jews sell their belongings, which is interpreted as a sign of the USSR's intention to annex Moldavia up to the river Siret.
- 132. August 2, 1947. Baia Mare:** Report on dr. Zoltán Szilágyi, who persecuted the Jews in town during the war, and later joined the RCP, stating that he was a colleague of Gh. Gheorghiu-Dej, when the latter worked at the Romanian railroad workshops in Dej. The Annex contains several statements of Jews, who point out the anti-Semitic activities of Zoltán Szilágyi.
- 133. August 3, 1947. Roman:** Information about the departure of several Jews from the town to the western border town, Careii Mari, with the intention to emigrate illegally. The information presents the difficulties that they have to face because the new commander of the border crossing point asks for so much money that they cannot afford to pay.
- 134. August 6, 1947. Galați:** Information about the massive departure of young Jews from town, who prepare to cross the border illegally toward the areas occupied by the Anglo-American troops. For this reason, those who are preparing to leave are selling their household goods.
- 135. August 21, 1947. Tecuci:** Information about the Jews' selling their goods and buying gold, silver and western currency, planning to emigrate. For the same reason, Jews also defect from the army.
- 136. August 22, 1947. Râmnicu Sărat:** Information about the Jews in the region who buy large amounts of old money for the stabilized money, from different vineyard owners.
- 137. August 25, 1947. Galați:** Information about the fact that the Jews do not hand over in the monetary reform all the gold that they have. Moreover, they have become intermediaries in the case of those who wish to buy such valuables illegally.
- 138. September 5, 1947. Buzău:** Information about the illegal emigration of several Jewish families in the area.
- 139. September 27, 1947. Bucharest:** Report on the "Organizației Rabinilor și Sprijinitorilor Thorei" [Organization of the Rabbis and supporters of the Thora] in Bucharest, including highlights of the goals and the members of the initiative committee. The Annex includes the Bylaws and the setting up documents of the organization.
- 140. October 10, 1947. Bucharest:** Report on Jews who originate from Northern Transylvania, and who ask for the support of the Romanian Minister in Berne in their dealings with the Hungarian authorities to apply the stipulations of the Peace Treaty regarding damages. The actions taken by the Romanian authorities are described.
- 141. November 30, 1947. Iași:** Synthetic information which points out that several Jews are preparing to emigrate; information about some Zionist organizations' inimical attitude toward the new regime.
- 142. December 5, 1947. Cluj:** Information about the Philanthropic Reunion of Jewish Women in town. The goals of the organization, and its steering committee (most of whom are members of the RCP) are presented.

- 143. December 7, 1947. Iași:** Information which highlights the satisfaction of the Jews in Huși, Bacău, Piatra Neamț, Roman and Iași as regards the decision of the UNO to divide Palestine, which raises their hopes for emigration.
- 144. December 9, 1947. Bacău:** report on several subversive organizations, such as "Irgun Zvei Leumi" and "Bethar".
- 145. December 22, 1947. Iași:** Information on the Jews' enthusiasm as they prepare to emigrate, as well as the failure of the JDC to counterbalance this action. A school director's anti-Semitic attitude inferred from the fact that he spoke unkindly about Ana Pauker.
- 146. December 30, 1947. Cluj:** Information about the recently banned organization called "Bethar", which operates in the northern part of Transylvania.
- 147. December 30, 1947. Iași:** Information about the state of mind of the Jews in the region, and their attitude toward the accusations brought to Zionists, who allegedly have fascist manifestations. More and more Jews join the Zionist organizations, so as to be able to immigrate to Palestine.
- 148. 1947. Brașov:** Synthetic presentation of the history of the Jewish community in the county, starting with the application of racial laws in 1937. The difficulties faced by the JDC to attract a sufficiently high number of adepts, and to intensify emigration to Palestine, South America and the United States.
- 149. 1947. Bucharest:** Request of the Federation of Jewish Communities in Romania to accept the change of the entire monetary fund, not only the amounts of money stipulated in the Law of Stabilization.
- 150. 1947. Bucharest:** Information on the co-existing nationalities, which presents the members of the Federation of the Jewish Community Unions in Romania, its social, cultural, political and religious activities. The Jews' legal and illegal organizations are analyzed, and their relation with other ethnic groups is presented.
- 151. 1947. Bucharest:** Report of the Union of Spanish Israelite Women for the period 1946-1947, including the social activities, relations with JDC, various charitable reunions, the members of the steering committee, etc.
- 152. 1947. Bacău:** File of the "Macabi" Sports Association in town, compiled by the Security Service, which recommends banning it, because the members belong to a right-wing Zionist organization.
- 153. January 24, 1948. Bucharest:** Information on the fact that some Jewish deputies had an older article signed by Mișa Levin placed in their pockets, which could compromise them, and lead to the loss of their position in the RCP.
- 154. February 13, 1948. Bucharest:** Report of the Hungarian Embassy in Romania, about the social re-stratification of the Jews through their reorientation to productive, non-commercial activities.
- 155. March 13, 1948. Cluj:** Information about the activities of the religious sect "Trinitatea" [Trinity], consisting of Jews who have converted to Calvinism.
- 156. July, 1948. Bucharest:** Report on the participation of the Romanian delegation in the sessions of the World Jewish Congress in Montreaux. Summary of the speeches.
- 157. September 30, 1948. Bucharest:** Information about the Bucharest-based undertakers' company and charitable society called "Sacra". The recommendation is to dissolve it because the members on the board are not loyal to the regime, and the money that they have is managed on a preferential basis. The "Uniunea Templelor și Sinagogilor" [Union of Temples and Synagogues] in

Bucharest, is also considered a reactionary organization, which is why the proposal is that its activities be ended.

- 158. October 17, 1948. Năsăud:** Information about the rumors spread by the Jews who were excluded from the RCP, who organize meetings and prepare to emigrate.
- 159. November 1, 1948. Bistrița:** Information about the attitude of Jews wishing to emigrate, who sell their belongings, and about the rumors related to the life conditions in Israel.
- 160. December 3, 1948. Oradea:** Information about the visit to Sighetul Marmației of the Chief-rabbi of Brașov, David Prosser, who made a speech to encourage devotion to Mosaic Orthodoxy, closer to the policy of the regime, and acceptance of the unification of Jewish communities. The son of the rabbi recommended that the members of the congregation join the organization called "Agudath", the only one that can preserve the religion of his people unaltered.
- 161. December, 1948. Focșani:** Letter sent to Ana Pauker, in which the sender asks for permission for the entire family to emigrate to Israel.
- 162. 1948. Bucharest:** memorandum on the principles of communist politics in Israel and in the Işuv.
- 163. 1948. Bucharest:** Information about the aid provided by the American Joint to the non-Jewish population of Romania, by distributing food, clothing, by setting up canteens, and providing medical assistance.
- 164. January 21, 1949. Bucharest:** proposal of a Jew that is preparing to emigrate to Israel, made to the Minister of Arts and Information, to set up in Tel Aviv a Romanian library called "Gh. Gheorghiu-Dej", in order to maintain cultural relations with the immigrants there.
- 165. February 4, 1949. Bucharest:** Report of the Security on the religious organization "Agudath Israel" in Arad, which prepares the youth for emigration to Israel. The history of the organization is also presented, including the organizations abroad that support it financially.
- 166. February 28, 1949. Cluj:** Autobiography of Fania Szmuk, a Jewish woman whose family lived the drama of anti-Semitic persecution, an illegal RCP activist, involved in several activities of the party.
- 167. March 2, 1949. Bucharest:** Report of the Security on the activities carried out in Romania by a few Zionist instructors.
- 168. March 4, 1949. Cluj:** Information about the "Agudath Israel" organizing a labor camp in Târgu Mureș in order to prepare people for emigration.
- 169. March 5, 1949. Bucharest:** Information signed by V. Cheresteșiu, on an ex-clerk in the Legation of Israel in Bucharest, who wants to marry and settle in Romania.
- 170. March 21, 1949. Bucharest:** Report filed by the Security on Zionist manifestations in Romania in the first trimester of the year.
- 171. June 1, 1949. Bucharest:** Bylaws of the Mosaic Cult in the People's Republic of Romania.
- 172. August 19, 1949. Bucharest:** Note of the Security, which confirms the dissolution of the association called "Dr. W. Filderman".
- 173. September 10, 1949. Cluj:** Report of the County Commission that runs check-ups on the members of the RCP, and by which Iosif Burg, ex trainer and person in charge of political work, is re-accepted in the party.

- 174. October 30, 1949. Tel Aviv:** Presentation of the event organized by "Hitahdut Ole Romania" in front of the Romanian Legation in Israel, asking for the reunification of families.
- 175. 1949. Bucharest:** Letter sent by A.L. Zissu to Gh. Gheorghiu-Dej, in which, after a brief autobiographic presentation, he asks for an appointment to plead for the Jews' emigration to Israel. The Annex includes the Memorandum containing a series of political and moral principles that support the requests to emigrate.
- 176. February 8, 1950. Tel Aviv:** Report of the Romanian Legation in Israel, on the socio-economic conditions of the immigrants, and the problems that the Ben Gurion government faces.
- 177. March 24, 1950. Dej:** Report on the various forms in which the 'class enemy' shows, among which the facilitation of the Jews' emigration, firing Jews from their jobs, etc., while the activity of the JDC to combat these actions is inefficient. In the end, find a list of recommended measures.
- 178. March 25, 1950. Bucharest:** Information provided by the JDC on the emigrations to Israel, which have decreased due to the Jews' integration in production, and the weakened influence of the Zionist movement. Find a synthesis of the conclusions to this problem, and more recommendations.
- 179. March 27, 1950. Cluj:** Minutes of the County Control Commission of RCP, which confirms the exclusion of Fr. Karof from the party, as an ex-Zionist, lawyer and collaborator of an ex-factory owner.
- 180. March 29, 1950. Oradea:** Minutes of the meeting to hand over the register of old deportees to the Local people's Council, which will give out the necessary certificates in the future.
- 181. May 4, 1950. Bucharest:** Shorthand record of the meeting of the Political Bureau of RCP, in which they discussed the situation caused by Miša Levin's 'defection'. Miša Levin was councilor at the Romanian Legation in Italy. It is decided that he is excluded from the party, will be judged and sentenced in his absence, and in the future the relatives of those who fail to return to the country will be punished.
- 182. May 12, 1950. Bucharest:** Decision of the Central Committee (CC) of the RCP as regards the freedom to emigrate to Israel, and the propaganda lines to reduce this phenomenon.
- 183. May 24, 1950. Bucharest:** Letter signed by the CC of the RCP about emigrations to Israel, the measures that will be taken to counterbalance this phenomenon, and the role of the JDC to persuade the Jews and to combat Zionism.
- 184. May, 1950. Turda:** Report on the activities of the local JDC, including the analysis of the state of mind of Jews that wish to emigrate. The role of the Turda branch in combating this; enumeration of the activities initiated by the branch to convince the Jewish population to give up their emigration plan.
- 185. June 6, 1950. Cluj:** Information about the atmosphere in the Jewish community about the decision of the government to allow emigration to Israel. Approximately half of the Jews in the county have submitted their documents asking to leave. Various statistics.
- 186. June 7, 1950. Bucharest:** Report of the Hungarian Embassy on the massive emigration tendency of the Jews in Romania, which creates problems to the image of the RCP. The government's anti-emigration policy, through the vari-

ous obstacles that they raise in front of the applicants, and the anti-Israeli propaganda are highlighted.

- 187. June 10, 1950. Dej:** Report on the activity of the local JDC, including the situation of the applications for emigration, and the results obtained in the persuasion work carried out among the Jews to stop them from leaving.
- 188. June 13, 1950. Cluj:** Report of the County Commission of Control on RCP members, to exclude Ludovic Fodor Friedman from the party, because he had applied for an emigrant's visa for Israel.
- 189. June 15, 1950. Bucharest:** Shorthand record of the meeting of the party county committee secretaries, and instructors of the CC of the RCP, in which the participants discuss the issue of the Jews emigration to Israel. They make recommendations to intensify the anti-emigration campaign.
- 190. June, 1950. Bucharest:** Decision of the Ministers' Council as regards the quantum and type of mobile goods that can be taken out of the country by the Jews who emigrate to Israel.
- 191. 1950. Bucharest:** Translation from Yiddish of a letter sent by some students to their teachers, in which they show their deep disapproval of their teachers, and their hope to emigrate to Israel.
- 192. 1950. Bucharest:** Report on the existence of an anti-Semitic current among the Romanian population, springing from the conviction that the main leading positions in the party and state apparatus are held by Jews.
- 193. January 12, 1951. Bucharest:** Report of the Hungarian Embassy on the increase of the number of emigrations to Israel, which creates problems for Romania by losing an important cohort of qualified people. Besides the presentation of the anti-emigration propaganda, the report describes the intricate and humiliating mechanisms which the applicants for passports must confront.
- 194. January 19, 1951. Cluj:** Report on the manner in which the Jewish issues are reflected in the local publication entitled "Új út", with emphasis on anti-emigration, combating anti-Semitism and chauvinism.
- 195. January 19, 1951. Cluj:** Information about the worrying increase of the applications to emigrate; reasons for this; anti-Semitic manifestations, intensification of the Zionist propaganda, etc. Various actions to combat the tendencies to immigrate to Israel are planned.
- 196. April 18, 1951. Bucharest:** Recommendations to reduce the active employees, politicians and administrators of the Jewish Democratic Committee.
- 197. April 23, 1951. Cluj:** Note sent to the Party College of the RCP regional Bureau about the anti-governmental and pro-Zionist attitude of a local Jewish woman.
- 198. June 21, 1951:** Rumor that reached the western world about anti-Semitic incidents in Iasi in which the law enforcement and public order agencies, as well as the local RCP leaders were involved. The described events were not confirmed.
- 199. August 28, 1951. Bucharest:** Information about the planned collaboration between the Romanian Jewish Union in America and the Romanian National Committee.
- 200. March 4, 1952:** Data about the permission to immigrate to Israel granted to some young Jews in Romania, members of the RCP, with the aim to strengthen the Israeli Communist Party. The reaction of various parties from Knesset regarding the arrest of Zionists in Romania.

- 201. March 13, 1952:** Data about the biography of a militiaman from Galați, chief of the Economic Control Service, of Jewish background, absolutely dedicated to the regime, who tries to prevent emigrations to Israel by various means.
- 202. March, 1952:** Synthesis of the report of the World Jewish Congress "Eвреimea română în perioada postbelică" [Romanian Jews in the Post-War Period], which reveals the Romanian state policy toward the Jewish population and its political, social, economic and cultural organizations.
- 203. April, 1952.** Information provided by an emigrant Jew about the deportations from Romania, which did not affect the Israelite population.
- 204. May 6, 1952. Iași:** Information about the activities of the JDC in the issue of the Jewish population's departure for Israel, and the support that the party organizations give.
- 205. May 10, 1952. Iași:** Minutes of the meeting of the Iași Regional Bureau of the Party, in which they excluded a few RCP members because they have applied for documents to immigrate to Israel.
- 206. September, 1952:** Reference about the anti-Zionist campaign in Romania, which led to the arrest and the loss of jobs of those who have submitted their documents for emigration etc.
- 207. October-November, 1952:** Report on the anti-Zionist measures taken by the Romanian Government and the attitude of the JDC in this issue, correlated with similar events in the USSR.
- 208. March 14, 1953. Bucharest:** Information about the old Jewish organization called "Mutualitatea" [Mutuality], which organizes the emigration of people from Basarabia; the situation after the arrest of some of the leaders.
- 209. March 16, 1953. Bucharest:** Shorthand record of the meeting of the Jewish Democratic Committee leaders, for the self-dissolution of the organization. The CC of the RCP is represented by Al. Moghioroș and P. Borilă. They also discuss the situation of different Jewish and Zionist institutions.
- 210. April 3, 1953. Budapest:** Request of the Hungarian Ministry of Foreign Affairs sent to its diplomatic representation in Bucharest to compile a report on the Zionist activities in Romania. The Annex contains the report that is requested.
- 211. July 2, 1953. Budapest:** Thank-you letter of the Hungarian Ministry of Foreign Affairs sent to the Hungarian Embassy in Bucharest for the materials provided about the Zionist agencies' history in Romania. The annex includes the report that is mentioned.
- 212. December 15, 1953:** Report on the processes in Romania, which involve Zionists; the attitude of some of the accused in front of the court.
- 213. March 18, 1954. Bucharest:** Protocol of the meeting of the Political Bureau of the CC of RCP, in which they decide to start the penal processes against the Pătrășcanu group and the Zionists.
- 214. May 14, 1954. Tel Aviv:** Letter sent by P. Barasch to Petru Groza, in which he asks that the unjust and extremely tough sentences given to the Zionists in Romania be reconsidered.
- 215. June 12, 1954. Bucharest:** Shorthand record of the discusses between P. Borilă, Al. Drăghici and P. Constantinescu-Iași, and the Chief rabbi Moses Rosen and rabbi H. Guttman, about setting some Zionists free.
- 216. July 7, 1954:** Information about setting free the Jews accused of Zionism, as a result of the protests in the west and in Israel.

- 217. July 9, 1954:** news from Romania according to which several Zionists sentenced to prison were pardoned as a result of the change of policy of the government in this issue, under international pressure.
- 218. October 9, 1954:** Material about the destiny of the Jews who repatriated from Israel to Romania. The case of Dorel Livianu, who was given special treatment.
- 219. July 23, 1955:** Presentation of the activities of Bercu Feldman and the rabbi Moses Rosen, who play the role of Romanian 'salesmen' abroad.
- 220. September 26, 1955. Cluj:** information about the meeting in which it was decided that professor Löwi should be removed from "Babeş" University, because although he is devoted to the party, he is professionally incapable of the post.
- 221. October 19, 1955:** Presentation of Ana Pauker's brother, Solomon Rabinsohn, recently freed from prison in Romania, and re-established in Israel.
- 222. December, 1955:** Information provided by an Italian who was repatriated to Italy. He had spent some time in Romanian prisons. He comments on the conditions in which the Zionists are held. Statements of A.L. Zissu about the persecutions prior to the Zionists' arrest.
- 223. 1955:** Information provided by an anonymous source on the situation of several Jews in Romanian prisons.
- 224. July 11, 1956. Cluj:** Request of the people's Council of Cluj region to pay supplementary pension for university professor Paul Steiner, of 76 years, for his long career as a surgeon. In the Annex, the proposal of the Clinical Hospital no.2, also justified by the presentation of his life and scientific activities.
- 225. October 8, 1956. Cluj:** Report of the Party College for the recognition of Carol Feleki as member of the RCP. He is the person in charge of the Institute of Party History in Cluj.
- 226. November-December, 1956. Cluj:** Reports of the Party College for the exclusion of Jews from the RCP, for various reasons.
- 227. October 15, 1958:** Information about Leonte Răutu, including the backstage games, and the internal fights between various groups in the CC. His strong anti-Semitic attitude is emphasized, due to his Jewish origin.
- 228. December, 1958:** Material about the Jews' emigration from Romania, compiled based on the information provided by an intellectual who reached the western world. The bureaucratic obstacles and the obligations that the applicants for an emigrant's visa have to fulfill are listed.
- 229. January 12, 1959. Cluj:** Suggestion of the Dean of the Medical Faculty to expel some students who have applied for immigration to Israel. In the Annex, find one of the statements, with the motivation of requesting emigration.
- 230. March 7, 1959. Budapest:** Warning of the Hungarian Ministry of Foreign Affairs about the topics the Ambassador of Hungary discussed with Israeli diplomats, who might use the information to denigrate socialist countries. In the Annex, the report of the Hungarian Ambassador on his meeting with the interim consul of Israel in Bucharest.
- 231. April 24, 1959. Bucharest:** Presentation of the discussions of the Ambassador of Hungary in Bucharest with Azriel Harel from the Embassy of Israel. The latter asks for a passport to be issued for a Jew, who is Romanian citizen. Some difficulties of the social life in Israel are presented.
- 232. April 27, 1959. Bucharest:** Presentation of the discussions had by the Ambassador of Hungary in Bucharest with the Israeli Ambassador, who has

recently taken on his post. They reveal the tense relations between Romania and Israel due to the issue of emigrations, and the complex problem of the Near East.

- 233. April 29, 1959. Bucharest:** Presentation of the talks that the Ambassador of Hungary in Bucharest, and the first secretary of the Israeli Embassy had. They talked about the attitude that Romania has toward the Jews' emigration.
- 234. May 22, 1959. Cluj:** Autobiography of physician Vasile Wasserstrom, included in his file for obtaining the degree of doctor.
- 235. June 3, 1959. Budapest:** Warning of the Hungarian Ministry of Foreign Affairs about the topics of discussion with Israeli diplomats, who could use the information to denigrate socialist countries. The Annex presents the report of the councilor of the Hungarian Embassy about his meeting with an Israeli diplomat.
- 236. July, 1959:** Data provided by a Romanian intellectual who participated in the Youth Festival, about the atmosphere in Romania after the new wave of immigrations to Israel began. Measures taken by the authorities against those who file applications to leave.
- 237. September, 1959:** Information provided by a confidential source on stopping the emigration, and the arrest of some Jews, as well as the persecutions to which those who apply for passports are subjected by the Securitate. The role of the magazine "Revistei Cultului Mozaic" [Magazine of the Mosaic Cult] in the anti-Zionist propaganda is revealed.
- 238. February 10, 1960. Bucharest:** Shorthand record of the talks of communist party and state leaders on the topic of emigrations to Israel, and combating Jewish nationalism. Some proposals to develop a favorable framework for religious manifestations of the Israelite population.
- 239. May 31, 1960:** Order of the Securitate that all those emigrate must sign a statement of gratefulness to the Romanian state, and promise that they will not initiate actions hostile to it.
- 240. June 6, 1960. Budapest:** Information about the talks Endre Sós and Moses Rosen had at Budapest airport, about the situation of Jews in Romania.
- 241. December, 1960:** Information about the removal of Jews from the Militia and the Securitate. The case of Iosif Schor, whose biography is presented in a synthetic, but relevant form, is given as an example.
- 242. July 3, 1961. Cluj:** Report written by the Party College on rejecting Gh. Schweller from the list of ex-anti-Fascist fighters.
- 243. August 8, 1961. Cluj:** Report written by the Party College to reject Zoltán Bergner's application to be included in the list of ex-anti-Fascist fighters.
- 244. September 6, 1961:** The case of a physician called Dortheimer, of Bucharest, who was asked to pay a huge amount of money to have his request for emigration approved, so as to reimburse the Romanian state for his wife's education.
- 245. September 25, 1961. Cluj:** Report written by the Party College to maintain Al. Mendel in the category of ex-anti-Fascist fighters.
- 246. February 5, 1962. Cluj:** Report written by the Party College to remove David Mihai from the list of ex-anti-Fascist fighters and stop his pension.
- 247. February 9, 1962. Tel Aviv:** Information sent to the Hungarian Ministry of Foreign Affairs about the discussions with the interim Romanian consul, who stated that there might be repression against the Jews of Romania who are followers of the Israeli Mapam Party.

- 248. February 23, 1962. Cluj:** Report written by the Miliția of Năsăud, who confiscated several golden coins from a Jew, but the process was stopped by an order of the first secretary of the party, because the Jew has been a loyal member of the RCP since the party operated in illegality. The annex contains the report of the militiamen who acknowledged the infringement.
- 249. May, 1962:** Information about the situation of Jews in Romania in terms of emigration, religious life, organizations and persecution of the Zionists.
- 250. December, 1962:** Information about a process that took place in Romania the spring of 1961, to eliminate all Jews from the Ministry of Foreign Trade.
- 251. July 27, 1963:** Details about the documents needed to obtain the emigration passport, and the obstacles the authorities raise in the way of emigrants.
- 252. December, 1963:** Information about the situation of Jews in Romania. Their percentage in the total number of the population is continually decreasing, and their influence is also more and more reduced as a result of the loss of economic and political positions held before. The anti-Semitic feelings of the Romanian society are revealed.
- 253. January, 1964:** Information about a group of young Romanians sent to specialization courses held in Israel. In return for this, some more emigration passports will be issued.
- 254. July, 1964:** Information about the emigrations from Romania as a result of an agreement signed by the state with the American Joint. The number of those who leave for Israel through Italian ports, and details on the conditions forced by the Romanian authorities on those who leave the country.
- 255. April 7, 1965. Cluj:** Report of the Miliția sent to the regional RCP Committee about the people who apply for definitive departure to Israel. For each case, find the reasons mentioned for emigration. The applications were turned down on grounds that the reasons are not strong enough.
- 256. October, 1965:** Information about the Jewish communities in Romania, and their leaders. Appreciative words about the different activities carried out by the cult.